

ANNA BOLEYN

KONINING VAN ENGELAND, ECHTGENOTE VAN HENDRIK VIII

TRAGISCH EN HOOPVOL EINDE

Door Merle d'Aubigné

En

Jean Plaidy

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2016**

Anna Boleyn, (Blickling?, geboren tussen 1501 en ca. 1507 – Londen, 19 mei 1536) was de tweede vrouw van Hendrik VIII en koningin van Engeland van 1533 tot 1536.

Zij was de dochter van Thomas Boleyn, graaf van Wiltshire, en lady Elisabeth Howard, dochter van Thomas Howard, 2de hertog van Norfolk. Ze was de nicht van Catharina Howard, de latere vijfde echtgenote van de koning, die later ook onthoofd zou worden. Het geboortjaar van Anna Boleyn is onzeker en zou ook 1502 kunnen zijn. Haar vader stelde haar onder de hoede van Margaretha van Oostenrijk, de dochter van keizer Maximiliaan I van het Heilige Roomse Rijk. Van het voorjaar van 1513 tot de herfst van 1514 woonde zij in Mechelen en daarna enige jaren in Frankrijk als hofdame van Mary Tudor, de zuster van Hendrik VIII en toekomstige bruid van Lodewijk XII van Frankrijk, en later van Marys stiefdochter Claude.

Na haar terugkeer naar Engeland werd zij, naar wordt aangenomen, hofdame van Catharina van Aragon. In het voorjaar van 1523 verloofde zij zich met Lord Henry Percy, de toekomstige 6e graaf van Northumberland. Toen diens vader ervan hoorde, via kardinaal Thomas Wolsey, keurde hij hun huwelijk af.

Het volgende bericht over Anna stamt uit 1527, toen haar verhouding met Hendrik wereldkundig werd. Anna nam geen genoegen met de positie van maîtresse.

Nadat de met paus Clemens VII gevoerde onderhandelingen over de scheiding van Hendrik VIII en Catharina waren mislukt (zij schonk hem geen mannelijke nakomelingen), verstootte Hendrik zijn eerste vrouw in 1531 en trouwde op 25 januari 1533 in het geheim met Anna Boleyn. Na de uiteindelijke nietigverklaring van het eerste huwelijk met Catharina van Aragon door Thomas Cranmer, de aartsbisschop van Canterbury, werd Anna Boleyn in juni 1533 gekroond.

In september 1533 schonk zij het leven aan haar dochter Elizabeth, de latere koningin Elizabeth I van Engeland; in de daaropvolgende drie jaar had zij ten minste drie miskramen; Hendrik was van mening dat er een vloek op dit huwelijk rustte.

Thans veronderstelt men, zonder dat daar overigens bewijzen voor zijn, dat Anna resusnegatief was en Hendrik -positief. Bij deze combinatie verloopt de eerste zwangerschap normaal, maar door opgebouwde antistoffen eindigen latere zwangerschappen dan wat vaker in miskramen of vroeggeboorten.

Jane Seymour verscheen op het toneel als de nieuwste maîtresse van Hendrik in een lange reeks vrouwen.

In mei 1536 werd Anna gearresteerd en overgebracht naar de *Tower of London* op

beschuldiging van overspel, hekserij en incest en werden haar vijf zogenaamde minnaars (en zij zelf twee dagen later) onthoofd.

Voor de executie werd Anna Boleyn uit haar kamer, in de Tower, gehaald, waarbij ze de gelegenheid kreeg om in de kapel van de Tower te bidden.

Haar laatste woorden waren:

"Deudzame christenen, Ik ben hier gekomen om te sterven. Volgens de wet en door de wet ben ik ter dood veroordeeld, maar ik ga dat niet betwisten. Ik ben niet hierheen gekomen om iemand te beschuldigen, noch over de aanklacht en het doodsvonnis. Maar ik bid dat God de koning behoedt en dat hij nog lang over jullie mag heersen. Er is nooit zo'n goedhartige, genadevolle vorst geweest. Voor mij is hij altijd een goede, nobele en soevereine heer geweest. Wie zich inlaat met mijn zaak verzoek ik zo oordeelkundig mogelijk te zijn. Nu ik deze wereld en ook jullie allen ga verlaten vraag ik jullie vriendelijk om voor mij te bidden. Heer, wees mij genadig. God, U beveel ik mijn ziel"

Opgetekend door Lancelot de Carlesin Parijs.

Zij werd anders dan de gewoonte was niet met de hakbijl onthoofd, maar door de beul van Calais, waar de Franse gewoonte werd gebruikt: onthoofding met het zwaard. Daar was ook geen hakblok voor nodig. Bij het knielen voor de beul herhaalde ze een aantal keer de volgende woorden: *To Jesus Christ I commend my soul; Lord Jesus receive my soul*

Na de executie werd er vanaf de Tower een kanonschot afgevuurd.

Wikipedia

Geschiedenis van de Hervorming ten tijde van Calvijn

Boek 8

De Hervorming in Engeland

Door Merle 'd Aubigné

NEGENDE HOOFDSTUK.

KONINGIN ANNA WORDT BESCHULDIGD. (1535 tot Mei 1536.)

Deugden en werken van Anna Boleyn. Haar verhouding tot Cranmer en Latimer. Tot Tyndal. Tot Parker. Christelijk karakter van Parker. Karakter van Anna Boleyn. De waarheid omtrent Anna Boleyn. Haar vijanden.

Hendriks oog valt op Johanna Seymour. Handelwijze van koningin Anna. Haar angst; haar doodgeboren zoon. Haar droefheid en ongerustheid. IJver van Anna voor de Hervorming. Ontevredenheid van de Ultramontanen. De gevaren van Anna vermeerderen. Haar bekommernis voor haar dochter. Eerste en tweede reden tot beschuldiging. Derde en vierde reden tot beschuldiging. Karakter van Hendrik VIII Commissie van onderzoek. Brereton en Smeton gevangen genomen. Het steekspel van Greenwich. De koning maakt een verrassende beweging. Anna voor Norfolk en de raad. Anna in de Tower. Haar godsvrucht, haar onschuld. Haar smart. Moeilijke toestand van Cranmer. Zijn brief aan de koning. Valse toegevendheid van Cranmer. Koningin Anna wordt onder een streng opzicht geplaatst. Vrede en beroering in haar gemoed. Buitengewone blijdschap

TIENDE HOOFDSTUK.

KONINGIN ANNA SCHENKT VERGEVING AAN HAAR VIJANDEN EN ONDERGAAT DE DOODSTRAF.

(Mei 1536.)

De rechter erkent de onschuld van Anna. Haar vijanden en haar afstand doen van de wereld. Waardigheid van haar antwoord. Brief van Anna aan de koning. Uitwerking daarvan op Hendrik. Verklaring van Northumberland. De jury. Veroordeling van Norris De koningin en haar broeder voor hun pairs. Waardigheid en helderheid van Anna. Uitwerking in de stad. Vonnis van veroordeling. Redevoering van Anna tot de pairs. Veroordeling van lord Rocheford. De vier edellieden onthoofd. Hendrik vernietigt zijn huwelijk met Anna. Blijdschap en hoop van de paus. Anna verwijt zich een misslag. Ze vraagt vergiffenis aan Maria. Het Avondmaal door Anna gebruikt en wonderen van de priesters. Laatste boodschap van Anna aan Hendrik. Voorbereidselen in de tuin van de Tower. Een edele vergiffenis. Aandoening door die Christelijke daad opgewekt. Dood van Anna. Haar gedachtenis. Jacht partij van de koning. Hendrik trouwt met Johanna Seymour. Uitwerking van de dood van Anna op het vasteland. Kwam ze van Rome?

HOOFDSTUK 9.
Koningin Anna wordt beschuldigd.
(1535 tot Mei 1536.)

Terwijl de zwakke zielen niet aarzelden; om onder de koninklijke willekeur te bukken, hadden de dweepzieke mannen slechts wraak in het hart. Grote wonden waren het pausdom toegebracht; ze brandden van verlangen om de zaak van de Hervorming een schitterende slag toe te brengen. Naar hun mening moest ook ze haar slachtoffers hebben. Voor al die opgeofferde kloosters moest een persoon geslacht worden, een enkelen, maar uit de aanzienlijkste stand. Daar de koning aan de een kant zijn onderwijzer en zijn vriend had geslagen, moest hij, om het evenwicht te bewaren, aan de andere kant zijn vrouw treffen. Een treurspel zou aanvangen, dat eindigen zou met een afgrijselijke ontknoping.

Anna Boleyn was niet, zoals men gezegd heeft, opgevoed "in de slechtste school van Europa," maar in een van de beste; bij die vrome, Margaretha van Angoulême, de verlichte beschermvrouw niet alleen van de letterkundigen, maar van al de vrienden des Evangelies. Anna had van die vorstin geleerd de Hervorming en de Hervormden lief te hebben. Ze was dan ook, in het oog van de aanhangers van de paus, de hoofdoorzaak van de godsdienstige verandering, die in het gemoed van de koning en door hem in het rijk was ontstaan.

De Hervorming begon, zoals wij gezien hebben in Engeland, in 1517, door het lezen van de Heilige Schrift op de hogescholen; maar de meest gevierde leraars van Rome hebben daaraan liever een andere oorsprong toegeschreven, en sprekende van de betrekking van Cranmer tot Anna Boleyn, dertien jaren later, hebben ze gezegd: Ziedaar het begin van de Hervorming in Engeland. Aan deze bewering ligt een tijdrekenkundige en geschiedkundige dwaling ten grondslag.

De koningin stond sinds haar kroning bijna dagelijks in betrekking met de aartsbisschop van Canterbury, en gewoonlijk (haar tegenpartij zegt het) was dit in het belang van de zaak des Evangelies. Dan eens wendde Anna zich tot; Cranmer, om de vervolgte Protestanten te hulp te komen. Dan weerom was ze bezorgd over de noodzakelijkheid, om arbeiders in de oogst te zenden, en trok ze zich het lot aan van arme jongelieden, maar die door hun zedelijkheid en verstandelijke gaven geschikt schenen te zijn voor de beoefening van de deugd en de studie van de letterkunde, en kwam hen met grote edelmoedigheid te hulp. Dit was ook een voorbeeld, dat Margaretha van Valois haar gegeven had. De koningin ondersteunde deze studenten niet op een lichtvaardige wijze; ze eiste getuigenissen, die blijk gaven van de zuiverheid van hun wandel en van hun bekwaamheden. Was ze daarover voldaan, dan plaatste ze zo te Oxford of te Cambridge, en eiste van hen, dat ze in hun studietijd het nieuwe Testament en de geschriften van de Hervormers in hun omgeving zouden verbreiden; veel van die gunstelingen van de koningin bewezen later grote diensten aan de kerk en aan de staat.

Bij die hoedanigheden van koningin, had Anna er ook van meer huiselijke aard. Cranmer zag hoe zij, evenals de goede koningin Claudia, omringd was van jeugdige dames, van aanzienlijke afkomst en die zich door haar deugd onderscheidden, om met haar tapisseriewerk van een bewonderenswaardige schoonheid te maken voor het paleis van Hampton Court, en eenvoudige kledingstukken voor de armen. Ze richtte in armoedige streken uitgestrekte magazijn op, vol van alles wat de behoeftigen nodig hadden. "Over geheel Engeland," heeft men gezegd, "streckte zich het oog van haar liefde en de hand van haar weldadigheid uit."

"In negen maanden," verhaalt de beroemde wijsgeer en geschiedschrijver lord Herbert van Cherbury, "verteerde ze op die wijze vijftienduizend pond," hetgeen overeenkomt met meer dan vijf miljoen tegenwoordige waarde. En die beroemde schrijver, gezant van Engeland bij

Lodewijk XIII, en bekend in Frankrijk door hetgeen hij ten behoeve van de Protestanten verrichtte, voegt er bij: "Daarenboven had ze een fonds opgericht voor de arme handwerkslieden in het rijk."

Dit waren de werken van Anna, waarom dan ook Cranmer, die een bijzondere gave had om personen en zaken te beoordelen, getroffen door de liefde, die Anna hun toedroeg, welke het Evangelie beleden, en ziende op al hetgeen ze deed voor de Hervorming en tot ondersteuning van de ongelukkige, zei dat naast de koning, Anna onder alle levende schepselen de persoon was, "aan welke hij het meest was gehecht."

Cranmer was niet de enige van de Evangelischen, met welke Anna in betrekking stond. Van de eerste dag af dat ze Latimer gezien had, was ze door de Christelijke eenvoudigheid en de apostolische eigenschappen van die Hervormer getroffen geworden; toen ze hem hoorde preken, was ze verrukt. De geestdrift voor die Christen en moedige prediker was algemeen. "Het zou voor ons," zeiden zijn toehoorders, "even onmogelijk zijn om al de schatten van wel sprekendheid en wetenschap, die van zijn lippen vloeien, op te vangen, als het een kleine rivier mogelijk zou zijn in haar bedding de wateren van de oceaen te bevatten." sinds het oogenblik, dat Latimer in de vasten van 1535 voor de koning predikte, was hij een van de meest gewone kanalen van de weldadige liefde van de koningin.

Een nog meer besliste Hervormer droeg Anna Boleyn hoge achting toe; dit was Tyndal. Naar zijn overtuiging, had niemand zich zo beslist uitgelaten ten gunste van het nieuwe Testament, en Zijn verbreiding in het Engels dan de koningin. En daar hij haar zijn dankbaarheid en eerbied wilde bewijzen, vereerde hij haar een uitstekend exemplaar van zijn vertaling, met een fraaie letter gedrukt, op velijn papier met kleuren, gebonden in blauw marokijn leder en met grote rode letters op de band: Anna Regina Angliae (Anna koningin van Engeland.)

Dit merkwaardig boek, dat zich thans nog in het Brits museum te Londen bevindt, is een gedenkteken van de achting van de gevangene van Mechelen voor Anna Boleyn. Er bestaat nog een godsdienstig dagboek, eigenhandig door de vorstin geschreven, dat ze gewoonlijk gebruikte en aan haar hofdames ten geschenke gaf; daarin ziet men welk een waarde ze aan de Heilige Schrift hechtte.

"Geef ons, o Vader van barmhartigheid," zo leest men daarin, "de grootste gave, die Gij ooit de mensen geschonken hebt: de kennis van uw wil en van de blijde boodschap onzer zaligheid. Lange tijd had de Roomse tirannie haar onder Latijnse letters verborgen gehouden; maar thans is ze afgekondigd, bekend gemaakt en in vrijheid gesteld."

Toen Anna in 1535 een van haar aalmoezeniers, meester Betts had verloren, zocht ze als zijn opvolger een man, die het Evangelie toegedaan was, want ze zag zich graag omringd van, de vroomste personen in Engeland. Ze had het oog op een professor van het college Corpus Christi te Cambridge, die sinds twee jaren met ijver de waarheid predikte, Matthew Parker, geboren te Norwich. Parker hield van de eenzaamheid en afzondering; toen hij dan ook 's Dinsdags na Palmzondag twee brieven ontving, waarin hij uitgenodigd werd aan het hof te komen, "omdat de koningin hem wilde zien," was hij ontsteld en verlegen. Eerst wilde hij zich verontschuldigen; maar Latimer schreef hem: "Vertoon u aan de wereld verberg u niet langer; doe wel, zoolang gij daartoe gelegenheid hebt. Het is bekend wat gij kunt; laat uw wil niet beneden uw macht zijn."

Parker kwam te Londen, en weldra won hij door zijn kennis, zijn godsvrucht en zijn voorzichtigheid de ganse achting van de koningin; die zedige, verstandige, werkzame man was juist degene, welke Anna zocht; het behaagde haar hem van toen af veel blijken van haar

achting te geven. Hij verhaalt zelf, dat als hij voor zijn dienstzaken genoodzaakt was enige vrienden aan zijn tafel te ontvangen, de koningin zijn armoede te hulp kwam en hem een haas of ree zond, uit haar eigen park. Van toen af was Parker een dergenen, die Anna gebruikte, om haar weldaden te verspreiden. Nauwelijks was hij aan het hof aangesteld, of hij stelde de koningin een jeugdig mens voor, die zeer arm was, maar rijk voorzien van kennis en gave, W. Bill geheten.

Anna, die goed oordelen kon, plaatste hem onder de studenten, die zich voorbereidden tot het leraarsambt; later werd hij deken van Westminster.

Parker, die zijn loopbaan met Anna begon, moest haar eindigen met Elisabeth. Door koningin Maria in 1554 uit al zijn betrekkingen ontslagen, riep hij uit: "Nu ik van alles beroofd ben, leef ik in de nabijheid Gods, en ben ik zeer verheugd in mijn gemoed. O, wat vind ik in die liefelijke rust meer genoeg dan toen ik in het drukke en gevaarlijke leven aan het hof verkeerde!"

Genoodzaakt om zich te verbergen, en dikwijls in de nacht op de vlucht te gaan, om aan de vervolgingen van zijn tegenstanders te ontkomen, werd de vrede die hij genoot, nimmer verstoord. Hij beschouwde de beproeving als een voorrecht van het kind Gods. Plotseling trof hem een vreemd en onverwacht ongeluk. De dochter van koningin Anna, Elisabeth, de troon beklommen hebbende, wilde de kapelaan van haar moeder tot aartsbisschop van Canterbury en prelaat van Engeland hebben. "Ik kniel neer voor Uw Majesteit," zei hij, "en smeeke u mij niet een post op te dragen, die meer gaven, wetenschap; deugd en ervaring eist, dan ik bezit. "Een tweede brief van de kanselier Can bevestigde de benoeming. Toen riep de ongelukkige Parker, door smart overstelpt, uit: "Ach, ach Heere God! voor welk een tijd hebt Gij mij bewaard! Ik ben gedaald in diepe wateren, en de golven overdekken mij! Heere versterk mij met uw Geest."

Parker stond zestien jaren aan het hoofd van de kerk van Engeland, en was een eer voor de verheven zetel, waarop hij gedrongen was geworden plaats te nemen. Zodanig waren de mannen, die Anna tot zich riep.

Men zou zich evenwel bedriegen, indien men zich de koningin voorstelde als een vrome vrouw, die evenals Catharina zich oefende in strenge godsdiensttucht. Wij twifelen zelfs of ze bij ervaring dat inwendig, geestelijk, levend Christendom kende, dat in Latimer, Tyndal, Cranmer en Parker gevonden werd. Ze was een deugdzame echtgenote, een goede Protestantse, aan haar bijbel gehecht, tegen de paus gekant, ijverig in goede werken, die meer achting had voor mannen Gods dan voor de hovelingen; maar ze had geen afstand gedaan van de geest van de wereld en haar pracht. Ze was een vrouw naar de wereld, eerlijk, godsdienstig, die graag wel deed, zoals er altijd velen gevonden worden, maar ze had geen kennis aan de toestand van een ziel, die in gemeenschap leeft met God.

Dat ze koningin en echtgenoot van Hendrik VIII was, verhinderde haar misschien om toe te nemen in Christelijk leven. Ze dacht dat men God kon liefhebben zonder opoffering van het genot van de wereld, en hield vooral het bal voor een onschuldig genoeg. Daar ze graag het hart van haar echtgenoot behield, trachtte ze hem te behagen door een gezellige omgang en door partijen aan te leggen, waarvan ze de ziel was, en waar ze al zijn hovelingen met veel bevalligheid behandelde. Op een glibberig terrein geplaatst, door wantrouwende ogen bespied, kon ze soms zich een onvoorzichtig woord laten ontglippen. "Haar levendigheid, vrolijkheid en beminnelijke ongedwongenheid vormden een tegenstelling met de meer ernstige en stijve vormen van de Engelse dames.

Latimer, die haar van nabij gadesloeg, waarschuwde haar soms op eerbiedige wijze, wanneer

hij met haar alleen was, en de dankbare Anna riep dan rondborstig uit: "O, wat doet gij mij goed! wat ik u bidden mag, laat toch geen fout in mij onbestraft!"

Niet uit de geschriften van de schotschrijvers moet men Anna Boleyn leren kennen. In het laatst van de zestiende eeuw hebben de zeer verhitte vijandige partijen haar dan eens met al te zwarte kleuren en dan weerom al te vleierend afgeschilderd. In deze zaak moet vooral gelet worden op de getuigenis van mannen, die algemeen voor eerbiedwaardig gehouden worden. De geschiedenis kent niet veel vorstinnen, die zoals koningin Anna, de achting genoten van de meest verheven geesten, zoals Cranmer, Latimer, Tyndal, Parker en andere, misschien minder beroemde, maar daarom niet minder eerbiedwaardige Christenen.

Nochtans had ze in de ogen van de aanhangers van de paus een onvergefelijke misdaad begaan; ze had Engeland losgemaakt van het Pausdom; hun woedende haat kende dan ook geen grenzen, en ze hebben niet opgehouden haar gedachtenis met hun lage lasteringen te bezoedelen. De grootste misslag, die de geschiedenis begaan kan is, dat ze onschuldigen voorstelt als schuldigen. Het is de lastering in het groot, ten gebruike niet alleen van het tegenwoordig geslacht, maar ook van de geslachten van de toekomst. Veel schrijvers hebben gesmeed en smeden nog lage aantijgingen tegen de Hervormers Luther, Calvijn en andere. Anna Boleyn heeft in die grote leugensamenzwering haar bijzonder aandeel van de lastering gehad.

De grootheid, waarin Anna zich bewoog, had haar hart voor de tederste genegenheid opengesteld. De vreugde te zijn van haar echtgenoot, beminnelijk te zijn voor haar bloedverwanten, de vrienden des Evangelies te beschermen, door Engeland bemind te worden, dit waren gedurende enige tijd de droombeelden van haar jeugdige verbeelding. Maar weldra woog de kroon van St. Eduard loodzwaar op haar hoofd. Haar familie zelf toonde haar vijandig gezind te zijn. Haar oom, de hoogmoedige hertog van Norfolk, met Gardiner het hoofd van de ultramontaanse partij, koesterde een bedekten haat jegens die jonge vrouw, de steun van de Evangelische partij. De graaf van Wiltshire, haar vader, die meende op te merken dat de koning er niet zeer op gesteld was zijn schoonzoon te zijn, had Londen verlaten, en gevoelde spijt over een vereniging, waarnaar hij zozeer verlangd had.

Lady Rocheford, echtgenote van de broeder van Anna, een vrouw met een verachtelijk karakter, aan wie de jonge koningin evenwel haar oude trouweloosheden vergaf, en die ze zelf aan het hof verbond, beloonde deze edele grootmoedigheid daarmee, dat ze in stilte de ondergang voorbereidde van een zuster, wier verheffing haar met nijd had vervuld. Een dergenen eindelijk, die haar brood aten en haar gunst genoten, zou een bewijs leveren van ondankbaarheid jegens die ongelukkige koningin.

Onder haar hofdames was er ene, Johanna Seymour, die al de bevalligheden van jeugd en schoonheid in zich verenigde, en wier karakter het juiste midden hield tussen de strengen ernst van koningin Catharina en de beminnelijke opgeruimdheid van koningin Anna. Standvastig te zijn in zijn genegenheden was geen karaktertrek van Hendrik, zijn hart was ligt ontvlambaar; zijn oog viel op de jonge Seymour, en nauwelijks werd hij gevoelig voor haar bekoorlijkheden, of de hoedanigheden van Anna Boleyn, die hem eertijds hadden bekoord, werden hem onverdraaglijk. De beminnelijke vrolijkheid van de koningin vermoeide hem; de aardigheden, die gewoonlijk middelen zijn om te behagen, maakten hem somber; de ijver, die ze aan de dag legde voor het Protestantisme, mishaagde hem. De vijanden van Anna, de hertog van Norfolk en Vooral lady Rocheford bemerkten dit, en besloten daarvan gebruik te maken, om haar, die hen in de weg stond, ten val te brengen.

Een anders onschuldige omstandigheid begunstigde de voornemens van de vijanden van de koningin. In Frankrijk opgevoed, onder een volk, dat zich door onuitputtelijke vrolijkheid, een aangename omgang, geestige en aardige trekken, schertsende woorden, schalkse bliken en een beminnelijk hart kenmerkt, had Anna een weinig van al die hoedanigheden te Londen medegebracht. Openhartig en voorkomend, hield ze veel van gezelligheid, en haar gewone omgang scheen wat al te vrij te zijn in het oog van een volk, dat bij diepe genegenheden veel ernst en uitwendige koelheid paarde. Anna had aan het hof van Frankrijk een zekere vrijheid van spreken aangetroffen; het schijnt niet dat er iets dergelijks bij haar aanwezig was; maar in een vrolijken luim kon ze zich een fijne scherts en onvoorzichtige woorden laten ontglippen, die haar vijanden wapenen in de hand gaven. Ze had enige moeite om zich te schikken naar de strenge etiquette van het hof van Engeland, en was niet opgeleid in die omzichtigheid, welke zo'n noodzakelijk vereiste was bij een man als Hendrik VIII.

Anna was een vriendin van de Hervorming midden in een wereld, die in de grond Rooms was, en een Franse aan een Engels hof, dit was haar twee hoofdmisdaden.

Ze werd niet begrepen. Haar vrolijkheid ontaardde niet in dartelheid; men ontdekte bij haar niet die liefde tot het vermaak, die wanneer ze hoog wordt opgevoerd, het zedenbederf ten gevolge heeft; wij zeiden reeds dat ze zich graag bewoog in gezelschap van was vrome mannen. Maar voor velen was het reeds voldoende dat Anna aardig was, evenals de dames van St. Germain en Fontainebleau, om recht te geven haar van lichtzinnigheid te beschuldigen, zoals dit dan ook bij velen van haar het geval was. Daarenboven was ze boven haar stand gehuwd. Daar ze aan het hof had geleefd als gelijke met de jonge edellieden, die daar gevonden werden, wist ze niet altijd, toen ze de troon beklom, zich tegenover hen als koningin te gedragen.

Van toen af gaven haar vijanden een ongunstige glimp aan de onschuldige beminnelijkheid, waarmee ze met hen omging; de achterdochtige Hendrik VIII kreeg kwaad vermoeden, en de burggravin van Rocheford trachtte door behendige en trouweloze inblazingen de jaloersheid van de vorst aan te vuren.

Anna bespeurde weldra de geneigdheid van de koning voor de jeugdige Seymour; duizenden schijnbaar onverschillige kleinigheden troffen haar. Ze sloeg haar hofdame dikwijls nauwlettend gade; haar fierheid werd beledigd en de jaloersheid verontrustte nacht en dag haar ziel. Ze trachtte het hart van de koning te herwinnen; maar Hendrik, die dit bemerkte, werd voortdurend nog meer tegen haar verbitterd. De koningin was in een staat van gevorderde zwangerschap, en nu ze weldra aan Hendrik de erfgenaam zou schenken, waarnaar hij zoveel jaren verlangd had, onttrok hij haar zijn genegenheid! Haar ziel werd daarover verontrust, en daar ze een noodlottige toekomst voorzag, vroeg ze zichzelf af, of een slag gelijk aan dien, welke Catharina getroffen had, ook haar niet weldra treffen zou. Johanna Seymour verzette zich niet tegen de koning.

De geschiedschrijvers, die het meest zich tegen Anna verklaren, verhalen dat op een zekere dag, in het laatst van Januari 1536, de koningin, toen ze onverwacht een van de salons van het paleis binnentrad, ontdekte dat de koning op een maar al te duidelijke wijze aan de jonge dame zijn hof maakte; ze overdrijven misschien; maar het is niet te ontkennen, dat Hendrik zeer ernstige redenen tot klagen gaf aan haar, die hij zo zeer had liefgehad. E

en zwaard doorwondde de ziel van de ongelukkige Anna Boleyn; zo'n wrede slag kon ze niet weerstaan, en werd ontijdig verlost van een dode zoon. God had eindelijk aan Hendrik VIII die zo zeer begeerden zoon geschonken; maar de smart van de moeder had het kind het leven benomen. Welk een ramp voor haar; enige tijd lang vreesde men voor haar leven.

Toen de koning bij haar binnenkwam, smolt ze weg in tranen. Die zelfzuchtige vorst,

verbitterd dat ze een dode zoon gebaard had, verweet haar op een wrede wijze haar ongeluk, in plaats dat hij haar getroost zou hebben. Dit was teveel; de arme moeder kon zich niet inhouden, en riep uit: "Dat is uw schuld, Sire!"

Hendrik, die nog kwader werd, antwoordde haar met hardheid, en verliet het vertrek.

Deze bijzonderheden worden ons meegedeeld door een goed onderrichte schrijver ten tijde van Elisabeth; deze koningin, die nog meer hield van haar vader dan van haar Moeder, zou niet, zoals men beweerd heeft, het als een eerbewijs hebben aangemerkt, als Hendrik in zo'n ongunstig licht geplaatst werd.

Anna zag nu in, welk een ellende haar te wachten stond; ze herstelde wel weer na die storm en deed pogingen om opnieuw in de gezelschappen en bij de feesten zich te voegen; maar ze was treurig, ongerust, gelijk aan een gestrand schip, dat op de weer, kalm geworden zee verschijnt, en nog enige tijd voortdrijft, maar om opnieuw te stranden. Haar pogingen om de genegenheid van haar echtgenoot te herwinnen waren vruchteloos, en verschrikkelijke dromen kwamen haar tot zelfs in de stilte van de nacht verontrusten. Die zielsangst duurde drie maanden.

De wind was omgedraaid; iedereen bemerkte dit, en dit was voor enige gewetenloze hovelingen het sein voor een lang verbeide opstand; ze begonnen de prooi te vervolgen, van welke ze wisten dat ze haar zonder gevaar konden bespringen. De Ultramontanen schepten weer moed. Ze hadden gevreesd, dat door de tussenkomst van Anna de zaak van Rome in Engeland verloren was, en hune vrees was niet ongegrond. Cranmer verenigde zijn pogingen met die van de koningin, om de Hervorming te doen voortgaan.

Toen er in de kamers van de pairs gesproken werd van een algemeen concilie in Italië, had hij uitgeroepen: "In de godsdienstige besprekingen moet er alleen naar het woord Gods gehoord worden."

In dezelfde tijd verspreidde hij, in overeenstemming met Anna, een nieuwe gebedenboek, Primer genaamd, dat bestemd was om de gevaarlijke boeken van de priesters te vervangen. Het werd gebruikt. Een vroom en geestelijk gezind lezer van dat boek riep op zekere dag, nadat hij het bepeinsd had, uit: "O goede Jezus! o lieve Zaligmaker, verwerp niet degene, die Gij ten koste van zo'n schat, met Uw bloed verlost hebt! Met vertrouwen zie ik op naar de troon van de genade."

De godsdienst werd iets persoonlijks.

De koningin en de aartsbisschop hadden zich daarbij niet bepaald; zoveel Hendrik hun dit toestond, hadden ze er werk van gemaakt om was herders dan te stellen over de schapen, in plaats van kooplieden, die met hun wol handel dreven. Het bisdom van Worchester, aan Ginacci ontnomen, was, zoals wij gezien hebben, aan Latimer gegeven, zodat de vallei van Severne, die vijftig jaren lang door vier Italiaanse priesters geplunderd was geworden, eindelijk een herder bezat, "die daar de overvloed van Jezus Christus plantte."

Shaxton, een andere kapelaan van Anna, die beleed zeer gehecht te zijn aan de Heilige Schrift, was tot bisschop van Salisbury benoemd, in plaats van de beruchten kardinaal Canipaggi.

Een oude prior van de Dominicanen, Hilderly, die vroeger de onbevleete ontvangenis van Maria verdedigd had, maar die later Jezus Christus had erkend en aanbeden als de enige Middelaar, was benoemd geworden tot bisschop van Rochester, in plaats van de ongelukkigen Fisher.

De oude provinciaal van de Augustijnen in Engeland eindelijk, George Browne, een rechtschapen man, een vriend van de armen, en die door de waarheid getroffen. Van de kansel had uitgeroepen: "Gaat naar Christus en niet naar de heiligen!" was gekozen tot aartsbisschop van Dublin, en alzo de eerste Evangelische prelaat van Ierland geworden, een moeilijke post,

die hij met gevaar van zijn leven bekleedde.

Andere prelaten, zoals Fox, bisschop Hereford, hoewel geen was Protestanten zijnde, toonden toch antipausgezind te zijn.

De leden der ultramontaanse partij zagen in al die benoemingen de machtige hand van de koningin. Wie verzette zich er tegen, dat de Anglicaanse kerk vertegenwoordigd werd op het algemeen concilie? Wie trachtte de koning te doen handelen in de geest van de Hervorming? Wie wierp Engeland in de armen van de vorsten van Duitsland? De koningin, en altijd weerom de koningin. Zij is ongelukkig, zei men wanneer ze een dag ziet voorbijgaan zonder enige gunst voor de Hervorming verkregen te hebben. Men wist, dat de paus gereed was om alles te vergeven, en zelfs zich met Hendrik te verenigen tegen Karel V, indien de koning zich onderwierp aan de voorwaarden, door hem in de bul vastgesteld, dat wil zeggen, als hij Anna Boleyn wegzond.

Deze voorwaarde, door de paus gesteld, was niet onmogelijk. Hendrik VIII hield er van om van vrouw te veranderen; hij heeft er zes gehad. Het huwelijk was voor hem geen eenheid van leven. In het laatst van 1535 was Anna reeds drie jaren zijn gezellin, dat was voor hem een lange tijd; hij begon het oog te slaan op andere. De jeugd van Johanna Seymour stelde die van de koningin in de schaduw; die ongelukkige Boleyn! het verdriet had allengs de frisheid van haar gelaat weggevaagd. Johanna had natuurlijke bondgenoten, die haar konden helpen om de troon te beklimmen. Haar twee broeders, Eduard en Thomas, de oudste meer gematigd, de jongste meer verwaand, beide met grote eerezucht en belangrijke bekwaamheden begaafd, beweerden dat een Seymour even waardig was als een Boleyn, om de kroon van Engeland te dragen.

Toch werd niet door hen de eerste slag geslagen, maar door een lid van de familie van de koningin, door haar schoonzuster. In de innigste maatschappelijke betrekkingen is voor onverschilligheid geen plaats; men heeft elkaar lief, en als men elkaar niet liefheeft, dan haat men elkaar. Lady Rocheford, die zo na aan de koningin verwant was, gevoelde telkens aanstoot aan haar. De jaloersheid had in haar hart een diepe vijandschap doen geboren worden; de vijandschap moest haar er toe brengen om de dood te beramen van het gehate voorwerp.

Daar ze wanhopig was over het geluk en vooral over de grootheid van Anna Boleyn, stelde ze al haar eerezucht in het werk, om die te verwoesten. Een hinderpaal deed zich echter voor. Haar echtgenoot, broeder van Anna, lord Rocheford, wilde zich met haar trouweloze plannen niet inlaten. Deze ontaarde vrouw, die later zelf onthoofd werd, omdat ze misdaden begunstigd had, besloot dus haar echtgenoot en haar schoonzuster beide te verderven. Er werd overeengekomen, dat drie hovelingen bij Hendrik de eerste stappen zouden doen.

"Alzo begon," zegt een schrijver van die tijd een toneelspel, dat in een droevig treurspel eindigde. Niets ontbrak er aan, om een van de schandelijkste hofkuiperijen, die in de geschiedenis bekend zijn, te doen gelukken.

Anna bemerkte bijna te gelijkertijd de haat van haar schoonzuster jegens haar en de liefde van haar echtgenoot voor Johanna Seymour. Van toen af zag ze voor haar de dood naderen, en was ze het meest bezorgd voor haar dochter. Ze vroeg zichzelf af, wat er van dit arme kind zou worden, en daar ze verlangde dat ze opgeleid zou worden in de kennis van het Evangelie, liet ze de eenvoudigen en vromen Parker komen, deelde hem haar vrees en haar begeerte mede, en beval hem Elisabeth aan, met al de liefde van een moeder. De woorden van Anna werden zo diep in het hart van Parker gegrift, dat hij ze nooit vergat; en toen drie en twintig jaren later die jeugdige Elisabeth koningin was en hem tot primaat benoemde, verklaarde hij

aan Lord Burghley, dat indien hij niet zulke grote verplichtingen aan de moeder had gehad, hij er nooit in toegestemd zou hebben, om de dochter in zo'n hoge betrekking te dienen. Nadat de ongelukkige Anna de jonge Elisabeth alzo aan de zorg van een man Gods had aanbevolen, werd ze kalmer.

De samenzwering had echter in stilte voortgang, "en twee of drie zaken, zoals die in het onschuldigste leven voortkomen " moesten Anna ten verderve brengen.

Op zekere dag liet de vorstin, die toen met de koning te Winchester was, een van de hofmuzikanten, Smeton komen, om op de harp te spelen. Dit was de eerste reden tot beschuldiging.

Norris, een edelman van de kamer van de koning, was verloofd met Margaretha, een van de hofdames van Anna, en kwam daarom dikwijls bij de koningin; kwade tongen beweerden, dat hij daar kwam voor de koningin meer nog dan voor zijn verloofde. De koningin dit vernomen hebbende, wilde aan dit kwade gerucht een einde maken, en besloot Norris over te halen met Margaretha te trouwen.

"Waarom trouwt gij niet niet haar?" zei ze tot hem. "Ik wil nog wat wachten," antwoordde de edelman. Anna meende nu hem te moeten opmerkzaam maken, dat er ernstige redenen bestonden, om niet langer uit te stellen, en zei dus: "Er wordt aan het hof gezegd, dat gij op de dood van iemand wacht, en dat indien de koning enig ongeluk overkwam, gij trachten zou mij tot vrouw te bekomen."

"Dat verhoede God!" riep Norris uit, "als ik zo'n gedachte had, zou het mijn hoofd kosten!"

"Pas op," hernam de koningin op strenge toon. Zeer bewogen ging Norris naar de aalmoezenier van de koningin: "De koningin is een deugdzame vrouw," zei hij tot deze, "ik ben bereid dit onder ede te bevestigen."

Een tweede reden tot beschuldiging.

Francis Weston, een lichtzinnig en brutaal man, werd ofschoon gehuwd zeer dikwijls gevonden bij een jonge dame van het hof, een bloedverwante van de koningin "Sir Francis," zei Anna, over zijn gedrag bedroefd, gij hebt Miss. Skelton lief; en gij bemint uw vrouw niet." "Mevrouw," antwoordde de vermetele hoveling, "er is iemand in uw huis, die ik meer liefheb dan een van beide."

"En wie is dat?" vroeg de koningin.

"Gij zelf," antwoordde Weston.

Door die onbeschaamdheid belediging beval Anna hem met verachting, en verontwaardiging de kamer te verlaten.

Een derde reden tot beschuldiging.

Lord Rocheford, een man van een edel en ridderlijk karakter, werd verontwaardigd over de lasteringen, die er aangaande zijn zuster verspreid werden, en trachtte de storm tegen te gaan. Op zekere dag dat ze ongesteld te bed lag, kwam hij bij haar, om met haar te spreken, en daar de hofdames tegenwoordig waren, bukte hij zich over de koningin, om haar in dit opzicht enige woorden te zeggen, die niet behoefden gehoord te worden door personen, die niet tot de familie behoorden. De eerloze lady Rocheford maakte van deze onschuldige omstandigheid gebruik, om haar echtgenoot en haar schoonzuster van een afgrijselijke misdaad te beschuldigen.

Dit zijn de vier feiten, die dienen moesten om het hoofd van Anna Boleyn te doen vallen. Beuzelachtige gezegden, boze praatjes, waarvoor men in de wereld, en vooral aan het hof

blootstaat, kwamen de koning ter oren, en verwekten bij die vorst *jaloersheid, verwijtingen, harde woorden en koelheid*. Er was voor Anna geen geluk meer.

Er was in deze verhalen genoeg voorhanden, om Hendrik VIII er toe te brengen zijn tweede vrouw te verwerpen en die derde te huwen. Die vorst, en dit was over het algemeen het geval niet de Tudors, had een beslist en tevens een veranderlijk gemoed, een ligt ontvlambaar en wantrouwend hart, een krachtvol karakter, en hartstochten, die tot elke prijs voldaan wilden zijn. Zeer achterdochtig zijnde, liet hij niet gemakkelijk zijn vermoedens varen, en wanneer iemand hem vertoornde, kwam hij eerst weer tot bedaren, wanneer hij zich van hem ontdaan had. Het gezonde verstand beslist gewoonlijk over dergelijke praatjes als wij hier hebben meegedeeld; maar de karakters, die hier in het spel waren, waren prikkelbaarder dan die, welke gewoonlijk in de wereld worden aangetroffen. "

"De wind," zegt in dit opzicht lord Herbert van Cherbury, "die ondiepe wateren nauwelijks in beweging brengt, heft de volle zee op en verbrijzelt de schepen, die er zich op bevinden.

Hendrik gevoelde zich gelukkig nu hij voorwendsels vond, om aan zijn nieuwe hartstocht gevolg te kunnen geven; daarom onderzocht hij niets, en scheen hij alles te geloven wat men hem zeide. Hij zwoer de schuld van Anna aan andere te zullen bewijzen door de grootheid zelf van zijn wraak van zijn zes vrouwen ontdeed hij zich van twee door echtscheiding, van twee andere door het schavot; slechts twee ontkwamen aan zijn misdadige handen.

Ditmaal wilde hij niet door echtscheiding zich van haar ontdoen; de lange duur van die zaak met Catharina had hem verveeld; hij verkoos een meer vlugge weg, namelijk de bijl.

Op Dinsdag 25 April benoemde de koning een commissie, om onderzoek te doen naar het gedrag van Anna, en deze bestond uit de hertog van Norfolk, haar oom van moeders zijde, maar zoals wij gezegd hebben, een onverzoenlijke vijand van die ongelukkige koningin; de hertog van Suffolk, een schoonbroeder van Hendrik, en die hem in zijn minste begeerten van dienst was; de graaf van Oxford, een bekwaam hoveling; William Paulet, controleur van het koninklijke huis, die tot leus had: Een wilgenboom en geen eikenboom te zijn; Audley" de eerlijkste van allen, maar toch de ootmoedige dienaar van zijn meester; lord Delaware en veel andere lords en, ridders; in het geheel zes en twintig.

Men heeft gezegd, Burnet zelf, dat de koning bevolen had onder haar rechters ook de graaf van Wiltshire, de vader van Anna op te nemen. Dat zou ongetwijfeld het treffendste blijk zijn geweest van die wreedheid, waarvan Hendrik zo vele bewijzen heeft gegeven. Maar de ongelukkige man ging, dit moet gezegd worden, niet zo ver, dat hij zulk een: gruwel beging. Burnet, heeft na nauwkeurig onderzoek, zijn bewering ingetrokken.

Daar de koning begreep, dat hij het parlement nodig had, om de wetten, ten behoeve van Anna en haar kinderen gemaakt, af te schaffen, schreef hij op Donderdag 27 April een bevel tot bijeenroeping uit. Hij had besloten spoed met de zaak te maken, daar hij zeer verlangde niet meer over zijn vrouw te hooien spreken en haar te bezitten, die het voorwerp van zijn wensen was.

Anna, onkundig van hetgeen er plaats greep, was sinds kort enigszins opgeruimder, maar zo was het niet rondom haar gesteld. Het hof was in spanning en ongerustheid. De namen van de commissarissen werden genoemd; men vroeg zichzelf af, op welke edellieden de vreselijke slagen van de koning vallen zouden. Velen waren in angst voor zichzelf, of voor hun vrienden. Zou de storm losbarsten over Sir Thomas Wyatt, die verzen ter ere van Anna maakte? Zou het Northumberland zijn, die de koningin bemind had voordat Hendrik het oog op haar had gehad? De koning wilde het zo ver niet zoeken.

De onzekerheid duurde niet lang. Reeds op dezelfde dag, waarop het parlement was

bijeengeroepen, 27 April, ten twee uren, werd een van de edellieden van het huis van de koning, Sir William Brereton, door de vijanden van de koningin aangewezen, gevat en naar de Tower gebracht.

Twee dagen later, Zaterdag 29 April, ging Anna door de troonzaal. Een ellendeling bevond zich op dat ogenblik daar; het was Marc Smeton, de hofmuzikant, een ijdel, laag en slecht man, die kwaad was, omdat sinds de dag, waarop hij te Winchester voor de koningin gespeeld had, die vorstin hem zelfs niet had aangezien. Hij stond op dit ogenblik in de troonzaal met een treurig gelaat tegen een venster te leunen. Het kan zijn, dat Smeton, die vernomen had dat de koningin dreigde in ongenade te vallen, hoopte door zijn droefheid te tonen, haar opmerkzaamheid tot zich te trekken. Hoe dit ook zij, zijn ongewone tegenwoordigheid in deze zaal de houding die hij had aangenomen, de treurige stemming die hij openbaarde, hadden klaarblijkelijk ten doel, dé aandacht van de vorstin te trekken. Deze list gelukte. Anna merkte hem in het voorbijgaan op.

"Waarom zijt gij droevig?" vroeg zij. "Het is niets, mevrouw."

De koningin dacht dat Smeton bedroefd was, omdat ze nooit tot hem sprak. "Gij moet niet verwachten," zei zij, "dat ik u als edelman toespreken zal, daar gij een mindere rang bekleedt."

"Ach, mevrouw!" antwoordde de muzikant, "geen woorden; een blik is voldoende."

Hij ontving de blik niet, die hij vroeg, en daar zijn eigenliefde gekwetst was, besloot hij van toen af de vorstin ten verderve te brengen, van wie hij de onbeschaamdheid had gehad opmerkzaamheid te eisen.

Dit woord van Smeton werd aan de koning overgebracht, en de volgende dag, 30 April, werd de muzikant gevat, te Stopney ondervraagd en naar de Tower gebracht.

Een prachtig feest werd te Greenwich voorbereid, om naar gewoonte de eerste Mei te vieren. Dit was het vreemdsoortig ogenblik, dat Hendrik koos om zijn plannen ten uitvoer te brengen. Er bestaat in zekere gemoederen een geheimzinnig verband tussen feesten en bloed; een ander vorst Nero, had dit vroeger getoond, en later zal Karel IX de bruiloft van zijn zuster vieren met de moord van de St. Bartholomeüsnacht. Hendrik VIII gaf aan twee der, slachtoffers, die hij wilde opofferen, de twee voornaamste rollen in het schitterend steekspel, dat hij bereid had. Lord Rocheford, broeder van de koningin, werd belast met de uitdaging en Sir H. Norris met de voornaamste verdediging; Weston moest ook deelnemen aan die spiegelgevechten. Hendrik was vriendelijk jegens al die mensen, en verborg onder glimlachen hun aanstaand verderf.

Nadat de koning plaats had genomen en de koningin rijk gekleed, naast hem zat, gingen Rocheford en Norris hen voorbij en maakten de gewone buigingen.

"Morituri te salutant."

Dadelijk daarop begon het gevecht. De omstandigheden aan het hof gaven aan dit feest een sombere plechtigheid. Hendrik sloeg met een aandachtige blik de worsteling van zijn hovelingen gade.

Plotseling staat hij op als in een vlaag van toorn, en verwijdert zich snel. Wat was er gebeurd? De ultramontaan Sanders, die als een van de hatelijkste en leugenachtigste schrijvers bekend staat, verhaalt, dat de koningin de zakdoek, die ze in de hand hield, in het worstelperk had laten vallen, dat Norris die had opgeraapt, en zich daarmee het gelaat had afgedroogd.

Lord Herbert, Burnet en andere zeggen, dat dit verhaal door niets bevestigd wordt, en dat indien het ook al waar mocht zijn, toch iets zeer onschuldigs zijn kon. Hoe het ook zij, het feest werd afgebroken door het vertrek van de koning.

De verwarring was algemeen, en de verschrikte koningin ging heen, zeer begerig om de oorzaak van deze vreemde gebeurtenis te weten. Zo eindigde het feest van de eerste dag van de maand Mei.

Toen Hendrik, die zich naar het paleis begeven had, de terugkomst van de koningin, vernam, weigerde hij haar te zien, beval dat ze haar kamers zou houden, steeg te paard, en begaf zich door zes ruiters vergezeld, spoorlags naar Londen. Weldra hield hij de toom in, nam Norris ter zijde, gaf hem de reden van zijn toorn te kennen, en beloofde hem vergeving, als hij enige bekentenis deed.

Norris antwoordde met standvastigheid en eerbied: "Sire, al zou men mij levend openen en het hart uit mijn lichaam rukken, zou ik toch niets anders zeggen dan wat ik weet."

Te Whitehall aangekomen, zei Hendrik tot zijn ministers: "Morgen ochtend moet gij Rocheford, Norris en Weston naar de Tower laten brengen; daarna zult gij naar Greenwich gaan, u meester maken van de koningin, en haar in de gevangenis zetten. Eindelijk zult gij aan Cranmer schrijven, dat hij zich onmiddellijk naar Lambeth begeeft en daar mijn bevelen afwacht."

De slachtoffers waren gevat, en de hogepriester opgeroepen voor het offer.

Anna Boleyn bracht een angstige nacht door, en de volgende morgen, toen ze van haar dames omringd was, werd haar schrik niet weinig vermeerderd door de droefheid van de dames. Het kwam haar onmogelijk voor, dat een woord van haar echtgenoot niet van haar onschuld overtuigen zou.

"Ik moet de koning volstrekt zien," riep ze uit. Ze liet haar vaartuig in gereedheid brengen, maar op het ogenblik dat ze zou gaan vertrekken, kwam er een ander vaartuig van Londen aan, waarin Cromwell, Audley en de gevreesde Kingston, de gouverneur van de Tower zich bevonden. Deze sombere verschijning stond gelijk met een doodvonnis; toen de koningin dit zag, uitte ze dan ook een kreet van schrik.

Zij werd evenwel nog niet medegenomen; de raad, waarin haar hevigste tegenstanders zitting hadden, kwam in het paleis bijeen, en Anna werd gedaagd daarvoor te verschijnen. De hertog van Norfolk, die het voorzitterschap bekleedde, kondigde haar op een koelen toon aan, waarvan ze beschuldigd werd, en noemde haar zogenoemde medeplichtigen.

Daarop viel de koningin van verbazing en smart vervuld op de knieën en riep uit: "O mijn God, als ik schuldig ben, schenk mij dan nooit vergiffenis."

Nadat ze enigszins van haar aandoening hersteld was weerlegde ze de tegen haar ingebrachte beschuldigingen; maar Norfolk antwoordde op een verachtelijke toon, alsof hij nog sprak tot het kleine meisje, dat hij had zien geboren worden: "Bah, bah, bah!" en schudde op een verachtelijke wijze het hoofd.

"Ik wil de koning zien," zei Anna.

"Onmogelijk," antwoordde de hertog; "Zo ver strekt zich onze lastgeving niet uit."

"Ik ben zeer wreed behandeld," zei Anna Boleyn later, sprekende over dit afschuwelijk gesprek met haar oom; Audley alleen trachtte haar smart te verzachten. "Het is het welbehagen van de koning, dat wij u naar de Tower brengen," voegde Norfolk er bij.

"Ik ben gereed om te gehoorzamen," zei de koningin, en allen gingen in een vaartuig. Bij de Tower gekomen, stapte Anna uit. De gouverneur stond daar om haar te ontvangen. Norfolk en de andere leden van de raad gaven haar aan hem over en gingen heen. Dit geschiedde des namiddags ten vijf ure.

Daarop gingen de deuren van de vesting open, en op het ogenblik dat Anna als beschuldigd

van veel misdaden over de drempel trad, herinnerde ze zich hoe ze drie jaren geleden, die deuren zegevierend was binnengetreden voor de plechtigheid van haar kroning, te midden van de luide toejuichingen des volks. Die vreselijke tegenstelling greep haar aan, ze viel aan de ingang op de knieën, evenals een bal neervalt, die door een speler wordt geworpen, en riep uit: "O Heere red mij, want ik sta niet schuldig aan hetgeen waarvan ik beticht word!"

De gouverneur hielp haar op, en ze gingen naar binnen. Ze verwachtte in een hok opgesloten te zullen worden.

"Mijnheer Kingston," zei zij, "zult gij mij in een torenkamertje zetten?"

"Nee mevrouw," antwoordde de gouverneur, "gij zult het verblijf betrekken, waarin gij tijdens uw kroning geweest zijt."

"Ach dat is te mooi voor mij," riep ze uit. Ze ging evenwel binnen, en in die koninklijke vertrekken, welke zo veel verschillende herinneringen bij haar opwekten, boog ze haar knieën en smolt weg in tranen. De hevigheid van haar smart werkte weldra op haar zenuwgestel, en op haar tranen volgde een onwillekeurig lachen. Allengs kwam ze echter weer tot zich zelf, en trachtte zich door de godsdienst te stichten. Daar ze behoefte gevoelde om zich te versterken door het getuigenis van de liefde des Heeren, zei zij: "Mijnheer Kingston, verzoek aan zijn Majesteit mij te vergunnen, het sacrament te gebruiken. In het bewustzijn van haar onschuld voegde ze er daarop bij: "Mijnheer, ik ben even rein van de gemeenschap met een man, als ik rein ben tegenover u. Ik ben de getrouw echtgenote van de koning."

Haar eigen ongeluk nam haar niet geheel en al in; ze was bewogen over de ellende van andere en ongerust over haar broeder. "Kunt gij mij ook zeggen, waar lord Rocheford is? vroeg zij.

Kingston antwoordde, dat hij hem te Whitehall gezien had. Dit ontwijkend antwoord stelde haar niet gerust. "Ach waar is mijn goede broeder?" riep ze uit. Herhaald stilzwijgen. Na verloop van enige ogenblikken hernam Anna: "Mijnheer Kingston, weet gij waarom ik hier ben?"

"Nee mevrouw."

"Ik verneem, dat men mij beschuldigt van misdadige verstandhouding."

Norfolk had haar dit in het vaartuig gezegd. "Ik kan niet anders dan ontkennend antwoorden!"

En plotseling daarop een van haar kledingstukken verscheurende, riep ze als buiten zichzelf: "Ja al opende men mijn lichaam, zo zou ik nog nee blijven zeggen!"

Nu kwam ze in een hevige spanning. Ze dacht aan haar moeder; de liefde, die ze de gravin van Wiltshire toedroeg was oorzaak, dat ze bijzonder de bitterheid van haar lot gevoelde; ze meende de fiere gravin voor zich te zien staan, en riep in een onbeschrijfelijke angst uit: "O lieve moeder! gij zult het van verdriet besterven!" Vervolgens richtten haar sombere gedachten zich op andere voorwerpen. Ze herinnerde zich, dat de hertog van Norfolk haar in het vaartuig Norris en Smeton had genoemd als haar beschuldigers; dit was gedeeltelijk vals: de ellendige muzikant speet het niet, dat hij valselijk werd beschuldigd van een misdaad, waardoor hij een naam verkrijgen zou; maar de eerste had met alle kracht de gedachte van zich geworpen, dat de koningin schuldig was.

"O Norris!" riep ze uit, "hebt gij mij beschuldigd? En gij ook Smeton!" Na enige ogenblikken van stilte zag Anna de gouverneur strak aan, en zeide: "Mijnheer Kingston, moet ik sterven zonder in het verhoor te zijn geweest?"

"Mevrouw," antwoordde de gouverneur, het de armste onderdaan van de koning krijgt recht." Bij deze woorden begon de koningin opnieuw stuiptrekkend te lachen. "Recht! recht!" riep ze met ongelovige verachtelijkheid uit. Ze rekende minder op recht dan de geringste van de onderdanen. Allengs begon de storm te bedaren en bracht de stilte van de nacht enige rust aan voor haar smart.

Die zelfde dag 2 Mei werd het gerucht in Londen verbreid, dat de koningin gevangen genomen was. Cranmer, die van de koning bevel had ontvangen zich naar zijn paleis te Lambeth te begeven en daar tot nader order te blijven, was daar aangekomen, en vernomen hebbende wat er gebeurd was, was hij geheel verslagen. "Hoe de koningin in de gevangenis! De koningin schuldig aan overspel!" Er ontstond een strijd in zijn ziel. Aan de koningin was hij alles wat hij was verschuldigd; hij had haar altijd gekend als onberispelijk, als de toevlucht van de ongelukkigen, als de steunpilaar van de waarheid. Hij had haar als zijn dochter liefgehad, als zijn koningin geëerbiedigd. Ze was onschuldig, daaraan twijfelde hij niet; maar koningin is nu het gedrag des konings te verklaren?

De ongelukkige prelaat was in de nacht van Dinsdag op Woensdag ten prooi aan de hartverscheurendste gedachten. Die oprecht vrome man was op een buitensporige wijze toegevend ten opzichte van Hendrik VIII, en bukte gemakkelijk onder zijn machtige hand; maar zijn weg was duidelijk afgebakend, hij zou zonder, aarzelen optreden voor de onschuld van haar, die hij altijd geëerd had. En toch zou hij een bewijs leveren van de betovering", die een d'Espoot uitoefent op een zwak gemoed, van de laagheid, waaraan een goed mens zich schuldig kan maken uit eerbied voor een mens.

Er bestaan hier ongetwijfeld verzachtende omstandigheden. Niet alleen het lot van de koningin verontrustte de prelaat, maar ook de toekomst van de Hervorming. Indien de liefde van Hendrik er toe had bijgedragen om hem naar de zijde van de Hervorming te doen overhellen, zo kon de haat, die hij thans zijn ongelukkige echtgenote toedroeg, hem zeer goed naar de andere kant doen overslaan. Dit wenste Cranmer tot elke prijs te voorkomen; hij meende daarom verplicht te zijn uiterst behoedzaam te werk te gaan. Maar die omstandigheden doen in de grond van de zaak niets af. Niets ter wereld kan een mens verontschuldigen, die niet openlijk zijn vrienden verdedigt, wanneer ze vals beschuldigd worden; die een onschuldige vrouw niet rechtvaardigt, wanneer ze voor schuldig gehouden wordt.

Cranmer schreef aan de koning.

"Zonder vergunning van Uw Majesteit kan ik niet in uw tegenwoordigheid verschijnen, maar toch kan ik, Sire, zeer nederig, zoals dit ook mijn plicht is, verlangen, dat uw grote wijsheid en de hulp van God de diepe droefheid uit uw hart verdrijven.

Ik kan niet ontkennen dat Uw Majesteit gewichtige redenen heeft om met smart vervuld te worden. En werkelijk hetzij de zaken waarover gesproken wordt, waar zijn of niet, uw eer Sire! is door de valse beschouwing van de wereld gekrenkt, en ik herinner mij niet dat de almachtige God de standvastigheid van Uw Majesteit ooit op zo'n zware proef gesteld heeft.

Sire, ik ben in een grote verlegenheid. Nimmer heb ik een vrouw gekend, van wie ik een beteren dunk had. Daarom geloof ik, dat ze niet schuldig kan zijn."

Dit was tamelijk vermetel; Cranmer haastte zich dan ook zijn stoutmoedigheid te verzachten: "En toch, Sire! zou gij zo ver gaan als gij niet zeker waart van haar misdaad? Gij weet het beter dan iemand anders; onder al de levende schepsels is er naast Uw Majesteit niemand, aan wie ik meer verplichting heb dan aan de koningin Vergun mij voor haar iets te wensen, voor haar te bidden, en te vragen, dat ze in, de gelegenheid gesteld worde te verklaren dat ze onschuldig en onberispelijk is. Indien daarentegen, zij, die gij door uw verheven goedheid uit een geringen stand opgeheven, en op wier hoofd gij de kroon geplaatst hebt, schuldig was, dan Sire, zou ik geen getrouw onderdaan zijn en het welzijn van het koninkrijk niet behartigen, indien ik niet verlangde, dat de belediging zonder barmhartigheid

gestraft werd. Ik heb haar zeer liefgehad, vanwege de liefde, die ze naar mijn oordeel had voor God en voor Zijn Evangelie. Maar als haar misdaad bewezen was, zou niemand van hen, die God en Zijn woord liefhebben, haar meer enige gunst bewijzen; omdat niemand in onze dagen meer dan ze het Evangelie smaadheid zou hebben aangedaan."

"Evenwel," zo gaat hij schijnbaar enige moed vattende, voort, "vergeet niet Sire, dat God u op velerlei wijze zijn goedheid getoond heeft, en Hij u nooit beledigd heeft. Terwijl Uw Majesteit, hiervan houd ik mij verzekerd, erkent Hem beledigd te hebben. Verleen dus aan het Evangelie voortdurend de kostelijke gunst, die gij hetzelfde bewezen hebt, en die niet voortkomt uit uw liefde voor de koningin, uw echtgenote, maar uit uw ijver voor de waarheid. Uit Lambeth, 3 Mei 1536."

Wel is waar, wanneer Cranmer vriendelijke woorden tot de koning richt, dan geschiedt dit in de veronderstelling (waaromtrent hij zich niet uitspreekt) dat Anna schuldig is. Maar zelfs wanneer die onderstelling aangenomen wordt, moet men dan niet zeggen, dat de vleierij jegens de vreselijke alleenheerser wat al te ver gedreven wordt, als men hem, zoals de prelaat doet, met Job vergelijkt?

"Sire," zegt hij op een andere plaats in deze brief, "wanneer gij zonder neerslachtigheid en murmuring elke tegenspoed aanvaardt, dan zult gij God gelegenheid geven om zijn weldaden over u te vermenigvuldigen zoals Hij dit deed met Zijn getrouwen dienstknecht Job, die Hij naar zijn grote ellende en tot beloning voor zijn lijdzaamheid, het dubbele teruggaf van hetgeen hij bezeten had."

Cranmer had ten opzichte van de koning zijn geweten geweld aangedaan, waardoor hij op bedriegelijke wegen werd geleid; zijn brief, hoewel hij daarin Anna tracht te verdedigen, kan niet goedgekeurd worden. Hij was gereed die brief te verzenden toen hij, een boodschap ontving van de lord kanselier, die hem uitnodigde zich naar de Sterrenkamer te begeven. De aartsbisschop begaf zich dadelijk naar de overzijde van de Teems, en trof op de aangeduide plaats behalve Audley, lord Oxford, lord Sussex en de lord kamerheer aan. Deze heren deelden hem de beschuldigingen tegen Anna mede, en voegden er bij, dat ze bewezen zouden worden, zonder dat ze zelf die bewijzen gaven.

Te Lambeth teruggekeerd, voegde Cranmer bij zijn brief een postscriptum, waarin hij zijn bijzondere droefheid aan de dag legde over de gehoorde mededeling.

Op die ochtend van 3 Mei was het zeer treurig in de Tower geweest. Met verfijnde wreedheid had de koning bevel gegeven, dat twee vijandinnen van de koningin, lady Boleyn en mistress Cousins altijd bij haar moesten zijn; ze sliepen in haar kamer, terwijl Kingston, en zijn vrouw buiten de kamer in een bed naast de deur sliepen. Wat was de reden van die vreemdsoortige voorzorgsmaatregelen? Wij kunnen daarvoor slechts één reden opgeven: elk woord, dat Anna sprak, zelfs in haar bewusteloosheid, of in de droom des nachts, moest zorgvuldig opgetekend en met boosaardige toelichtingen aan de beambten van de koning overgebracht worden. Anna, die graag het vroeger gedrag dezer dames vergaf, en bezorgd was over de smart van haar vader, meende berichten omtrent hem te kunnen inwinnen bij de personen, die haar tot gezelschap gegeven waren; doch, deze boze vrouwen, die haar alleen niet hardheid toespraken, weigerden haar dit.

"Ach!" zei Anna tot Kingston, "de koning wist wel wat hij deed, door deze twee vrouwen bij mij te plaatsen. Ik zou gewent hebben kamermeisjes, mensen die ik liefheb, bij mij te zien; maar zijn Majesteit heeft de wreedheid gehad, mij die te geven, welke ik nooit heb kunnen lijden."

De foltering werd voortgezet. Lady Boleyn die enige ontsteltenis op het gelaat van haar nicht wenste te zien, zei dat haar broeder, lord Rocheford ook in de Tower was. Anna, die zich enigszins hersteld had, antwoordde op bedaarden toon: "Ik ben blij nu ik hoor, dat hij zo dicht bij mij "Mevrouw!" voegde Kingston er bij: "de heren Weston en Brereton zijn ook onder mijn opzicht."

De koningin bleef kalm. Ze dacht er evenwel aan, zich te rechtvaardigen; haar eerste gedachte was gericht op de twee vroomste mannen van Engeland. "O, " zei zij, "als het God behaagde, dat ik mijn bisschoppen had (zij bedoelde Cranmer en Latimer), dan zouden ze wel voor mij bij de koning spreken."

Daarop bleef ze enige ogenblikken stil. Een liefelijk denkbeeld rees in haar ziel op en troostte haar. Daar ze de vervolgde Evangelischen beschermd had, zouden ze wel uit dankbaarheid gedrongen worden, voor haar te bidden. "Ik geloof," zei zij, "dat het grootste gedeelte van Engeland voor mij bidt."

Anna had gevraagd om haar aalmoezenier. Daar er enige uren verlieden eer hij kwam, kwamen er nieuwe schrikbeelden in haar ziel oprijzen. "Koningin te zijn," zei zij, "en dan zo wreed behandeld te worden als dit nooit met een koningin het geval was!" Daarop, even alsof een zonnestraal die sombere wolken verdreef, riep ze uit: "Nee, ik zal niet sterven, nee, ik wil niet sterven Slechts om mij op de proef te stellen, heeft de koning mij in de gevangenis gezet." Die vreselijke worsteling was te sterk voor de jeugdige vrouw, ze had stuiptrekkingen, snikkingen, en verloor bijna haar bewustzijn. opnieuw door een hysterische aandoening overweldigd, begon de ongelukkige te lachen. Later herstelde ze weer een weinig, en riep ze uit: "Ik zal recht verkrijgen, recht. recht!"

Kingston, die daarbij tegenwoordig was, boog, en zei " Voorzeker mevrouw." "Als iemand mij beschuldigt," hernam Anna, "zal ik niet anders dan nee kunnen zeggen. Niemand kan tegen mij getuigen."

Toen geraakte ze in een buitengewone verrukking, ze verviel tot razernij, en met schitterende ogen alsof ze in de toekomst zag en reeds in het verschiep de oordelen Gods aanschouwde, waarmee Hij de schandelijke ongerechtigheid zou straffen, waarvan ze het slachtoffer was, riep ze uit: "Als ik sterf zullen er zeven jaren achtereen grote oordelen over Engeland komen En ik zal dan in de hemel zijn; want ik heb in mijn leven veel goed gedaan."

Daarop viel Anna uitgeput op een stoel van de gevangenis neer.

TIENDE HOOFDSTUK

Koningin Anna schenkt vergeving aan haar vijanden en ondergaat de doodstraf. (Mei 1536.)

Alles maakte zich gereed voor het onrechtvaardig rechtsgeding, waarvan het einde wreed zou zijn. De rechtbank is geroepen om te waken voor de handhaving van de wetten en de schuldigen te straffen. Maar zal het recht waarlijk recht zijn dan moeten de rechters de beschuldigten met nauwgezetheid aanhoren en zorgvuldig al de verplichtingen nakomen, waartoe hun ambt hen verplicht; dan moeten ze zich niet door geschenken laten omkopen, noch door vleierijen, noch door dreigingen, noch door gunstbewijzen, noch door de rang al was die ook een koninklijke van hem, die de beschuldigde vervolgt. Hun uitspraak moet alleen gegrond zijn op redenen, waarvan ze rekenschap kunnen afleggen bij de Rechter van hemel en aarde; ze moeten hun vonnissen uitspreken na een nauwkeurige overweging en een ernstig overleg. Ze mogen zich door niets anders laten leiden dan door onpartijdigheid, door

hun geweten en door de wet. De koningin evenwel zou met zulke rechters niet te doen hebben. Zij, die over haar leven gingen beschikken, stelden zich in tegenspraak niet die onmisbare vereisten.

De handlangers van Hendrik stelden alle pogingen in het werk, om van de hofdames of van de beschuldigde mannen iets te vernemen, dat tegen Anna getuigen kon; maar Tevergeefs. De vrouwen zelfs, die door haar verheffing op de achtergrond geraakt waren, konden niets tegen haar aanvoeren. Sir Henry Norris, Sir W. Brereton en Sir Francis Weston werden zorgvuldig achtereenvolgens ondervraagd; men verlangde van hen een belijdenis van overspel; ze ontkenden dit standvastig. De handlangers van de koning eenmaal besloten hebbende, om iets te verkrijgen, begonnen nu opnieuw de gevangenen te ondervragen. Men heeft beweerd, dat de heren van het hof niet op de pijnbank gebracht werden, maar dat dit wel het geval was met Marc Smeton, en dat men die man alzo liet zeggen, wat men wilde. Het is waarschijnlijker, dat de gemene muzikant, een domme man, die een zeer grote dunk van zichzelf had, en zich beledigd gevoelde, dat de koningin zichzelf niet verwaardigd had hem aan te zien, zich aan de wraak van de vertoornde eigenliefde overgaf.

De koningin had hem niet de eer willen aandoen, om hem aan te zien; hij beroemde zich nu op een overspel. De drie edellieden volhardden in hun verklaring van de onschuld van de koningin; lord Rocheford deed hetzelfde. Verklaring rechter van instructie was geheel ontmoedigd en schreef aan de Lord thesaurier: "Deze dient om u te berichten, dat niemand iets tegen haar getuigt, dan alleen Marc. Daarom houd ik het er voor, dat, indien er geen andere bewijzen zijn, deze zaak zeer schadelijk zal worden voor de eer van de koning. De mannen van de wet wisten, welke waarde er aan de woorden van de muzikant moest gehecht worden. Indien de uitspraak afhankelijk was gemaakt van de eerlijke toepassing van de wet; indien de koning zijn soevereinen invloed niet op de beslissing van de rechters had laten gelden, dan had er omtrent de goeden uitslag van deze schandelijke vervolging volstrekt geen twijfel bestaan.

Doch al de hartstochten kwamen in het spel, om de kracht van het recht te verlammen. Het baatte niet, dat de onschuld van de koningin aan alle kanten uitblonk; de tegen haar gesmede samenzwering nam voortdurend toe in kracht. Bij de boosheid van lady Rocheford, bij de jaloezij van een listige camarilla, bij de haat van de ultramontaanse partij, bij de trouweloze eerezucht, die het weldra ledige en bebloede huwelijksbed van de d'Espoot bij enige families opwekte, bij de veranderlijkheid van de zwakke mannen, kwam nu nog de krachtige wil van Hendrik VIII, die even vast besloten was zich van Anna te ontdoen door de dood, als hij zich vroeger van Catharina had losgemaakt door echtscheiding.

De koningin begreep, dat ze moest sterven; en daar ze zich daartoe wilde voorbereiden, trachtte ze zich los te maken van dit leven, dat voor haar veel aantrekkelijkheid gehad had. Ze gevoelde, dat de vermaken, die ze zozeer had nagejaagd, ijdel waren; dat de kennis, die ze getracht had te verkrijgen, oppervlakkig, dat de deugd waarnaar ze zozeer had gepoogd, onvolkomen, en de werkzaamheid des levens, waarin ze zich geoeffend had, zonder beslist uitslag gebleven was. De ijdelheid van al het geschapene, eenmaal uitgeroepen door een man, die ook op een troon gezeten had, door Salomo, trof haar hart. Daar alles haar ontnomen was, gaf ze de ijdele hoop van die vergankelijke wereld op. Ze zag van alles af, wendde haar oog naar een beter leven, en trachtte zich te versterken in God.

In die toestand verkeerde zij, toen de hertog van Norfolk, door andere heren vergezeld, haar in naam van de koning, de tegen haar ingebrachte beschuldigingen kwam blootleggen, haar

kwam dwingen de waarheid te zeggen en haar verzekerde, dat indien ze haar misdaad beled, de koning haar genade zou kunnen schenken. Anna antwoordde met de waardigheid van een koningin, die nog op de troon zit, en met de overgegevenheid van een Christin, die op het punt staat de eeuwigheid in te gaan. Ze wierp met een edele verontwaardiging de lage beschuldigingen van zich, die haar door deze koninklijke commissarissen werden aangewreven.

"Gij dringt er bij mij op aan, om de waarheid te zeggen," antwoordde ze de hertog van Norfolk, "welnu, de koning zal daarmee bekend worden."

Daarmee zond ze die lords heen. Het was beneden haar waardigheid, om haar zaak tegen die hatelijke hovelingen te bepleiten; maar aan haar echtgenoot was ze verplicht de waarheid te zeggen.

Nadat ze vertrokken waren begon ze die vermaarde brief te schrijven, dat schone gedenkteken van de verhevenheid van haar ziel, vol van de tederste klachten en de levendigste betuigingen, waarin haar onschuld uitblinkt, en waarin zozeer natuur en welsprekendheid tevens doorstralen, dat hij, naar het oordeel van de meest bevoegde beoordeelaars, verdiend heeft voor de nakomelingschap bewaard te blijven. Hij luidde aldus:

" Sire,

De toorn van Uw Majesteit en de gevangenis, waarin ik mij bevind, zijn voor mij zulke vreemde zaken, dat ik volstrekt niet weet, hoe ik schrijven, en waarover ik mij rechtvaardigen moet. Gij laat mij zeggen door een man, van wie gij weet, dat hij mijn onverzoenlijkste en besliste vijand is, dat ik de waarheid moet belijden en tot die prijs genade kan ontvangen. De keuze van de persoon alleen reeds maakt mij duidelijk, hoedanig gij jegens mij gezind zijt, Sire.

Evenwel, daar gij mij laat weten, dat wanneer ik de waarheid zeg, ik de vrijheid zal bekomen, onderwerp ik mij graag aan uw bevelen.

Maar meen niet, Sire, dat uw arme vrouw een misdaad zal bekennen, waaraan ze zelfs nooit gedacht heeft. Ik zal de waarheid zeggen. Nooit had een vorst een echtgenote, die getrouwer was aan al haar verplichtingen, meer gehecht was aan haar echtgenoot, als uw Anna Boleyn altijd voor u geweest is.

Graag zou ik mij vergenoegd hebben met die naam, en met de plaats, die hij mij in de wereld gaf, indien God en het welbehagen van Uw Majesteit het alzo gewild hadden. Te midden van mijn grootheid echter, en de pracht van dat koningschap, waarmee gij mij omringd hebt, ben ik daardoor nooit zozeer betoverd geworden, dat ik de mogelijkheid niet zou hebben voorzien van de vreemdsoortige verandering, die ik op dit ogenblik onderga.

Daar mijn verheffing geen hechtere grond had dan een luim van Uw Majesteit, gevoelde ik wel, dat er weinig nodig was, om die luim in een andere te doen overgaan, Gij hebt mij uit een nederigen stand genomen, en mij boven al mijn verdiensten en al mijn wensen verheffende, heb gij mij tot uw echtgenote en uw koningin gemaakt. Maar dewijl gij mij zo'n eer waardig hebt gekeurd, laat dan ook niet toe, Sire! dat een voorbijgaande genegenheid, of de kunstgrepen van mijn vijanden mij uw koninklijke gunst onttrekken; laat niet toe dat die smet, een zo schandelijke smet, van namelijk een onoprecht hart te hebben voor Uw Majesteit, ooit de roem bekladde van uw zeer getrouw echtgenote en van de jeugdige prinses, uw dochter.

Breng mij in het verhoor, goede koning, maar laat mij geoordeeld worden volgens de wetten, en niet door vijanden, die mijn ondergang gezworen hebben. Ja Sire, laat mijn verhoor in het openbaar plaats hebben; ik heb niets te vrezen van de waarheid. Indien gij mij dit toestaat, zult gij mijn onschuld aan het licht zien treden, uw vermoedens zullen verdreven worden, uw geweten zal voldaan zijn en de lasteringen van de wereld zullen beschaamd worden, of wel

Sire! mijn schuld zal openlijk aan het licht treden, en in dat geval zal Uw Majesteit vrijheid hebben tegenover God en de mensen, om niet alleen de persoon te nemen, om wier wille ik thans in deze toestand verkeer, en die ik reeds sinds enige tijd mijn mededingster had kunnen noemen, want Uw Majesteit weet zeer goed, dat ik hiervan niet geheel onkundig was; maar indien gij uw besluit reeds genomen hebt, en mijn dood niet alleen, maar ook een schandelijke laster u in het bezit moet stellen van het door u begeerde voorwerp, dan Sire, bid ik God, dat Bij u die grote zonde vergeve, u en al die mannen, mijn vijanden, die de werktuigen zijn van mijn ondergang.

Ik smeek Hem, dat Hij op die dag, wanneer Hij gezeten zal zijn op de rechterstoel, u geen al te strenge rekenschap zal afeisen van uw gedrag jegens mij, een gedrag, dat toch zo wreed, en zozeer een vorst onwaardig is. De Heer zal ons, u en mij weldra oproepen om voor Hem te verschijnen, en ik weet, dat in die dag van het rechtvaardig oordeel Gods, wat de wereld ook van mij moge denken, mijn onschuld voldoende bewezen zal worden en openbaar aan het licht zal treden."

Sire, mijn laatste, mijn enige smeking is, dat de last van het misnoegen Uwer Majesteit alleen drukken moge op mij en niet op onschuldige personen, op die arme edellieden, die naar ik verneem, om mij in de gevangenis zijn geworpen. Indien gij mij ooit enige gunst bewezen hebt, indien de naam van Anna Boleyn ooit aangenaam is geweest in uw oren, schenk mij dan die genade, en ik zal Uw Majesteit niet meer verontrusten.

Ik zend vurige gebeden op tot de Heilige Drieëenheid, opdat ze Uw Majesteit veilig behoede en u besture in al uw daden, terwijl ik blijf, uit mijn smartelijke gevangenis, in de Tower, uw zeer oprechte en altijd getrouw vrouw

ANNA BOLEYN."

(Een afschrift van deze brief is gevonden onder de papieren van Cromwell, destijds eerste minister van de koning. "It is universally known, zegt Sir, H. Ellas one of the finest compositions in the English langrage." (Orig. Letters, II, bl. 53.)

In deze brief vindt men Anna geheel en al terug. Hij is een van de treffendste, die ooit geschreven werd. In haar eer gekrenkt, spreekt ze daarin zonder enige vrees, als op de drempel van de eeuwigheid.

Waren er niet in overvloed andere bewijzen van haar onschuld, dan zou dit stuk alleen voldoende zijn, om in het oog van een onpartijdige en verstandige nakomelingschap haar zaak te rechtvaardigen.

Dit edele geschrift wekte een storm op in het hart van de koning. De onverschrokken onschuld, die er in doorstraalde, het melding maken van de luimen van Hendrik, en vooral van zijn genegenheid voor Johanna Seymour, de verklaring door Anna afgelegd, dat ze op de ontrouw van haar echtgenoot voorbereid was, het plechtig beroep op de oordeelsdag, de gedachte aan het nadeel, dat zo'n edele taal aan zijn goeden naam zou toebrengen, dit alles samen vervulde die hoogmoedige vorst met wrevel, haat en toom.

Deze brief gaf de was oplossing aan het raadsel. Een schuldige luim had Hendrik tot Anna Boleyn gedreven; een andere dreef hem nu naar Johanna Seymour. Deze verklaring was zo duidelijk, dat niemand een andere zou gaan zoeken.

Hendrik nam het, besluit, om die zo vermetele vrouw een zware vernedering te doen ondergaan. Hij zou haar zelfs de titel van echtgenoot ontnemen, en beweren dat ze slechts zijn bijzit was geweest.

Daar zijn huwelijk met Catharina van Arragon nietig was verklaard om de verbintenis van die vorstin met zijn broeder Arthur verbeeldde Hendrik zich, dat zijn huwelijk met Anna Boleyn

vernietigd kon worden, om de genegenheid die Percy, later hertog van Northumberland, in vroegere dagen voor haar had opgevat. Deze heer, voor Cromwell gedagvaard zijnde, dacht dat ook hij als minnaar van de koningin in de Tower zou gezet worden; maar het gold hier iets anders.

"Er is vroeger een verbintenis gesloten tussen u en Anna Boleyn," zei de vicaris-generaal van de koning.

"Volstrekt niet," antwoordde hij, en opdat zijn verklaring een blijvende waarde zou hebben schreef hij haar op, en zond haar aan Cromwell. Daarin werd gezegd: "Met een beroep op de eed, door mij in dit opzicht afgelegd voor de aartsbisschoppen van Canterbury en van York, en voor het gezegende lichaam des Heren, dat ik ontving in tegenwoordigheid van de hertog van Norfolk en andere raadsheren van zijn Majesteit, betuig ik dit sacrament te hebben genoten tot mijn verdoemenis, en vraag ik dat dit het geval moge zijn, indien er ooit een verbintenis of belofte om te huwen heeft plaats gehad tussen de koningin en mij.

Op 13 Mei, het acht en twintigste jaar van zijn Majesteit koning Hendrik VIII."

Deze verklaring was duidelijk, maar de barbaarse vorst liet zijn denkbeeld niet varen.

Ene bijzondere commissie was benoemd geworden op 24 April, "om een oordeel uit te brengen over zekere misdrijven, die te Londen, Hampton Court en Greenwich zouden hebben plaats gehad."

Men wilde ten minste aan dit oordeel een schijn van recht geven, en daar de aangevoerde feiten plaats zouden hebben gegrepen in de graafschappen, Middlesex en Kent, werd de jury van die beide graafschappen belast met de acte van beschuldiging. Op 10 Mei boden ze die de koning aan. De schrijvers, die in deze zaak zich ten gunste van Hendrik verklaren ze zijn zeer zeldzaam hebben erkend, dat die afschuwelijke beschuldigingen (deze uitdrukking wordt door, een van hun gebruikt) niet anders waren dan fabels, die willekeurig uitgedacht waren en al de gewone grenzen van geloofwaardigheid te buiten gingen." Er zijn verschillende uitleggingen gegeven aangaande het gedrag van die jury; de meest natuurlijke schijnt te zijn, dat ze overeenkomstig de slaafse gewoonte van die tijd, zich naar de d'Espotische wil van de koning schikten, die altijd gevreesd werd, maar. Vooral in die zaken, welke zijn eigen persoon aangingen.

Wat nu volgde geschiedde spoedig en op een wrede wijze. Twee dagen later, op 12 Mei, werden Norris, Weston, Brereton en de muzikant naar Westminster gebracht, om te verschijnen voor een commissie, samengesteld uit de hertog van Norfolk, de hertog van Suffolk, de twee boezemvrienden van Hendrik VIII en andere lords; men heeft beweerd, dat de graaf van Wiltshire er bij tegenwoordig was.

De drie edellieden wierpen de beschuldiging met een onwankelbare standvastigheid van zich. "Ik sterf liever duizend doden," zei Norris, "dan dat ik de onschuldige zou verraden. Ik verklaar op mijn geweten af, dat de koningin onschuldig is, en ben bereid om mijn getuigenis gewapenderhand tegenover een ieder staande te houden."

Toen dit woord van de gunsteling van Hendrik VIII aan die vorst werd overgebracht, riep hij uit: "Welnu, hang hem dan op, hang hem dan op!"

De ellendige muzikant alleen verklaarde een misdaad begaan te hebben, die hem een plaats in de geschiedenis zou geven. Hij ontving het loon voor zijn schanddaad toegezegd, niet. Misschien dacht men, dat zijn dood zijn stilzwijgen zou bewaren, en zijn vonnis klem zou bijzetten aan zijn eerroof. De drie edellieden werden veroordeeld om onthoofd en de muzikant om opgehangen te worden.

Drie dagen daarna, op 15 Mei verscheen de koningin en haar broeder voor hun pairs in een zaal van de Tower, waar de lord Major, enige Aldermen en sommige burgers slechts werden toegelaten. De hertog van Norfolk had bevel ontvangen om een zeker aantal pairs bijeen te brengen, die het gerechtshof moesten uitmaken; er waren geen andere dan vijanden van Anna en van de Hervorming; ze waren ten getale van zes en twintig.

De graaf van Wiltshire was er niet bij, zoals Sanders beweerd heeft. De persoonlijke vijand van de ongelukkige koningin, de hertog van Norfolk, die oom, die haar haatte naarmate hij haar meer moest liefhebben, had bevel ontvangen het gerechtshof samen te stellen en het vonnis uit te spreken; hieruit blijkt genoegzaam in welk een geest het oordeel moest uitgebracht worden.

Norfolk nam plaats; aan zijn rechterhand zat de lord kanselier, aan zijn linkerhand de hertog van Suffolk, en tegenover hem als maarschalk de graaf van Surrey, zoon van Norfolk, een oprecht man, en een fier en ijverig aanhanger van het Katholicisme.

De koningin werd aangemeld; dadelijk heerste er stilte. Voor haar uit ging de gouverneur van de Tower, lady Kingston en lady Boleyn.

Anna liep statig en droeg de tekenen van de koninklijke waardigheid; ze nam plaats op de stoel, die haar toegestaan werd om haar zwakheid, of vanwege haar rang, en groette het gerechtshof op een beleefde wijze.

Ze had geen verdediger, maar de zedigheit van haar houding, de waardigheid van haar tred, de vrede van haar hart, die zich duidelijk openbaarde door de helderheid van haar blik, dit alles trof zelfs haar vijanden. Ze plaatste zich voor de menselijke rechtbank, terwijl ze alleen dacht aan de rechtbank Gods, en steunende op haar onschuld, vreesde ze niet voor hen, over wie ze nog zo kort geleden als koningin had te gebieden. Haar rustigheid en de waardigheid van haar houding in aanmerking nemende, die zo beslist en majestueus was, zou men gezegd hebben dat ze niet kwam om onder de misdadigers gerekend te worden, maar om de aan vorsten verschuldigde eer te ontvangen. Ze was, zegt een tijdgenoot, zo standvastig als een eikenboom, die geen hagel of stormwind vreest.

Het gerechtshof liet de acte van beschuldiging voorlezen, waarin de koningin beticht werd van de misdaden van overspel, bloedschande, en zelfs van samenzwering tegen het leven van de koning.

Anna hief haar hand op, en verklaarde dat ze niet schuldig was; daarna weerlegde en vernietigde ze met kracht en kalmte de haar ten laste gelegde misdaden. Daar ze met een helder verstand begaafd was en zeer gemakkelijk sprak, bracht ze geen woord uit, dat ofschoon zeer gematigd, niet doel trof; maar de toon van haar stem, de kalmte van haar gelaat, de waardigheid van haar houding pleitten op nog welsprekender wijze dan haar woorden.

Als men haar zag en hoorde, kon men niet anders dan haar voor onschuldig houden, zegt een ooggetuige. Het gerucht werd dan ook in de Tower en zelfs in de stad verspreid, dat de koningin in een rede vol wijsheid en grootheid zich gerechtvaardigd had en vrijgesproken zou worden.

Terwijl Anna sprak, verried de hertog van Northumberland, die haar vroeger had liefgehad, en die Hendrik op een wrede wijze tot een van haar rechters had benoemd, door onrustige bewegingen wat er in zijn hart omging. Daar hij dit afschuwelijk rechtsgeding niet langer kon bijwonen, stond hij een ongesteldheid voorwendende op, voordat het noodlottig vonnis werd uitgesproken, en verliet de rechtszaal.

De koning verbeidde met ongeduld het ogenblik, waarop hij Johanna Seymour in de ledige

vertrekken van Anna Boleyn zou kunnen binnenleiden. Volkomen eenstemmigheid in de kamer, der pairs werd niet vereist.

Er werd in de zestiende eeuw in Engeland onder het volk fierheid, aangetroffen, maar, behoudens enige uitzonderingen, heerste er bij de aanzienlijken een slaafse geest. De bijl, waaronder het hoofd gevallen was van de eerwaarden bisschop van Rochester en van de ouden kanselier Thomas More, had een vreselijke les gegeven aan allen, die geneigd zouden geweest zijn, om zich tegen de despotische begeerten van de vorst te verzetten.

Het gerechtshof was bevreesd om de koningin te plaatsen tegenover de enige getuige ten baren laste, de muzikant, en sprak zonder andere vorm van proces het schuldig over haar uit.

De onbegrijpelijke gemakkelijheid, waarmee de edelen destijds gewoon waren, zich aan de onbuigzame wil van de monarch te onderwerpen, liet geen de minste twijfel over aangaande de noodlottige ontkenning van dit treurspel.

(De laatste regels van dit verhaal zijn gedagtekend 2 Juni 1536, slechts veertien dagen nadat de koningin veroordeeld was. De schrijver, heer van Milverne, was, naar het schijnt, getuige van dit toneel.)

De opperrechter, hertog van Norfolk, verklaarde dat de koningin door de constabel Sir William Kingston in verzekerde bewaring zou worden genomen, naar de gevangenis van de koning, de Tower zou worden teruggeleid, in de tuin van genoemde Tower gebracht, zoals de koning dit bevelen zou, en daar verbrand of onthoofd zou worden, naar het goedvinden van zijn Majesteit.

Daar het gerechtshof een kleine ruimte wilde laten voor het medelijden van Hendrik VIII, liet het hem de bepaling van de uitvoering van de doodstraf over; hij kon de koningin de gunst verlenen, *dat ze alleen onthoofd werd.*

Anna vernam met kalmte dit schandelijk vonnis. Haar gelaat veranderde volstrekt niet; het gevoel van haar onschuld ondersteunde haar. Haar ogen en haar hand ten hemel heffende riep ze uit: "O Vader, o Schepper! o Gij, die de weg, de waarheid en het leven zijt! Gij weet, dat ik die dood niet verdiend heb!"

Zich daarop tot haar wrede oom en de andere pairs wendende, zei ze:

"Mylords, ik zeg niet dat mijn mening de voorkeur moet verdienen boven uw oordeel; maar als gij gronden hebt om het te rechtvaardigen, dan moeten het andere zijn dan die, welke gij voorgebracht hebt; want ik ben volkomen vrij van de dingen, waarvan ik beschuldigd word, zodat ik God niet kan bidden ze mij te vergeven.

Ik ben de koning mijn heer altijd getrouw geweest. Misschien heb ik hem niet zo'n volkomen nederigheid, zo'n diepe eerbied getoond, als zijn goedheid jegens mij en de grote eer, waarmee hij mij overladen heeft, wel verdienen. Ik beken dat ik hem dikwijls verdacht heb, dat ik jaloers was. en dat ik de wijsheid of de kracht niet had om dit tegen te gaan. Maar het is God bekend, dat ik op geen andere wijze tegen hem misdaan heb.

Denkt niet dat ik zo spreek, met het doel om mijn leven te verlengen; want ik heb geleerd te sterven, door Hem, die zelfs redt uit de dood, en Hij zal mijn geloof versterken. Meent evenwel ook niet, dat ik in zo'n geestvervoering verkeer, dat ik er mij niet over bekommeren zou om mijn onschuld staande te houden. Ik weet dat het mij weinig zou baten haar in mijn laatste ogenblikken te verdedigen, als ik haar niet mijn ganse leven lang zorgvuldig bewaard had, zoals ooit een koningin dit gedaan heeft; toch zullen mijn laatste woorden mijn eer rechtvaardigen.

Wat mijn broeder en de andere edellieden betreft, die onrechtvaardig veroordeeld zijn, ik wenste wel te sterven om hen te redden; maar omdat dit de wil van de koning niet is, zal ik in vereniging met hen de dood ingaan.

En dan zal ik leven in de eeuwige rust en in de eindeloze vreugde, waar ik God zal bidden voor de koning en voor u, mijn heren!"

De wijsheid en welsprekendheid dezer rede, die verhoogd werden door de schoonheid van de koningin en de treflenden toon van haar stem, bewogen haar vijanden. Maar Norfolk, die besloten had zijn schandelijke betrekking te vervullen, beval haar de tekenen der koninklijke waardigheid af te leggen. Dit deed zij, en nadat ze zich in aller gebed had aanbevolen, keerde ze terug naar haar gevangenis.

Lord Rocheford werd nu voorgebracht, en nam de plaats van zijn zuster in. Hij was kalm, standvastig, en antwoordde op alles punt voor punt met veel juistheid en beslistheid. Maar tevergeefs bevestigde hij de onschuld van de koningin; tevergeefs verklaarde hij haar altijd een zuster, als een "eerbiedwaardige dame" geëerd te hebben, hij werd veroordeeld om onthoofd en gevierendeeld te worden.

Daarop ging het gerechtshof uiteen, en terwijl de hovelingen, die met het bloed van een onschuldige koningin hun slaafse onderwerping aan de vreselijkste van de d'Espoten verzegeld hadden, tot hun uitspanningen, of hun lage vleierijen terugkeerden, wendde de lord major zich tot een van zijn vrienden en sprak: "Er is slechts één zaak, die ik in dit proces ontdekken kan, en dat is het bepaalde besluit om zich tot elke prijs van de koningin te ontdoen." Ziedaar het oordeel van de nakomelingschap.

De ongelukkigen, die aan deze schandelijke samenzwering deel hadden, waren verlangend om er een einde aan te maken.

Op 17 Mei werden de edellieden, die het vonnis moesten ondergaan, in een zaal van de Tower bijeengebracht. Ze omhelsden elkaar, bevalen zich aan God en maakten zich gereed om te vertrekken.

De gouverneur van de Tower vrezende voor een redevoering op het schavot, herinnerde hun, dat de eerbied, die ze de koning verschuldigd waren, hun niet veroorloofde, de rechtvaardigheid van hun vonnis in twijfel te trekken.

Ze kwamen op de plaats van de terechtstelling.

Lord Rocheford meende niet te moeten zwijgen, en zich tot de toeschouwers wendende, zei hij: "Vrienden, ik ga sterven, omdat zijn Majesteit het wil. Ik klaag niet over mijn dood, want het ontbreekt mij niet aan zonden in mijn leven, maar nooit heb ik de koning beledigd. God schenke hem een goed en lang leven."

Daarop, volgens de kroniekschrijver" legde hij zijn hoofd onder de bijl, die het met één slag van de romp scheidde.

Na hem werden Norris, Weston en Brereton eveneens onthoofd.

Voordat de koning evenwel zijn echtgenote liet ombrengen, wenste hij nog een niet minder wrede daad te verrichten. Hij had besloten, om niettegenstaande de tegenwerpingen van Northumberland, zijn huwelijk met Anna voor nietig te verklaren. Wilde hij daardoor het verwijt voorkomen, dat hij zijn eigen echtgenote door beulshanden had laten ombrengen? Of liever wilde hij, door toorn vervoerd, op de koningin alle slagen te gelijk doen neerkomen? Wij weten het niet. Hoe dit zij, in zijn toorn begreep de koning zelfs niet, dat hij zich

tegensprak, dat, indien er geen huwelijk tussen hem en Anna was geweest, er ook geen overspel had plaats gehad, en dat het vonnis, op die misdaad gegrond daardoor van zelf vernietigd werd. Cranmer" de ongelukkigste, maar misschien de meest schuldige van al de heren, die zich slaafs aan de d'Espotische wil van de vorst onderwierpen, meende, naar het schijnt, dat de zaak van de koningin op die wijze beter zou worden, dat haar leven zou worden gered, als ze niet meer kon beschouwd worden de echtgenote van Hendrik te zijn geweest.

Dit verschoont, hoewel in geringe mate, zijn grote zwakheid. Hij zei tot. de ongelukkige Boleyn, dat hij in last had om een middel te beramen, ten einde de band, waarmee ze aan de koning verbonden was, als van gener waarde te verklaren.

Anna, die nog in verwarring was over het tegen haar uitgesproken vonnis, dacht ook dat dit iets was, dat uit een overblijfsel van achting bij Hendrik voor haar voortkwam, ten einde haar de bitterheid van de dood te besparen.

Er ontstond enige hoop bij haar, en zich verbeeldende, dat ze eenvoudig verbannen zou worden, vatte ze het voornemen op om naar het vasteland terug te keren. "Ik zal naar Antwerpen gaan," zei ze aan de maaltijd, met een bijna vrolijken blik.

Ze wist, dat ze in die stad Protestanten zou aantreffen, die haar met blijdschap zouden ontvangen. IJdele hoop! In dezelfde brief, waarin de gouverneur van de Tower dit rondborstige woord der, koningin meedeelt, vraagt hij de bevelen van de koning, omtrent de inrichting van het schavot. Hendrik wilde zelf bevel geven aangaande de inrichting van die planken, die met onschuldig bloed zouden geverfd worden.

Op 17 Mei, ten negen ure 's morgens, kwamen de lord kanselier" de hertog van Suffolk, de graaf van Essex (Cromwell), de graaf van Sussex en veel leraars en aartsdiakenen de kapel van Lambeth binnen.

De aartsbisschop daar plaats genomen hebbende, liet de bedenkingen voorlezen, die ingebracht waren tegen het huwelijk van Hendrik VIII met. Anna Boleyn; de procureur van de koning en die van de koningin namen ze aan, en de primaat verklaarde, dat het gesloten huwelijk ongeldig en van geen waarde was. De koningin was daarbij niet tegenwoordig, zoals sommige geschiedschrijvers gemeend hebben.

Op dezelfde dag (17 Mei) toen de echtscheiding van Anna Boleyn uitgesproken was, was da Casale, de gezant van Engeland te Rome, die de gevangenneming van de koningin had vernomen, naar het paleis des pausen gegaan, om aan Paulus III deze heugelijke tijding te brengen.

"O, antwoordde de paus op blijde toon, "ik heb niet opgehouden die genade van de hemel af te smeken, en ik heb er altijd op gehoopt! Nu kan zijn Majesteit een wonderlijk werk tot stand brengen tot welzijn van de Christenheid. Laat de koning zich met Rome verzoenen, en hij zal van de koning van Frankrijk en van de keizer alles bekomen wat hij slechts verlangen kan. Laat ons vrienden zijn. Ik zal hem tot dat einde een nuntius zenden."

Toen de tijding van de dood van kardinaal Fisher te Rome aankwam," zei hij met het oog op de vreselijke bul, "zag ik mij wel is waar gedrongen tot een enigszins harde maatregel over te gaan. Maar ik heb nooit bedoeld om de daad op het woord te laten volgen."

Alzo moest, volgens de paus en zijn aanhangers, de inhechtenisneming van Anna Boleyn Rome en Engeland verzoenen. Dit feit wijst op een van de oorzaken, die Norfolk en andere Roomsers er toe brachten, om deel te nemen aan de moord van Anna Boleyn.

Wederom dezelfde dag (17 Mei) tegen de avond, vernam de koningin, dat het vonnis bepaald voltrokken zou worden. Ofschoon er verklaard werd, dat ze nooit de echtgenote van de koning

was geweest, moest het vonnis tegen haar uitgesproken wegens overspel, niettemin uitgevoerd worden. Zozeer verstond Hendrik de kunst om recht te doen.

Anna begeerde het Avondmaal des Heeren te gebruiken. Ze verzocht alleen gelaten te worden. Des nachts ten twee ure kwam de kapelaan; maar voordat ze aan dat heilige sacrament deel nam, was er iets, dat ze begeerde te doen. Een misslag woog op haar hart. Ze gevoelde dat ze zich bezondigd had jegens koningin Catharina, toen ze er in toestemde met de koning te huwen. Haar geweten verweet haar, dat ze met Maria niet goed gehandeld had. Ze ondervond daarover een diepe droefheid, en verlangde voordat ze stierf het onrecht te herstellen, dat ze de dochter had aangedaan van de vrouw, wier plaats ze had ingenomen.

Anna zou zo graag zich tot Maria begeven, en hoewel koningin zich aan haar voeten geworpen en vergeving van haar afgesmeekt hebben; maar ze kon de gevangenis niet anders verlaten dan om het schavot te beklimmen. Daar ze evenwel vast besloten had haar misslag te belijden, zo deed ze het op een treffende wijze, die alleszins toonde hoe oprecht haar berouw was, en hoe onwankelbaar beslist ze zich voor de dochter van Catharina wilde verootmoedigen.

Ze verzocht lady Kingston, de vrouw van de gouverneur van de Tower, die niet zeer lief voor haar geweest was, op haar stoel te gaan zitten. Toen deze zich hiertegen verzette, dwong ze haar daartoe, en op haar knieën vallende, zei ze onder een vloed van tranen: "Ik draag u op, en zo gij het niet doet, zult gij het voor God te verantwoorden hebben in mijn naam te gaan naar prinses Maria, u voor haar op de knieën te werpen, zoals ik dit nu voor u doe, en haar te vragen mij al mijn misslagen te vergeven. Ik heb volstrekt geen rust in mijn geweten," voegde ze er bij, "voordat gij dit gedaan hebt."

Op het ogenblik dat ze voor de troon Gods moest verschijnen, wilde ze een misslag herstellen, die zwaar op haar hart drukte. "In dit opzicht," zei zij, "wil ik handelen zoals het een Christen betaamt."

Deze treffende daad doet ons hopen, dat indien Anna tijdens haar leven eenvoudig een eerlijke Protestantse was geweest, die al teveel vertrouwd op haar goede werken, de beproeving thans vrucht droeg en ze een was Christin was geworden. Weldra zou ze daarvan nog een treffender bewijs geven.

Toen ze opstond gevoelde Anna zich meer gerust en maakte zich gereed tot het heilig Avondmaal. Voordat ze daartoe overging verklaarde ze opnieuw rein te zijn van de misdaad, die haar ten laste gelegd werd. De gouverneur was daarbij tegenwoordig; hij bleef niet in gebreke Cromwell kennis te geven van die verklaring, als in de tegenwoordigheid Gods afgelegd.

Anna had in de dood van Christus een nieuwe kracht ontvangen om haar dood te ondergaan; ze smachtte naar het ogenblik, dat een einde zou maken aan haar smarten. Tegen haar verwachting kwam men haar aankondigen, dat de voltrekking van het vonnis tot de volgende dag was uitgesteld.

"Mijnheer Kingston," zei zij, "ik verneem dat ik heden middag niet moet sterven; dat bedroeft mij zeer. Ik dacht dat ik alsdan niet meer zou zijn en mijn smart voorbij zou wezen."

"Mevrouw!" antwoordde de, gouverneur, "gij zult geen pijn voelen, de slag zal zo licht, zo behendig zijn."

"Ja, hernam Anna, "men zegt dat de beul zeer bekwaam is," en haar hand aan haar hals brengende, zei ze glimlachende: "En mijn hals is dun." Kingston ging heen.

Intussen waren de vrome aanhangers van de Roomse opperheerschappij verheugd, en lieten

de verwachtingen blijken, die de dood van Anna bij hen verwekte, "Sire, kwam men de koning zeggen, "de waskaarsen, die op het graf van koningin Catharina staan, zijn plotseling van zelf aangestoken! Uit dit wonder maakte men op, dat het Rooms-Katholicisme Engeland opnieuw zou gaan verlichten. De priesters hieven het Deo Gratias aan, en het gerucht werd verspreid, dat deze nieuwe op de Hervorming behaalde overwinning ingewijd zou worden door met Anna een troep ketters op te hangen. Vrienden en vijanden beschouwden de zaak van Anna als niet te scheiden van de zaak van het Protestantisme, en veel Evangelische Christenen, die meenden, dat wanneer Anna eenmaal dood was, er niemand meer zou zijn om hen te beschermen, maakten zich gereed om het koninkrijk te verlaten.

Hendrik evenwel verlangde vurig een woord van Anna te hebben, waaruit bleek, dat ze hem niet bezwaarde; hij zond iemand tot haar met de last om haar goed te doorgronden, om zich te verzekeren, of de hoop om aan de dood te ontkomen haar niet zou overhalen hem te voldoen. Anna antwoordde, en dit waren de laatste woorden, die ze de koning liet overbrengen: "Zeg aan zijn Majesteit, dat wat mijn verplichtingen te zijn opzichte betreft, ik niets heb te belijden, en verzeker hem, dat het mij onmogelijk zou zijn iets te verbergen voor een vorst, die mij met zoveel gunstbewijzen heeft overladen. Van een eenvoudig meisje maakte hij mij tot hofdame, van hofdame maakte hij mij tot markiezin; van markiezin tot koningin; en thans, nu hij ziet, dat hij niet bij machte is mij een grotere eer op aarde aan te doen, wil hij, door de marteldood, die hij mij bereidt, mij tot een zalige in de hemel maken."

De edelman ging dit edelmoedig afscheid aan zijn meester overbrengen. Haar gevangenebewaarder zelfs getuigde van de vrede, van de blijdschap, die het hart van Anna in die plechtige ogenblikken vervulde. "Vele mannen en vrouwen zijn in de Tower opgesloten geweest en gevonnist geworden," schreef Kingston aan Cromwell, "en ik heb altijd gezien dat ze zeer bedroefd waren, maar ik zie wel, dat deze dame veel blijdschap en genoeg in de dood heeft."

Alles werd gereed gemaakt om de moord zonder openbaarheid en zonder gerucht te doen plaats hebben. Kingston kreeg bevel om al de vreemdelingen uit de Tower te verwijderen, en hij haastte zich dit te doen.

Op 19 Mei, tegen elf ure 's morgens, kwamen de hertogen van Suffolk en Richmond, de lord kanselier, Cromwell, de lord major, de Scherifs en de Aldermen in de Tower en namen plaats in de tuin. Het instrument voor het vonnis was in het gras neergezet. De beul, die Hendrik uit Calais had laten komen, bevond zich daar met zijn wapenen en zijn knechten. Een kanon, op de muren van het kasteel geplaatst, moest aan de koning en aan het volk het ogenblik van haar dood bekend maken.

Enige ogenblikken voor twaalfen verscheen Anna, in zwart damast gekleed en omringd van vier van haar hofdames. Ze naderde het blok, waarop ze haar hoofd moest neerleggen. Haar tred was vast, haar aangezicht kalm; uit alles bleek de meest volkomen onderwerping. Ze was toen dertig jaren oud, en "nooit had men haar zo schoon gezien," zegt de Fransman, haar tijdgenoot, die toen in Londen was. Uit haar ogen blonk een smartelijke onderworpenheid; een liefelijke glimlach was te onderkennen in de blik, die ze sloeg op de personen, die dit treurig schouwspel, bijwoonden.

Maar op het ogenblik, dat de beul met zijn knechten de laatste voorbereidselen maakte, was ze zo aangedaan, dat ze op het punt stond onpasselijk te worden. Allengs kreeg ze echter haar krachten terug, en haar geloof in de Zaligmaker vervulde haar weer met vrijheid en moed.

Het is van belang om te weten hoe ze in dit laatste en plechtige ogenblik dacht over de koning. Ze had aan Maria laten vragen, haar hare misslagen te vergeven; ze zelf moest, wilde ze als Een Christin sterven, aan Hendrik zijn misdaden vergeven. Ze moest de Zaligmaker gehoorzaam zijn, die gezegd heeft: *Hebt uw vijanden lief, zegent ze die u vervloeken.*"

Ze had dit alles vergeven, maar ze moest het verklaren voordat ze stierf, en als ze waarlijk nederig was, moest ze het doen zonder gemaaktheid.

Ze vatte het woord op, en zich wendende tot degenen, die haar onderdanen geweest waren en haar thans omringden, zei zij:

"Goede mensen, ik kom hier niet om mij te rechtvaardigen; ik beveel mijn rechtvaardiging alleen aan Christus, op wie ik geheel en al vertrouw. Ik wil niemand beschuldigen. Ik weet dat alles wat ik tot mijn verdediging zou kunnen aanvoeren, u niet aangaat, en mijn leven ook niet redden kan. Ik kom hier alleen om te sterven, zoals ik daartoe veroordeeld ben.

Ik beveel mijn rechters in de barmhartigheid des Heeren. Ik bid God (en verzoek u hetzelfde te doen) dat Hij uw goede koning en hem geve lang over u te regeren; want hij is een edel en barmhartig vorst, die altijd voor mij een goed en genadig heer is geweest. En thans neem ik afscheid van de wereld en van u allen. Ik wens van ganser harte, dat gij allen voor mij bidt. O Heere! ontferm u over mij! Mijn ziel beveel ik Gode."

Dit waren de eenvoudige woorden, waarmee Anna de vredelievende gevoelens jegens haar echtgenoot uitdrukte, waarvan haar hart vervuld was, op het ogenblik dat hij haar het leven benam. Had ze gezegd, dat ze hem vergeving schonk, dan had ze op de misdaad van de koning gewezen, en zou het de schijn gehad hebben alsof ze zich op haar edelmoedige vergeving iets liet voorstaan. Dit deed ze niet. Gedurende een gedeelte van hun verbintenis was Hendrik voor haar een goed heer geweest. Ze wilde alleen het goede in herinnering brengen, en begroef het kwade in de vergetelheid. Ze deed dit zonder enigszins aan haar zelf te denken, ze wist, dat voordat haar vriendelijke woorden de vorst ter ore kwamen, de bijl haar zou getroffen hebben, en het Hendrik onmogelijk zou zijn de noodlottige slag tegen te houden.

Deze zo Christelijke toespraak kon niet anders dan een diepe indruk maken op allen, die haar hoorden. Een ieder, die de ongelukkige koningin aanzag, ondervond een diep medelijden en een innige smart. Hoe standvastiger ze werd, hoe meer de standvastigheid week bij hen, die van dit treurig toneel getuigen waren. Weldra konden ze hun tranen niet weerhouden, terwijl het slachtoffer kracht bezat om de haar te onderdrukken. Een van de dames van het koninklijk slachtoffer naderde om haar een doek voor de ogen te binden; maar Anna weigerde dit, zeggende dat ze de dood niet vreesde; ter herinnering aan dit ogenblik gaf ze haar haar geschreven gebedenboekje, dat ze medegenomen had.

Daarop boog de koningin zelf haar blanke hals, nam haar kap van het hoofd, om alle beletsel weg te nemen, dit kapsel was destijds van achteren afhangende. Vervolgens viel Anna op de knieën, en bleef enige ogenblikken sprakeloos en onbewegelijk, daar ze in stilte bad. Ze stond daarna op, naderde het noodlottige blok en legde haar hoofd er op: *"O Christus, ik beveel U mijn ziel!"* riep ze uit.

De beul, getroffen door de zachte uitdrukking van haar gelaat, aarzelde enige seconden, maar hij vatte weer moed. Anna riep weerom: *"O Jezus! ontvang mijn geest."*

Op dit ogenblik trof haar het zwaard van de beul en haar hoofd viel. De toeschouwers lieten een kreet horen, "alsof de slag hen zelf getroffen had."

Dit is tot eer van de vijanden, van Anna, zodat wij dit getuigenis wel kunnen geloven. Maar dadelijk daarop liet zich een ander geluid horen. De kanonnier, die de wacht hield op de muur, had nauwkeurig de verschillende bewegingen van dit toneel gadeslagen, met een brandende lont in de hand.

Nauwelijks was het hoofd gevallen, of hij gaf vuur, en de slag die tot in de verte weerklonk, verkondigde aan Hendrik de tijding van de misdaad, die hem Johanna Seymour tot vrouw gaf. De dames van koningin Anna, ofschoon bijna gevoelloos van smart, wilden evenwel niet, dat het edele overschot van een meesteres, die ze zo liefgehad hadden, door onmenselijke handen werd aangetast; ze namen het lijk, wikkelden het in een linnen laken, en brachten het, bijna onder de last bezwijkende, naar een houten kist, die uit het tuighuis gehaald was, en vroeger gediend had tot bewaring van pijlen.

Deze oude wapenkist was tot laatste verblijfplaats gekozen voor haar, die de prachtigste paleizen had bewoond; men had zelfs niet gezorgd voor een behoorlijke doorkist.

De dames legden daarin het lichaam en het hoofd van Anna, "waarvan de lippen en de ogen zich nog bewogen," zegt een verhaal, alsof die mond nog de laatste door haar uitgesproken woorden herhaald had. Dadelijk daarop werd ze in de kapel van de Tower begraven.

Zo stierf Anna Boleyn. Indien de geweldige hartstocht van een vorst en de laagheid van zijn hovelingen haar een eerste dood berokkenden, zo hebben de haat en lichtgelovigheid haar een tweede dood doen ondergaan. Maar een schandelijke laster, door ontaarde wezens voortgebracht, moet door mannen van gezond verstand luide verworpen worden. Niet tevergeefs gaf Anna in haar laatste ogenblikken haar zaak over in de hand Gods, en wij geloven dat zij, die zonder hartstocht en vooroordeel te werk gaan, overal in onze dagen, en zelfs in de Roomse kerk, zich met verontwaardiging afkeren van de lage leugens van hatelijke hovelingen en de lichtgelovige fabelen van die papist Sanders en zijn navolgers.

Op de morgen van die dag had Hendrik VIII zich in het wit gekleed, als voor een feest, en een jacht partij uitgeschreven. Alles was in beweging in de omtrek van het paleis; de jagers liepen heen en weer, de honden blaften, de hoornen werden geblazen, de heren kwamen van alle kanten aan. Toen het gezelschap bijeen was, begaf men zich naar het Eppinger bos, en de jacht begon. Tegen twaalf ure verenigden de jagers zich om uit te rusten, onder een eikenboom, die nog de naam van Hendriks eik draagt.

De koning zat onder die boom, omringd van zijn gevolg en zijn honden; hij luisterde en scheen gejaagd te zijn.

Eindelijk werd er een kanonschet in het bos vernomen; dit was het bepaalde sein: het hoofd van de koningin was gevallen. "Ha, ha!" zei Hendrik opstaande, "het is afgelopen! Laat de honden los, en laat ons de jacht hervatten."

Dadelijk daarop klonk het geluid van de hoornen en trompetten, en werden de honden en paarden weer ter jacht geleid.

Die ongelukkige vorst, door hartstocht verblind, vergat dat er een God is, wie hij verantwoording schuldig was van het zwaard van, de Tower en van het trompetgeschal in het bos; door die wrede daden, die de harten zelfs van zijn hovelingen in opstand moesten brengen, stempelde hij zichzelf met het brandmerk der grote misdadigers. De koning en zijn hofstoet traden vóór het invallen van de nacht het paleis binnen.

Hendrik was dan nu eindelijk, vrij. Hij had Johanna Seymour willen hebben, en overspel, bloedschande, ja alles was uitgedacht geworden, om de banden, waarmee hij aan Anna

verbonden was te verbreken. Daar de bewijzen voor de misdaad van Anna ontbraken, moesten de woeste daden van de koning daarin voorzien; kan men waarlijk met het oog op de wreedheid van de echtgenoot, nog twijfelen aan de onschuld van de echtgenote?

Om den, schijn van ontrouw te vermijden was Hendrik onmenselijk geworden. Thans was het doel bereikt, en had hij alleen het genot van zijn misdaad te smaken. Door zijn vurig verlangen om aan zijn hartstocht te voldoen, ging hij al de perken van de welvoeglijkheid te buiten. De smartelijke dood van haar, die hij zozeer had liefgehad, de Christelijke woorden door haar uitgesproken, terwijl ze om zo te zeggen de wrede hand kuste, die haar de slag toebracht, niets was in staat het hart van die man te vertederen, en reeds de volgende dag huwde hij de jonge hofdame.

Moeilijk zou men op treffender wijze hebben kunnen uitdrukken: "Daarom is Anna niet meer!"

Plaatste men het bebloede blok, waarop Anna's hoofd gevallen was en, het schitterend altaar, voor hetwelk Hendrik en Johanna aan elkaar verbonden werden, naast elkaar, dan begreep iedereen de geschiedenis. Die wellustige en tevens wrede vorst hield er veel van, om de meest tegenstrijdige zaken naast elkaar te plaatsen, misdaad en feesten, bruiloft en dood zinnelijkheid en haat. Hij toonde de prachtigste, de meest beschaafde vorst van Europa te zijn, maar ook gelijk te staan met die barbaarse koningen.

Van de Heidense volkstammen, die er behagen in schepten, om degenen die hun gunstelingen en zelfs de voorwerpen van hun meest hartstochtelijke liefde geweest waren, door het zwaard te doen omkomen. Men moet naar een zeer verschillenden maatstaf te werk gaan, om dezelfde persoon te beoordelen, wanneer men hem dan eens als privaat persoon en dan weerom als openbaar mens beschouwt.

Tudor die als echtgenoot, als vader, als vriend zo schuldig was, heeft als vorst ook iets goeds voor Engeland gedaan; Lodewijk XIV had evenals Hendrik VIII enige trekken van een groot koning; en zijn zedelijk leven was stellig niet beter dan dat van de Lodewijk XIV. Hij had evenveel en zelfs meer maîtresses dan de voorganger van de Stuarts vrouwen had. Het enige voordeel, dat de Franse vorst had boven de Engelsen was, dat hij zich van haar kon ontdoen, zonder dat hij haar het hoofd behoefde af, te slaan.

De dood van Anna Boleyn verwekte in Europa een grote opschudding, zoals dit vroeger het geval was geweest met de dood van Fisher en van More. Haar onschuld, die door Hendrik, naar men zegt, op zijn sterfbed erkend werd, werd door sommigen ontkend, door andere erkend; maar alle gemoedelijke mensen gaven hun afschuw te kennen, toen ze dit vonnis, vernamen.

De vorsten en Protestantse Godgeleerden in Duitsland twijfelden er niet aan, of deze wrede daad was het onderpand van de verzoening, die Hendrik VIII de paus aanbood, en ze zagen af van het verbond, dat ze op het punt stonden met Engeland te sluiten.

"Zo ben ik dan toch bevrijd van die reis," zei Melanchton zuchtende, die door de dood van Anna Boleyn, gevoegd bij die van Thomas More, telkens minder begerig werd om de vorst te ontmoeten, die hen gedood had.

"De koningin," zo ging hij voort, "beschuldigd veeleer dan overtuigd van overspel, heeft de doodstraf ondergaan, en deze gebeurtenis heeft grote veranderingen in onze plannen gebracht.

Later schreven de Protestanten deze dood vooral toe aan de paus. "Van Rome is die slag uitgegaan; in Rome worden al de listen en samenzweringen gesmeed. Petrarca zelf noemde deze stad reeds e

*Een nest van verraad, waar de oude slang bereidt,
Het venijn, dat hij nu in de wereld verspreidt.*

Er ligt hier, naar mijn mening, een fout in de tijdrekening. De samenzweringen van het Roomse hof tegen Elisabeth zijn oorzaak geworden, dat men hetzelfde ook dergelijke bedoelingen jegens de moeder van die Protestantse koningin geeft toegedicht. De vrienden van Rome in Engeland waren ongetwijfeld niet onschuldig aan deze misdaad; maar de meest schuldige was Hendrik VIII.

DE LAATSTE DAGEN VAN ANNA BOLIJN

In de visie van een Engels schrijver

**HENDRIK VIII
DE HISTORISCHE REEKS
EN ANNA BOLEYN**

Jean Plaidy

vertaald door C. H. B. Wilson

**UITGEVERIJ LUITINGH
LAREN N. H.**

z.j.

... Moedig betrad Anna *de kamer die inderhaast voor het proces tegen haar en haar broeder* in gereedheid was gebracht en bleef voor de rij edelen staan die haar zouden berechten. Ze zag er geen enkel bevriend gezicht onder; allen behoorden tot haar bitterste vijanden, onder wie in de eerste plaats de hertog van Suffolk, wiens hatelijke, rode gezicht glom van genoegen.

Ook de jonge hertog van Richmond was aanwezig aangezien hij hoopte eens de troon te kunnen bestijgen in weerwil van het feit dat hij een onecht kind was; zijn vader, de koning, had hem laten weten dat op zijn aanwezigheid prijs werd gesteld. Anna had zich heilig voorgenomen niet voor haar vijanden te buigen maar ze verloor bijna haar zelfbeheersing toen ze Percy Northumberland onder de leden van de jury aantrof. Hun ogen ontmoetten elkaar en het was of de jaren weg vielen en ze weer jong en verliefd waren en elkaar in een klein kamertje in Hampton Court eeuwig trouw zwoeren. Percy, verzwakt door ziekte, werd dodelijk bleek toen hij haar zag, maar Anna hief fier het hoofd omhoog en glimlachte overmoedig als wilde ze hem tonen dat zij de komende gebeurtenissen niet duchtte. Percy was niet van haar formaat. Hij slaakte een diepe zucht, zijn hoofd viel op zijn borst en bewusteloos zeeg hij op de grond. Hoe zou hij haar kunnen veroordelen die nog steeds in zijn gedachten leefde? Maar als hij het niet deed riskeerde hij 's konings ongenoegen. Percy was niet mans genoeg voor zijn overtuiging uit te komen en zich tegen 's konings wil te verzetten, evenmin als hij destijds de moed had kunnen opbrengen Wolsey, zijn vader en de koning te trotseren. In bewusteloze toestand werd hij de rechtszaal uitgedragen.

Gode dank dat vader er niet bij is, dacht Anna. Ze was er bang voor geweest; het was net iets voor Hendrik haar vader te dwingen recht over zijn dochter te spreken en ze kende haar vader genoeg om te weten dat hij de koning zou hebben gehoorzaamd. Deze schande was haar gelukkig bespaard.

Ze luisterde naar de opsomming van de misdaden waarvoor ze terecht stond. Ze had de koning onrecht aangedaan door ongeoorloofde betrekkingen te onderhouden met vier personen, en ook met

haar broeder. Voorts had ze met deze mensen een complot gesmeed om de koning van het leven te beroven. De vindingrijke Cromwell had zelfs datums verschaft waarop bepaalde handelingen hadden plaatsgevonden. Met een bittere, sardonische glimlach luisterde Anna toe; haar eerste overtreding zou ze namelijk met Norris hebben begaan op hetzelfde ogenblik dat ze van Elisabeth beviel en nog in de kraamkamer lag!

Naar haar aanklagers blikkend scheen het haar toe dat op hun gezichten twijfel lag te lezen. Het kon geen van deze mannen onbekend zijn dat ze hier was omdat de koning met Johanna Seymour wilde trouwen. O, gerechtigheid, waar blijft gij! dacht ze.

De uitspraak van de jury behoefde niet unaniem te zijn; een meerderheid was reeds voldoende om haar aan de dood over te leveren.

Buiten in de straten, waar mannen en vrouwen in groepjes bijeen stonden heerste een opgewonden stemming. Als Anna deze mensen had kunnen zien zou haar dit nieuwe moed hebben geschonken. Veler ogen waren vochtig, en dit waren dezelfde mensen die haar vroeger hadden uitgejouwd en voor hoer uitgescholden. Er waren moeders onder het volk die met tranen in de ogen aan haar dochttertje dachten, de kleine Elisabeth, een kind van nauwelijks drie jaar. Een vreselijk, tragisch einde stond haar te wachten en evenals het volk vroeger zijn medeleven had betoond met Catharina en haar dochter leefde het nu met Anna mee.

Suffolk wist wat het volk dacht; hij wist wat sommige van de adellijke juryleden dachten. Dit was een regering van terreur; de koning had het masker afgeworpen en vertoonde zich in zijn ware gedaante, een bloeddorstig monster belust op moord en helse martelingen. Je zou wel

gek zijn het risico van de pijnbank te lopen alleen om Anna Boleyn te helpen. Suffolk sprak het vonnis uit.

"Veroordeeld om verbrand of onthoofd te worden, naar goeddunken van de koning!" Het was of ieder woord de zoetste lekkernij voor hem was. Anna versaagde niet; haar gezicht bleef onbewogen en verschoot niet van kleur. Met een hooghartige glimlach sprak ze tot de mannen voor haar: "In Uw hart is geen Uwer het met deze uitspraak eens, aangezien deze volkomen in strijd is met de feiten, maar ik weet dat U niet anders kon."

Zelfs Suffolk sloeg zijn ogen neer bij het horen van deze woorden; zelfs Norfolk boog het hoofd in schaamte.

Maar haar stem brak toen ze over haar broeder begon. "Wat mijn broeder en de anderen betreft die niets hebben misdaan, ik zou zonder vrees in de diepste diepten der hel afdalen als ik hiermede hun vrijheid kon bewerkstelligen!"

De burgemeester van de stad was diep geschokt en had nu zekerheid over hetgeen hij reeds lang had vermoed, namelijk dat ze niets bezwarends tegen haar hadden kunnen vinden maar iets hadden bedacht om haar kwijt te raken.

In haar kamer beleefde Anna in gedachten telkenmale de scène in de rechtszaal, dankte God voor de kracht die Hij haar gegeven had en bad dat ze met onverflauwde moed haar komende beproevingen zou mogen doorstaan.

Nu het vast stond dat Anna moest sterven werd de houding van Sir Kingston iets toeschietelijker en stond hij toe dat Maria Wyatt haar kwam bezoeken. De twee vrouwen vielen elkaar in de armen en Maria begon te snikken.

"Ween niet, Maria. God heeft het zo bestierd Vanaf de eerste ontmoeting in de tuin van Hever ... Mijn gedachten laten mij niet met rust. Ik wil er liever niet aan denken. Ah, Maria, was ik maar zo 'n goed mens als jij geweest, dan was dit nooit gebeurd. Maar ik was eierzuchtig, Maria. Ik wilde een kroon op mijn hoofd en een troon om op te zitten. Ween niet, Maria lief, ik heb mij met mijn lot verzoend en vrees de dood niet. Ik praat steeds maar over mijzelf zonder aan George te denken. O, Maria, hoe maakt mijn liefste broeder het?"

Maria antwoordde niet, maar haar tranen waren duidelijker dan woorden. "O, ik weet het al, hij heeft flink van zich afgebeten," zei Anna met fonkelende ogen. "Het is te hopen dat zijn woorden hun de ogen hebben geopend, hoewel ik het betwijfel. Maria, herinner je je nog onze kinderjaren in Blickling en Hever? Als hij ondeugend was geweest en straf verdiend had protesteerde hij altijd zo overtuigend dat hem meestal zijn straf werd kwijtgescholden, weet je nog wel? Maar ditmaal is het anders. Hij heeft iets gedaan wat strafbaar schijnt te zijn; zijn zuster liefgehad. Mag een broeder zijn zuster dan niet liefhebben? Is dat strafbaar? Ah, George, deze keer nu je werkelijk onschuldig bent kun je jezelf niet redden. Dit is Blickling niet, George! Dit is Hever niet! Je hebt nu met de wraakzucht van Hendrik te maken die ons beiden dood wenst!"

"Beheers je," zei Maria. "O, Anna, Anna, je was zo dapper toen je voor die mannen stond. Wees nu ook dapper."

"Ik ben liever het slachtoffer van een moordenaar dan zelf een moordenaar te zijn, Maria. Vertel mij van George."

"Hij heeft zich verdedigd met een moed en overredingskracht die bewonderenswaardig waren. Zelfs Suffolk wist niet waarvan hij hem beschuldigen moest. In de rechtszaal werden allerlei

gissingen gemaakt over de uitslag. Ik hoorde mensen zeggen: "Deze man kon onmogelijk schuldig zijn!"

"En wat zei de jury van ... mij en George?"

"Wat te verwachten was! Johanna was er ook ... zij getuigde tegen hem."

"Johanna!" Anna lachte sarcastisch. "Ik zou niet met Johanna willen ruilen al kon ik er mijn leven mee redden. De leugenaarster en meinedige! Bah, om uit jaloezie valse getuigenis tegen haar echtgenoot af te leggen! Maar wat kan ze van mij en hem zeggen? Wat in Godsnaam!"

"Zij zei dat hij op een keer naar je kamer ging toen je nog op bed lag. Hij wilde je iets vragen en kuste je. Dat was alles. O, het was schandelijk! De jury vond het geen overtuigend bewijs, maar hij ..." "Vertel mij alles, Maria. Je moet niets voor mij verborgen houden."

"Ze gaven hem een stuk papier waar iets op stond geschreven dat ze hem in het openbaar wilden vragen en hij .. ."

"Ja, wat deed hij?"

"De jury dacht natuurlijk dat hij het antwoord schuldig zou blijven, maar ze hadden zich deerlijk vergist. Om hen beschaamd te maken las hij hardop wat er op het papier stond."

"Ah, dat dacht ik wel. Ik zou hetzelfde hebben gedaan om al die hooggeboren edele heren die het vonnis over hem moeten uitspreken met beschaamde kaken te doen staan. Wat hij las ging zeker over de koning?"

Maria knikte. "Dat de koning geen kinderen kon krijgen omdat hij zo goed als impotent was. Toen ze hem vroegen of hij ooit iets dergelijks gezegd had bekende hij volmondig, en daarmee had hij zijn eigen doodvonnis getekend. Hij deed het om hun te tonen hoezeer hij hen minachtte, de mannen die hem ter dood zouden veroordelen omdat de koning het wilde. Hij bekende schuld zuiver en alleen om te voorkomen dat zijn bezittingen in 's konings handen zouden vallen."

"O George, George, wat heb je gedaan!" riep Anna uit. "Maria, waarom moet mijn onschuldige broeder sterven voor de gevolgen van mijn mateloze eerzucht en mijn dwaze ijdelheid? Waarom gedooft God deze onrechtvaardigheid? Verlaat mij niet, Maria, spreek met mij over onze kinderjaren. Thomas! Hoe is Thomas er aan toe? Heeft hij veel geleden?"

"Maak je geen zorgen over Thomas. Dat zou hij niet willen. De kans bestaat dat ze hem zullen vrijlaten. Ze hebben hem afzonderlijk verhoord. Vermoedelijk houden ze hem nog een poosje gevangen maar ik geloof wel dat hij na verloop van tijd wordt vrijgelaten."

"Bid voor hem, Maria. Bid dat ze hem de vrijheid zullen geven."

Toen Maria weg was ging Anna op haar bed liggen, en dacht aan de koning en haar schoonzuster, Johanna Rochford, die hun ziel aan de duivel hadden verpand, de een uit eigenbelang en machtswellust, de ander uit jaloezie.

Anna bereidde zich voor op een bezoek aan de aartsbisschop in Lambeth. De koning had bevolen dat alles zo onopvallend mogelijk zou gaan om te voorkomen dat het volk op de oevers zou samenstromen om haar toe te juichen als ze in haar boot voorbijvoer. De koning had ook een oproep ontvangen om aanwezig te zijn maar hij voelde er niets voor; zijn advocaat, dr. Sampson zou hem vertegenwoordigen. Een persoonlijke ontmoeting met Anna Boleyn? Dat nooit! Dan zou hij misschien weer onder haar bekoring komen!

Hij voelde zich geschokt en ongerust, sliep slecht en had akelige dromen waarin hij haar riep en als hij nog half versuft van slaap wakker werd dacht hij dat zij naast hem lag.

Johanna Seymour hield tijdelijk verblijf bij haar vader; Hendrik vond het niet raadzaam haar bij zich te houden zo lang deze crisis duurde. Hij had namelijk te kennen gegeven dat de ontrouw van zijn gade hem diep had gegriefd en dat hij geen andere zou nemen tenzij het volk dit wenste. Ze moest zich derhalve zo weinig mogelijk in het openbaar vertonen, mede vanwege haar conditie (hoewel ze pas in het beginstadium van haar zwangerschap verkeerde). Hij bleef dus alleen achter terwijl Anna, die veel liever de oproep had genegeerd, heel onopvallend de Tower verliet en de rivier opvoer. In het verblijf van de aartsbisschop wachtten vijf mannen op haar: Cranmer, bezorgd maar vastbesloten zijn plicht te doen, de lelijke, arglistige Cromwell, dr. Sampson als vertegenwoordiger van de koning, en twee dokters, Wotton en Barbour die, lach niet, haar waren toegevoegd als verdedigers.

Ze had hen onmiddellijk door. Cranmer nam het woord en zei op honingzoete toon dat zij ter dood veroordeeld was middels onthoofding of ... de brandstapel.

Had hij de nadruk op het laatste woord gelegd of verbeeldde zij het zich maar? De manier waarop hij het zei deed haar hart ineenkrimpen van angst; ze had het gevoel of de vlammen reeds haar vlees verschroeiën.

's Konings geweten liet hem niet met rust, vervolgde Cranmer. Ze was, voor ze de koning leerde kennen, verloofd geweest met Northumberland. Ze kon toch wel begrijpen dat hierdoor haar huwelijk met de koning onwettig was?

"U weet dat Northumberland gedwongen werd onze verloving te verbreken!" riep Anna verontwaardigd uit.

Kalmerend hief Cranmer de hand op. De koning was indiscreet geweest. Ja, dat gaf Zijne Majesteit grif toe. Hij had een verhouding gehad met Anna's zuster, waardoor een zekere verwantschap was ontstaan. Cranmer spreidde zijn handen als wilde hij zeggen: Is het je nu duidelijk? Je bent nooit echt met de koning getrouwd geweest!

Fier hief Anna het hoofd omhoog. Als de heren soms dachten dat ze dit zou beamen konden ze lang wachten, gaf ze te kennen. Cranmer schudde bedroefd het hoofd. Hij hield veel van haar, maar met halsstarrigheid bereikte ze niets, zei hij.

O, hoe haat ik die huichelaars! dacht Anna. Jou, Cranmer! Je hebt je hoge positie aan mij te danken. Dat geldt ook voor jou, Cromwell. Maar nu ik hulp nodig heb geven de heren niet thuis! Maar jou, Cranmer, haat ik nog meer dan Cromwell, want jij bent de grootste huichelaar van allen, Cranmer, met uitzondering misschien van mijn gemaal, de meest schaamteloze huichelaar die de wereld ooit heeft gekend! Cranmer sprak met zijn sonore basstem. Hij zinspeelde op haar vrijlating. Hij kende een heel geschikt klooster in Antwerpen. Ze moest vooral de jonge mannen niet vergeten die om harentwil gevangen zaten en leden, en wier onschuld zij staande hield. Het hele land wist hoeveel zij van haar broeder hield. Moet zijn hoofd onder de bijl vallen? En haar dochtertje? De koning zou het kind ongetwijfeld goed behandelen als de moeder zich verstandig toonde.

Allerlei gedachten flitsten door Anna's hoofd. Het was haar volkomen duidelijk: ze moest tot een besluit komen. Het enige wat de koning van haar wilde was een verklaring dat hun huwelijk van nul en gener waarde was. Daarna kon hij onmiddellijk met Johanna Seymour trouwen en Johanna's kind zou dan bij zijn geboorte wettig zijn. In ruil hiervoor werd Anna een klooster in Antwerpen aangeboden, plus het leven van haar broeder en de andere onschuldige mannen Zo niet ... Weer voelde ze de verschroeiende hitte van de brandstapel. Ze had veel te winnen en niets te verliezen; met een weigering bereikte ze helemaal niets.

Hoop herleeft. O George, mijn lieveling, ik heb je van de dood gered. Wat is een kroon

vergeleken bij jouw leven?

In zijn handen wrijvend ging Cromwell naar zijn meester terug. Weer was het hem gelukt. De koning was volkomen vrij met een andere vrouw te trouwen wanneer hij dit verkoos; hij was nooit met Anna Boleyn getrouwd geweest, dat had zij zelf bekend.

Het was voorbij. Ze hadden haar bedrogen. Op 's konings bevel stond ze voor haar raam en zag hen voorbijgaan op weg naar Tower Hill waar hun terechtstelling zou plaatsvinden. Haar opoffering was tevergeefs geweest; de mannen waren ter dood gebracht. Het was niet redelijk, het was niet logisch; het was eenvoudig moord in koelen bloede. Zij zelf had nog één dag te leven. Maria Wyatt was haar komen vertellen hoe moedig de mannen gestorven waren.

"En Smeaton?" vroeg ze. Maria zweeg en sloeg haar ogen neer. Anna behoefde geen nadere verklaring. "Helaas," zei ze diep bedroefd, "ik vrees dat zijn ziel zwaar zal moeten lijden door zijn valse getuigenis."

Plotseling verhelderde haar gezicht.

"O, Maria, het duurt nu niet lang meer. George en de anderen zijn nu voor het aangezicht van een machtiger Koning en morgen volg ik."

Toen Maria weg was keerde haar verdriet terug. Zij had zich voorbereid op de dood en toen hadden ze haar beloofd dat ze mocht blijven leven, en het leven was nog zo goed en mooi. Ze was pas negen en twintig jaar, en mooi; en hoewel ze gedacht had het leven moe te zijn had ze er met beide handen naar gegrepen toen haar een glimp geboden werd in een toekomst met een nieuw leven.

Ze dacht aan haar dochttertje en beefde. Ze is nog zo jong, drie jaar. Het kind zou natuurlijk niet begrijpen waar haar moeder gebleven was. O, Heer, geef dat ze lief zullen zijn voor Elisabeth.

Ze vroeg of lady Kingston bij haar mocht komen, en toen de vrouw kwam sloot ze de deur en verzocht haar, terwijl tranen langs haar wangen liepen, plaats te nemen.

Lady Kingston was zelf bewogen toen ze Anna's verdriet aanschouwde.

"De etiquette vereist dat ik in tegenwoordigheid van de koningin blijf staan," gaf ze te kennen.

"Ik ben geen koningin meer," was het antwoord, "maar een ter dood veroordeelde die nog slechts uren te leven heeft. Ik bid U, neem plaats."

Ze begon te schreien en onsamenhangend te praten, viel voor lady Kingston op haar knieën en verzocht haar nederig naar Maria, de dochter van Catharina te gaan en haar te smeken Anna Boleyn het leed dat zij de prinses had berokkend te willen vergeven.

"Alleen dan kan ik met een gerust geweten sterven, lady Kingston," zei ze.

Toen later Sir Kingston binnen kwam met de mededeling dat haar terechtstelling enkele uren was uitgesteld kon ze haar teleurstelling niet onderdrukken.

"Wat betekenen enkele uren langer leven, Mr. Kingston? Ik had gehoopt omstreeks deze tijd tot mijn vaderen te zijn gegaan en van mijn aards lijden te zijn verlost."

"Uw lijden zal slechts kort zijn," zei hij met zachte stem. "Het gaat zo vlug."

"Ik heb gehoord dat de scherpreeker zijn werk uitstekend verstaat en ik heb maar een kleine nek," antwoordde Anna.

Ze omklemde het lichaamsdeel met beide handen en begon te lachen; toen ze was uitgelachen daalde een diepe vrede op haar neder. Ze had nog een volle dag te leven en volgens zeggen wenste de koning de terechtstelling geheim te houden; deze zou niet op Tower Hill plaatsvinden maar op een afgesloten grasveld dat voor onbevoegden verboden was; de koning was namelijk bang voor repercussies van de zijde van het volk.

De avond verstreek; ze was om beurten vrolijk en weemoedig en maakte grappen over haar einde. "Ze zullen mij de bijnaam geven ,Koningin Anna ... sans tête' ."
Daarna schreef ze haar eigen lijkzang.

*"Oh death, rock me asleep,
Bring on my quiet rest,
Let pass my very guiltless ghost
Out of my careful breast.
Ring out the doleful knell
Let its sound my death teil;
For I must die,
There is no remedy,
For now I die .. ."*

Ze kleepte zich met de uiterste zorg en liep begeleid door vier dames, onder wie haar geliefde Maria Wyatt naar het grasveld waar de executie zou plaatsvinden. Waardig en kalm besteedde ze de treden naar het platform dat met stro was bedekt en glimlachte bij het zien van het geringe aantal personen dat getuige van haar laatste ogenblikken zou zijn voornamelijk om de executie voor het volk geheim te houden.

Onder de aanwezigen die zich om het schavot hadden verzameld zag ze de hertogen van Suffolk en Richmond maar ze voelde geen vijandschap voor hen in haar hart. Ook zag ze Thomas Cromwell, wiens oudste zoon nu getrouwd was met de zuster van Johanna Seymour. Ah, als mijn hoofd in het zaagsel rolt zal hij zich veiliger voelen, vooral nu hij familie van de koning is geworden, dacht Anna. Daarna hield ze, zoals de etiquette voorschreef, haar laatste toespraak voor ze haar ogen voorgoed sloot.

"Goede christenmensen," begon ze, "ik ben hier gekomen om te sterven overeenkomstig de wet, want de wet heeft mij ter dood veroordeeld en ik zal de laatste zijn om mij tegen de wet te verzetten ..."

Ze was zo ontroerd door het hartverscheurende snikken van haar dames dat ze even moest ophouden.

Toen ze haar kalmte herkegen had en over de koning sprak waren haar woorden nauwelijks te verstaan. Cromwell ging dicht bij het schavot staan. Dit was het ogenblik dat de koning en hij vreesden, maar met de dood zo nabij dacht Anna niet aan wraak. Ze voelde niet de minste bitterheid meer. Cromwell zou, indien dit nodig mocht blijken, haar woorden zo verdraaien dat de koning er blij mee was en het publiek zou denken dat ze niet onrechtvaardig ter dood was gebracht. Het volk moest worden gezegd dat ze in haar laatste ogenblikken niets dan lof voor de koning had en hem prees als een barmhartig en rechtvaardig soeverein.

Haar stem was vast en duidelijk verstaanbaar toen ze eindigde: "En hiermede neem ik afscheid van de wereld en U allen en ik verzoek U voor mijn zieleheil te willen bidden."

De tijd was gekomen om haar hoofd op het blok te leggen.

Maar geen van haar dames kon de kracht opbrengen Anna van haar hoofdtooi te ontdoen; wenend en tot in het diepste van hun hart geschokt keerden zij zich van haar af zonder hun eenvoudige taak te kunnen volbrengen. Anna glimlachte en deed het zelf. Daarna sprak ze tot ieder van hen, dankte hen voor hun hulp en vriendschap en verzocht hun niet verdrietig te zijn. Maria schonk ze ter nagedachtenis een gebedenboekje en fluisterde haar woorden van bemoediging in het oor voor haar broeder in de Tower.

Daarna was ze klaar en legde haar hoofd op het blok. Haar lippen spraken zacht een van haar gedichten uit:

*"Farewell my pleasures past,
Welcome my present pain,
I feel my torments so increase
That life cannot remain.
Sound now the passing bell,
Rung is my doleful knell
Fort its sound my death doth teil.
Death doth draw nigh,
Sound the knell dolefully,
For now I die."*

En nu was het wachten op de slag met de vlijmscherpe bijl, die een pijnloze dood beloofde. "O Heere, neem mijn ziel in genade aan. O, Heere God ..." Haar lippen bewogen nog toen haar hoofd op het stro lag.

De Douairière Hertogin van Norfolk weende bittere tranen toen ze eenzaam door de gangen van Lambeth House liep. Catharina Howard wierp zich schreiend op haar bed. Doodse stilte hing over Londen. De koningin was dood.

In Richmond wachtte de koning op het bulderen van de kanonnen die het einde van Anna Boleyn zouden aankondigen. Hij wachtte met angst in het hart, bang dat ze tot de aanwezigen iets te zijnen nadele zou hebben gezegd. Het volk dat haar nooit als zijn koningin wilde aanvaarden was in staat nu een martelares van haar te maken.

Zijn paard trappelde van ongeduld om weg te komen; ook Hendrik kon zijn ongeduld nauwelijks bedwingen. Waar bleef het signaal toch! Wat voerden ze uit, de stommelingen? Waren ze haar te hulp gesneld? Het angstzweet brak hem uit.

Hij probeerde zich een voorstelling te maken van haar laats te ogenblikken. Het ontbrak haar geenszins aan moed en waardigheid; hij wist dat haar schoonheid de harten van de aanwezigen met medelijden zou vervullen. Het was maar goed dat slechts een klein aantal ingewijden op de hoogte waren van uur en plaats.

Overall om hem heen waren jagers en jachthonden. De jacht zou eindigen in Wolf Hall, hert of geen hert. Het wachten was ondraaglijk, en wat hij ook probeerde, hij kon Anna Boleyn niet uit zijn gedachten zetten.

Natuurlijk haalde hij zijn geweten er weer bij en sprak het de volgende gedenkwaardige woorden toe: "Goddank, nu kan ik prinses Maria veilig alleen laten zonder steeds in angst te moeten zitten dat ze vermoord zal worden. Goddank dat ik de snode plannen van deze lichtekooi tijdig heb ontdekt."

Hij had juist gehandeld, verzekerde hij zichzelf. Catharina had door haar geleden; Maria had geleden. Goddank dat hij alles tijdig had ontdekt!

Wat zou het volk zeggen als het kanon bulderde? Wat zouden zij zeggen van een man die naar een nieuwe bruid ging nog vóór het lichaam van zijn gade koud was?

In de verte bulderde een kanon; zijn mond vertrok in een mengeling van vreugde en vrees.

"Het is gebeurd!" riep hij. "Laat de honden los en volg mij!"

En zo reed hij dan naar Wolf Hall waar Johanna op hem wachtte.

ZIJN HAAN ZAL KONING KRAAIEN

De Douairière Hertogin van Norfolk lag te bed, ten prooi aan een diepe droefenis. Een nieuwe koningin regeerde in de plaats van haar kleindochter; een bleek schepseltje met bijna geen wenkbrauwen zodat ze er altijd uitzag of ze zich over iets verbaasde, een onderdanige, geestloze, domme vrouw, en om haar op de troon te zetten had de koning de mooie Anna Boleyn vermoord. Vaak had ze nachtmerries waarin haar kleindochter verscheen en werd dan bevend en badend in haar zweet wakker. Ze was zojuist uit zo'n nachtmerrie, waarin ze Anna had gezien met haar mooie hoofd op het blok, wakker geschrokken. Ze begroef haar betraande gezicht in het hoofdkussen en zag in haar verbeelding Anna bij het hof, Anna in Lambeth, herinnerde zich belofde gunsten waar ze nu naar kon fluiten. In de eenzaamheid van haar slaapkamer ging ze als een bezetene tegen de koning tekeer. De dikke, gewetenloze echtbreker! Hij vijfenveertig, terwijl Anna op haar negenentwintigste jaar haar hoofd verloor opdat die sloerie Seymour koningin kon worden!

"Het zal hem nog wel eens berouwen!" mompelde de hertogin. "Zorg maar dat de koning gauw een zoon heeft, juffrouw Seymour, of jouw hoofd gaat er ook af. En ik hoop er getuige van te kunnen zijn." Ze gnuifde bij de gedachte, want ze had zich opeens herinnerd dat de koning enkele weken na zijn huwelijk met Johanna twee heel mooie vrouwtjes had ontmoet hetgeen hem de ontboezeming ontlokte dat hij het donders jammer vond hen niet te hebben ontmoet vóór hij met Johanna trouwde. Dat zou hij nooit gezegd hebben als Anna er nog was.

Maar Johanna's motto was "Dienen en gehoorzamen." En dienen zul je, liefje, mompelde de hertogin. Ze voegde er binnensmonds aan toe: "En als je geen zoon produceert zul je gehoorzaam je hoofd op het blok moeten leggen. Jij hebt even goed je vijanden als Anna!"

Ze veegde haar ogen af en perste haar lippen op elkaar toen ze aan een van die vijanden dacht, een heel gevaarlijke, voor wie ook zij op haar hoede moest zijn - haar eigen stiefzoon en Anna's oom, de hertog van Norfolk.

Ze liet zich door enkele dames uit haar gevolg helpen bij het kleden. Allemaal domme ganzen. Ze schold hen uit omdat ze vond dat de dames te ruw met haar omgingen.

"Catharina Tylney! Je doet mij pijn met die nagels van je. Dat deed je met opzet! Hier!"

De klap klonk als een klok. Als Catharina Tylney gedurfd had zou ze de hertogin er een terug hebben gegeven. Schouderophalend keek ze naar de dames Wilkes en Baskerville die haar bij het kleden van de hertogin assisteerden.

Onder het kleden gingen de gedachten van de hertogin naar Anna, het arme kind, en Johanna, en probeerde ze het antwoord te vinden op de vraag waarom de koning juist deze onaantrekkelijke vrouw had uitgekozen en peinsde over de sluwheid van die laaghartige, wrede bruid Cromwell, over de wreedheid van Norfolk en Suffolk.

Na de vrouwen te hebben weggezonden schuifelde ze naar de ontvangkamer om de eerste morgen-bezoekers te begroeten. Terwijl ze de kamer binnenging zag ze een brief op een tafel liggen met haar naam er op. Ze maakte hem open en begon te lezen; onder het lezen werd haar gezicht hoe langer hoe roder en haar hand beefde dermate dat ze de brief bijna liet vallen. Ze las hem opnieuw.

"Dat kan niet waar zijn!" zei ze hardop. "Het is niet waar!" herhaalde ze met stemverheffing.

"Ik zal de schrijver van deze brief laten geselen tot de vellen er bijhangen. Zo is Catharina niet! Mijn kleindochter gedraagt zich niet als een kroegmeid!"

Hijgend van benauwdheid las ze de brief nog een keer; er stond in dat ze 's avonds heel stil en onopgemerkt naar de dames-slaapzaal moest gaan zodat zij zich zelf kon overtuigen dat Catharina Howard en **Frans Derham** zich gedroegen alsof ze man en vrouw waren.

"Onder mijn dak!" hijgde de hertogin. "Onder mijn dak!" Ze beefde als een riet bij de gedachte dat dit hemelbergende schandaal haar stiefzoon ter ore zou komen.

Moeizaam liep ze heen en weer, vol twijfel, niet wetend hoe in dit geval te handelen. Ze herinnerde zich een zekere avond toen de sleutel van de dames-slaapzaal zoek was; ze was stilletjes naar boven gegaan maar de dames waren alleen en ze kon hen van niets betichten, hoewel ze verdachte geluiden op de gang meende te hebben gehoord. Kort daarna had ze Catharina en Derham in de rustkamer van het personeel aangetroffen terwijl ze met elkaar stoeiden. Ze liet Johanna Acworth bij zich komen, het meisje dat in de kamer aanwezig was toen ze Catharina en Derham op heterdaad betrapt had. Het meisje schrok toen ze zag hoe kwaad de hertogin was.

"Ken je dit handschrift?"

Johanna antwoordde ontkennend hetgeen haar een klap in het gezicht bezorgde; Johanna had echter de namen van Catharina en Derham op het papier gezien, en nam geen risico. Ze herhaalde dat het handschrift haar onbekend was.

"Hmm, verdwijn dan maar," gromde de hertogin en, begon weer heen en weer te schuifelen. Wat had dit te betekenen?

Een jonge man van goede familie, in de verte geparenteerd aan de Howards, had haar kleindochter, Catharina Howai'd, verleid. Hoewel Catharina weinig of geen opvoeding genoten had was en bleef ze de dochter van Sir Edmund Howard en had nu door haar onverantwoordelijk gedrag haar kansen op een goed huwelijk verspeeld.

"De kleine slet!" fluisterde de hertogin. "De onbeschaamdheid met die jonge man te slapen! Dit kost hem zijn leven! En zij ... en zij ..." Haar vingers kromden zich als klauwen. "Als ik haar in handen krijg is ze nog niet gelukkig! Ik heb altijd gezegd dat Catharina Howard niet deugde!"

Johanna Acworth ging regelrecht naar Catharina Howard die op het punt stond naar de boomgaard te gaan om Derham te ontmoeten.

"Er is iets vreselijks gebeurd," zei Johanna. "Ik zou niet graag in jouw schoenen staan."

"Wat dan, Johanna?" vroeg Catharina verschrikt.

"Iemand heeft Hare Hoogheid geschreven over jou en Derham." Catharina werd bleek.

"Nee!"

"Toch is het zo! Hare Hoogheid is razend. Ze heeft mij de brief laten zien en vroeg of ik het handschrift herkende. Ik zei van niet, en toch ... en toch ... Als je het mij vraagt ..."

"Maria Lassells!" fluisterde Catharina.

"Ik durf er geen eed op te doen, maar het zou kunnen. We hebben geen tijd te verliezen; ze is tot alles in staat."

"Ik moet er gewoon niet aan denken."

"Ze haalt er ons allemaal bij. Dit betekent natuurlijk het einde van onze gezellige avondjes. Er zwaait wat voor jou en Derham, Catharina."

"Wat zouden ze met hem doen?"

"Geen idee. Maar ik kan er een slag naar slaan. Ze zullen hem beschuldigen van misdadige handelingen en misschien wordt hij in de Tower opgesloten. O nee, ze zullen hem niet onthoofden want dan zou het bekend worden dat hij Catharina Howard verleid heeft. Ze sluiten hem in een kerker op waar de ratten hem opvreten, of martelen hem dood. De Howards

laten niet met zich spotten en wee degenen die zich aan een lid van hun familie vergrijpt!" Catharina stopte haar vingers in haar oren. "Stop! Ik wil niets meer horen. Ik moet gaan!" "Ja, en zeg aan Derham dat hij zo vlug mogelijk verdwijnt om de Tower te ontlopen."

Vrees gaf Catharina's voeten vleugels, tranen verblindden haar en haar lippen beefden; voor haar geestesoog verzezen beelden van Frans in de Tower, in ketenen geklonken en kreunend van pijn en ellende. Hij stond in de boomgaard op haar te wachten.

"Catharina!" riep hij zodra hij haar zag. "Catharina, wat heb je, Catharina?"

"Je moet vluchten," riep ze hem toe. "Laat geen tijd verloren gaan. Iemand heeft Hare Hoogheid over ons geschreven en ze zullen je naar de Tower zenden."

Hij werd bleek. "Catharina, Catharina, van wie hoorde je dit?"

"Van Johanna Acworth. Zij heeft de brief gezien. Hare Hoogheid vroeg of ze het handschrift herkende . . . grootmoeder was razend."

Derham was spoedig over de eerste schrik heen en dacht er niet aan te vluchten en Catharina alleen te laten, en gaf haar dit met even zo vele woorden te kennen.

"Maar als ze je gevangen nemen sturen ze je naar de Tower!"

"Ach kom, we hebben niets gedaan."

"Zij denken er anders over."

Hij sloeg zijn armen om haar heen en kuste haar, en Catharina kustte hem terug met een passie, nog aangewakkerd door het dreigende gevaar. Zij nam zijn hand en snelde met hem naar het gedeelte van de boomgaard waar de bomen dicht bijeen stonden.

"Grootmoeder mag ons in geen geval zien," zei ze tegen haar geliefde. "Catharina, ik geloof dat je je voor niets bang hebt gemaakt!"

Ze nam zijn gezicht tussen haar handen en kustte zijn lippen. "Ik heb het gevoel of wij elkaar in lange tijd niet zullen wederzien, Frans." Hij liet zich op het gras neer en trok haar naast zich. "Geloof je nu werkelijk dat ik mij door die stomme brief laat afschrikken?"

Ze klemde zich aan hem vast en drukte haar gezicht tegen zijn borst. In haar verbeelding zag ze hem reeds in ketenen geklonken en hij zag haar als de vrouw van een edelman, speciaal door haar familie voor haar uitgezocht. Angst verleende aan hun passie een zoete pijn en in die weinige minuten van volledige overgave liet het hen volkomen koud of ze werden ontdekt. Hun begeerte liet zich niet door de dood afschrikken.

Na verloop van enige tijd opende Catharina haar ogen en keek naar het gebladerte boven haar; haar handen beroerden het koele gras dat haar als bed diende. "Frans, ik ben zo bang!"

Teder streefde hij haar bruine lokken. "Het zal wel loslopen, Catharina."

"Maar zij weet het, Frans. Zij weet het!"

En nu had hij werkelijk het gevoel of koud staal in hem drong. Wat zou de trotse, aanmatigende familie, Norfolk doen met de man die het gewaagd had een van haar dochters te verleiden? Er was maar één antwoord op deze vraag: ze zouden hem doden. Op zekere dag, als hij tegen de schemering op haar stond te wachten zouden handen hem vastgrijpen, daarna een hevige klap op het hoofd met een zwaar stuk ijzer, een tweede om zeker te zijn en daarna zouden alleen nog enkele kringen in het water de plaats aanduiden waar zijn lichaam in de rivier was geworpen. Of zouden ze hem op een andere wijze om zeep brengen? De Norfolk's hadden keuze genoeg.

"Je moet vluchten," drong Catharina aan.

"En jou alleen hier achterlaten?"

"Ik zal sterven van verdriet, maar liever dat dan jou in de Tower te weten."

Plotseling ging ze overeind zitten. "Stil, ik hoor iets . . ."

"Catharina! Catharina Howard!" Het was de stem van juffrouw Baskerville.

"Vlucht!" riep Catharina verschrikt uit. "Verdwijnt uit Lambeth. Ga naar Londen."

"En jou in de steek laten? Je weet niet wat je vraagt!"

"Dat weet ik wel. O Frans, ik heb natuurlijk veel liever dat je niet weggaat, maar als je blijft nemen ze je gevangen, en als ze je naar de Tower brengen zie ik je nooit weer levend terug. De mensen sterven er als ratten."

"Catharina! Waar ben je, Catharina?" riep juffrouw Baskerville. Haar ogen smeekten hem te gaan, maar hij weigerde.

"Ik laat je niet in de steek," hield hij vol.

"Dan gaan wij samen."

"Dan hebben ze ons zo te pakken!"

De stem van juffrouw Baskerville kwam steeds dichterbij. "Ik ga naar haar toe," zei Catharina ten einde raad.

"En ik blijf hier op je wachten."

"Nee, nee! Ga nu, Frans. Wacht niet op mij. Iedere minuut is kostbaar!"

Ze omhelsden elkaar.

"Ik blijf hier op je wachten, Catharina," zei Derham. "Ik ga niet voor ik weet waar wij aan toe zijn."

Catharina snelde naar juffrouw Baskerville.

"Wat is er?" vroeg ze.

"Hare Hoogheid wil dat je onmiddellijk bij haar komt ... jij en Derham. Ze is door het dolle heen en heeft enkelen van ons ondervraagd. Ik hoorde Johanna Acworth in haar kamer huilen; ze heeft geloof ik een rammeling met de zweep gehad en alles omdat jij en Derham ..."

"Heb je enig idee wat ze met mij en Derham zal doen?" vroeg Catharina.

"Ik niet, maar ik heb wel een vermoeden. Derham is nog niet gelukkig als ze hem te pakken krijgen."

Catharina klappertandde van angst. "Help mij", smeekte ze. "Wacht even hier. Ik ben zó terug!"

Het meisje wierp een blik over haar schouder. "En als ze ons zien?"

"Alsjeblieft," drong Catharina aan. "Heel even maar ... Blijf hier staan ... Roep mij. Doe net of je naar mij zoekt. Ik blijf niet langer dan een minuut weg."

Ze holde naar Derham terug. "Het is zo!" riep ze hem toe. "Ze zullen je doden, Frans. Ga alsjeblieft ... Ga nu!"

Ze was de wanhoop nabij. Hij kuste haar, speelde even met de gedachte haar mee te nemen maar verwierp dit als onuitvoerbaar; zonder voldoende kleren, paarden en geld kwamen ze niet ver. Alleen zou hij zich wel weten te redden; als hij een poosje verdween zou er waarschijnlijk niet eens naar hem gezocht worden en de zaak in de doofpot gaan. Bovendien kreeg hij misschien nog wel de kans voeling met Catharina te blijven houden.

"Goed, ik zal gaan," stemde hij schoorvoetend in, "maar beloof mij dat je aan mij zult blijven denken."

"Hoe kun je dat vragen!" zei Catharina met tranen in haar stem. "Als ik je schrijf, zul je mijn brieven dan beantwoorden?"

Ze knikte.

"Dan ga ik maar."

"Ga niet meer naar het huis, Frans, het is niet veilig. Weet je al waar je heen zult gaan?"

"Nee. Misschien naar Ierland, of ik word zeerover en steel een fortuin bij elkaar om met jou te

kunnen trouwen!"

Tranen stroomden langs Catharina's wangen. "Ga met God, lieveling ..."

Haar stem stokte.

Een laatste kus; een laatste omhelzing, en even later was Derham uit het oog verdwenen.

Vlug liep Catharina naar juffrouw Baskerville terug en ging met angst in het hart het huis binnen en naar de kamer van de hertogin.

Het gelaat van de oude vrouw vertrok van woede toen ze Catharina zag. "Hoer! Slet!" schreeuwde zij haar toe. "Weet je wel wat je gedaan hebt? Kijk mij niet zo brutaal aan, meid!"

De zweep daalde op Catharina's schouders neer, op haar rug, op haar dijen en benen. Ze sloeg haar handen voor haar gelaat en schreide. Niet door de zweepslagen van de hertogin maar om het verlies van Derham. De hertogin wierp de zweep weg, duwde Catharina op een rustbank, en keek in het betraande gezicht van het meisje.

"Het is dus waar!" riep ze woedend uit. "Ieder woord in die brief is waar! Hij heeft nacht aan nacht met je in bed gelegen! En als er onraad was moest hij zich in de gang verstoppen!" Ze gaf Catharina een paar harde klappen in haar gezicht. "Denk je dat er nog één man te vinden zal zijn die met je wil trouwen na dit alles? Nou, geef antwoord! Wie wil Catharina Howard nog hebben, die slet, die lichtekooi!" Weer kletste haar hand tegen Catharina's wangen. "Een staljongen is nog te goed voor je!"

Catharina was hysterisch van pijn en verdriet om Derham, maar bracht geen woord te harer verdediging in; haar zwijgen was olie op het vuur en weer sloeg de oude dame Catharina rechts en links om de oren. "En wat denk je dat er met die mooie minnaar van je gaat gebeuren? We zullen hem leren zich aan jonge meisjes te vergrijpen die ver boven hem staan." Weer daalden de zwaar beringde handen op haar neer. Catharina's onderlijfje was aan flarden, haar huid bont en blauw en de zweep had bloedige striemen op haar schouders achtergelaten.

Op fluisterende toon sprak de hertogin over de vreselijke dingen die ze met Frans Derham zouden doen als hij gepakt werd. De kastijding haar toegediend was niets in vergelijking met hetgeen Derham te wachten stond. Als ze hem zijn portie gegeven hadden zou hij nooit meer aanvechting voelen bij zinnelijke deernis als Catharina Howard in bed te kruipen, dan zou hij smeken een einde aan zijn lijden te maken ...!

De hertogin schuimbekte van woede; nu ze haar venijn had uitgestort voelde ze zich opgelucht. Ze hoopte dat de hertog niets over het gebeurde zou horen. O, zeker, hijzelf was ook geen heilig boontje en er hadden zich in de loop van de tijden meerdere schandalen in de familie Norfolk voorgedaan. Een van de Norfolks - gehuwd nog wel - hield het met een wasvrouw, Bess Holland geheten en wijlen de koningin, die ook Norfolk-bloed in de aderen had werd van bloedschande beschuldigd. Maar als dit geval de hertog ter ore kwam zou hij zijn sardonische lach laten horen en ongetwijfeld heel lelijke dingen zeggen van zijn oude vijandin, zijn stiefmoeder, en haar van onverschilligheid betichten. Het meisje was aan haar zorg toevertrouwd en wat was er gebeurd? Een onverlaat had kans gezien het arme kind te onteren. En Catharina's zusters? Dit schandaal zou hun kans op een goed huwelijk ongetwijfeld in gevaar brengen. Er mocht derhalve in geen geval verdere bekendheid aan het schandaal worden gegeven, niet alleen ter wille van Catharina maar ook van haar zusters - en de Douairière Hertogin van Norfolk.

Eindelijk vond ze dat Catharina genoeg gekastijd was en liet haar arm zakken. "Ik hoop alleen dat dit nog niet te ver is gegaan," zei ze met zachte stem. Ze keek Catharina lang en onderzoekend aan, maar deze scheen haar niet te hebben gehoord, noch de betekenis van haar

woorden te hebben begrepen. De hertogin haalde de schouders op, liep naar de deur en riep Maria Lassells en Catharina Tylney. "Breng mijn kleindochter naar bed," gelastte de hertogin. "Ze heeft rust nodig." Catharina kromp ineem toen ze haar hielpen ontkleden. Catharina Tylney haalde een kom water om haar zere huid te betten op de plaatsen waar de zweep zijn sporen had achtergelaten.

Catharina huilde zachtjes; Maria Lassells keek met voldoening naar het kleine, mollige lichaam waarop nog kort geleden een regen van slagen was neergedaald. Haar verdiende loon! vond Maria. Ze had er goed aan gedaan die brief te schrijven; dergelijke schandalen zouden zich nu niet meer voordoen. Dat geknuffel en gezoen was op de duur niet om aan te zien. Ze had die brief eigenlijk al veel eerder moeten schrijven.

Ondertussen zat de hertogin in haar kamer te peinzen wat ze verder met het geval moest aanvangen en besloot na rijpelijk overwegen haar zoon, lord William Howard om raad te vragen. Toen hij kwam liet ze hem de brief lezen en vertelde hem wat er gebeurd was. Hij gromde iets van jonge meisjes die zich niet behoorlijk konden gedragen en zich moeilijkheden op de hals haalden.

"Derham is verdwenen," gaf Hare Hoogheid te kennen.

Lord William haalde de schouders op. "Ziet U de zaak niet een beetje al te somber in, moeder?" wilde hij weten. Jonge mannen en vrouwen hielden nu eenmaal van een pretje en dat Derham de damesslaapzaal had bezocht wilde geenszins zeggen dat er iets gebeurd was wat niet door de beugel kon.

"Vergeet het maar," zei lord William. "Geef het meisje een behoorlijk pak slaag en een flinke uitbrander en alles loopt met een sisser af. Over Derham zou ik mij niet druk maken als ik U was. Verder moet U er met niemand over spreken."

Hij heeft gelijk, zei de hertogin en ging in haar stoel een dutje doen. Toen ze wakker werd nam ze het vaste besluit voortaan goed op Catharina te letten; ze zou haar goede manieren leren en een dame van haar maken. Voorts zou ze enkele meisjes met wie Catharina dagelijks omging en die haar niet aanstonden hun congé geven.

En zo geschiedde. Meer dan de helft van de jonge dames die de slaapzaal met Catharina hadden gedeeld werden naar huis gezonden. De rest mocht blijven, onder wie Johanna Acworth die op het punt stond te trouwen. Ze gaat toch binnenkort weg, dacht de hertogin.

Ze besloot persoonlijk op de verdere opvoeding van Catharina toe te zien; misschien kwam er later wel een plaatsje aan het hof voor haar open. Het voornaamste was dat Catharina zo spoedig mogelijk een goed huwelijk deed.

Toen prinses Maria van de dood van Anna Boleyn hoorde was ze buiten zichzelf van vreugde geweest. Ze was nu twintig jaar oud, veel te ernstig voor haar leeftijd en zonder levensvreugde. In haar ogen lag een fanatieke gloed en ze was een vurig belijdster van het katholieke geloof. Ze had vele vrienden en aanhangers die, nu Anna dood was, zich niet meer zo op de achtergrond hielden. De koning had openbaar bekend gemaakt dat hij alleen met zijn huidige gade getrouwd was op aandringen van de adel, die in haar de vrouw meende te zien die de koning vele kinderen - bij voorkeur zonen - zou kunnen schenken.

Toch bleef, zoals gewoonlijk, voorzichtigheid geboden en één onvoorzichtig woord kon desastreuze gevolgen hebben want de koning was sedert de dood van Anna zeer veranderd. Hij was oud geworden, lang niet zo joviaal meer en er lag een schittering in zijn ogen die je koude rillingen bezorgde als hij je aankeek. Hij had weinig geluk gehad met zijn huwelijken, en hoewel Johanna zwanger was wilde dit geenszins zeggen dat 's konings hartewens - een

zoon - in vervulling zou gaan.

Catharina van Aragon en Anna Boleyn waren ook zwanger geweest en het resultaat was bedroevend. De jonge Richmond, 's konings enige zoon, die hij verafgoodde, was er niet al te best aan toe, want hij gaf sedert enige tijd bloed op. "Zij heeft de arme jongen behekst," zei prinses Maria. "Zij heeft hem willen vermoorden, zoals zij ook mij heeft willen doen. Richmond maakt het niet lang meer; je kunt de dood op zijn gezicht lezen."

Als Richmond stierf en Johanna geen nakomelingschap had was er geen troonopvolger, want Elisabeth en Maria waren bastaards.

"Waarom ga je niet eens met de koning over dit onderwerp praten, Maria?" rieden haar vrienden haar aan.

"Ik denk er niet aan," zei Maria.

"Maar je kunt het toch proberen?"

"Hij zal mij niet willen ontvangen."

"Daar is wel iets op te vinden."

"Zoals?"

"Door Cromwell in te schakelen."

En zo gebeurde het dan dat Cromwell op zekere dag Maria in Hunsdon, waarheen de koning haar verbannen had, kwam opzoeken. Cromwell wist dat de koning zijn dochter alleen zou ontvangen als zij toegaf dat het huwelijk van haar moeder onwettig was geweest en als Maria hiertoe bereid was zou het volk op haar hand zijn. Er waren vele edelen in het land die de breuk met Rome betreurden en op een gelegenheid wachtten de gebroken schakel te herstellen. En als ze hierin mochten slagen, wat gebeurde er dan met degenen die op de breuk hadden aangestuurd, met Cromwell voorop? Er was Cromwell uiteraard veel aan gelegen dat de koning zich met zijn dochter verzoende.

Hoewel Hendrik Cromwell verafschuwde vond hij diens voorstel au fond zo kwaad nog niet. Als hij een verzoening met Maria wilde was dit er het meest geschikte tijdstip voor. Volgens de algemene opinie was Maria slecht behandeld en het volk sprak er schande van. Hij had moeder en dochter van elkaar gescheiden en zelfs niet toegestaan dat Maria haar moeder op haar sterfbed bezocht. Elke keer als hij aan Maria dacht begon zijn geweten te spreken, maar als hij nu een verzoening tot stand bracht zou iedereen hem beschouwen als een arme, misleide man die onder de kwade invloed had gestaan van een helleveeg, een heks, niet als het monster waarvoor sommigen hem uitmaakten.

"Ei ziet," zouden de mensen zeggen, "nauwelijks heeft de hoer haar welverdiende straf ondergaan of de koning verzoent zich met zijn dochter!" Een welverdiende straf! Hendrik vond het een pracht uitdrukking. Hij sliep de laatste

tijd onrustig en als hij wakker werd dacht hij dat ze nog naast hem lag; urenlang bleef hij slapeloos liggen en eens had hij zelfs gedroomd dat ze naar haar evenbeeld keek in de vijver van Hever, en toen hij ook keek zag hij haar hoofd met het zwarte haar, en er stroomde bloed uit. Een welverdiende straf; een welverdiende dood! dacht Hendrik met voldoening. Hij besloot Maria een tweede bezoek te laten brengen, maar nu door Norfolk.

"Zeg haar dat een verzoening onmogelijk is zo lang ze zo eigenzinnig en ongehoorzaam blijft."

Maria begreep onmiddellijk wat er van haar verwacht werd, niets meer of minder dan een ontkenning van alles wat zij vroeger had voorgestaan. De storm die ze had ontketend joeg haar angst aan.

"Het huwelijk van mijn moeder met de koning was wettig," hield ze vol. "Ik kan niet anders

zeggen!"

Dit waren gevaarlijke woorden die reeds velen het hoofd hadden gekost, maar Maria liet zich niet gauw schrik aanjagen en was vastbesloten even moedig naar het schavot te gaan als Moore en Fisher.

Norfolk was bruusk, op het beledigende af, en Maria zag nu in dat ze verkeerd had gedaan door Anna van alles de schuld te geven. Anna had haar gesmeekt hun twist bij te leggen en naar het hof te komen. Van lady Kingston had zij gehoord dat Anna haar in haar laatste ogenblikken om vergeving had gesmeekt en Maria had alleen haar schouders opgehaald. Vergeving! Wat had Anna aan vergeving als ze toch in het vagevuur moest branden? Want dat ze naar de hel was gegaan en door de duivel tot het vagevuur veroordeeld, stond onherroepelijk vast. Al was het alleen maar omdat ze de leugens van Luther had toegejuicht. Maria was niet bepaald wreed; ze kende maar twee wegen, goed en kwaad en je kon het goede alleen deelachtig worden door de rooms-katholieke kerk. Toch besloot Maria, hoewel ze Anna niet vergeven kon, lief voor haar dochttertje te zijn.

Hendrik was razend toen hem verslag werd uitgebracht.

Hieruit bleek overduidelijk dat Maria niet te vertrouwen was. Hij was nog slechts enkele dagen met Johanna Seymour getrouwd en toch was hij niet gelukkig. Hij kon Anna Boleyn niet vergeten, was ontevreden over Johanna en woedend op Maria. Hij riep de Raad bijeen en legde de leden zijn klachten voor. Er moest een onderzoek worden ingesteld, en als zijn dochter schuldig bevonden werd zou ze haar gerechte straf niet ontlopen.

In hofkringen voelde men de spanning. Het was van algemene bekendheid dat Catharina en haar dochter, toen Anna nog leefde, in het geheim voeling hielden met Chapuys die er naar streefde - met hulp van de Spaanse keizer - Catharina of Maria op de troon te krijgen.

Zoals gewoonlijk liet de koning Cromwell het vuile werk doen; hij moest in het geheim de huizen van verdachte personen bezoeken en naar bewijzen tegen de prinses zoeken.

Terwijl hij met Cromwell sprak kwam de koningin binnen.

"Wat kom je doen?" gromde de koning. "Zie je niet dat ik bezig ben?"

Het scheen Johanna niet te zijn opgevallen dat hij in een gevaarlijke stemming verkeerde. "Sire," begon ze, "zou ik U even mogen spreken? Ik moet maar steeds aan prinses Maria denken. Nu ze berouw heeft getoond en . . ."

De koning onderbrak haar bruusk. "Verdrijf!" brulde hij. "En bemoei je er niet meer

Wenend liep Johanna de kamer uit en de koning gromde, "Ik kan niemand vertrouwen. Zelfs mijn eigen vrouw niet!"

Maria verkeerde in levensgevaar. Chapuys schreef haar zich aan 's konings wil te onderwerpen; het zou gevaarlijk zijn als ze het niet deed. De koning was in staat het doodvonnis over zijn eigen dochter uit te spreken.

Hendrik had zich echter door zijn huwelijk met Anna en haar weerzinwekkende terechtstelling zo gehaat gemaakt bij het volk dat hij zich wel wachtte het bloed van zijn dochter te vergieten. Hij gaf Cromwell derhalve opdracht haar te schrijven dat ze zich van haar slechte raadgevers moest distantiëren als ze prijs stelde op de genegenheid van haar vader.

Maria gaf zich gewonnen; zelfs Chapuys was van mening dat langer tegenstand bieden nutteloos was; ze schikte zich in het onvermijdelijke, erkende de koning als opperste Hoofd van de Kerk, gaf toe dat de paus een usurpator, en het huwelijk van haar moeder onwettig was. Ze tekende de stukken die haar werden voorgelegd en trok zich in haar kamer terug waar ze bittere tranen schreide en haar moeder in de hemel aanriep haar te willen vergeven voor

haar zwakheid, waarbij ze aan Moore en Fisher dacht. "Ah, was ik maar even moedig als zij geweest!" snikte ze.

Hendrik was tevreden; Maria had eieren voor haar geld gekozen. De dood van Anna liet hem niet met rust, maar hij was onuitputtelijk in het vinden van verontschuldigen voor zijn daad. Hij was een goed huisvader en dol op zijn kinderen. Anna had gedreigd zijn dochter, zijn geliefde Maria te vergiftigen, daarom had hij zich van Anna ontdaan om te voorkomen dat zij haar snode plan zou

uitvoeren. Het deed er niet toe dat Maria een buitenechtelijk kind was, zij was zijn dochter en het was zijn wens dat ze naar het hof kwam. Met de dood van de lichtekooi die Maria had willen vergiftigen was alles weer goed tussen vader en dochter.

Johanna was opgetogen, prees de koning voor zijn wijs beleid en wenste hem geluk met het behaalde succes.

"Dank je, lieveling," zei hij met meer warmte dan gewoonlijk, en liet zijn ogen met welbehagen over haar blanke huid gaan en naar haar lichte wenkbrauwen die haar zo'n aantrekkelijk voorkomen gaven. Hij hield werkelijk van haar en als zij hem zonen schonk zou hij haar nog meer liefhebben.

Maria zat met het koninklijk paar aan tafel; ze kon heel goed met Johanna opschieten. Glimlachend keek Hendrik toe hoe ze zich met elkaar onderhielden. Er heerste vrede in zijn huis, zijn dochter had zich naar zijn wensen gevoegd.

Toen Johanna hem vroeg of ook de kleine Elisabeth bij het hof mocht komen zei hij er geen bezwaar tegen te hebben. Hij zou het kind ook wel weer eens willen zien. Het was een aantrekkelijk, levendig schepseltje met de trekken van haar moeder.

"Daarom is de koning zo dol op de kleine Elisabeth," werd er gezegd.

Toen zijn zoon, de jonge hertog van Richmond, overleed was Hendrik diep bedroef. Het was duidelijk dat Anna hem had behekst; ze was nog geen twee maanden dood of Richmond begon bloed op te geven. Wie moest hem nu opvolgen? peinsde de koning. Het had hem verontrust dat de jonge Thomas Howard, een half-broeder van de hertog van Norfolk, het gewaagd had zich zonder zijn voorkennis te verloven met lady Margaretha Douglas, een dochter van Hendrik's zuster, Margaretha van Schotland. Hendrik vatte dit als een belediging op. Hij kende de Howards - eierzuchtig als geen ander. Hij was overtuigd dat Thomas Howard door dit voorgenomen huwelijk met een nicht van Hendrik een greep naar de troon deed. Dergelijke voorvallen deden hem er aan denken dat de Stuarts de troon nog immer niet stevig in handen hielden en dat steeds rekening moest worden gehouden met de mogelijkheid dat er een poging werd gedaan om hem te verdringen.

"Naar de Tower met de jonge Howard!" riep Hendrik en zo geschiedde. Hij was ook niet tevreden over de hertog en Norfolk was doodsbang dat hem hetzelfde zou overkomen als zijn halfbroeder.

Zo de Howards zich ongerust maakten, hetzelfde kon van Hendrik worden gezegd. Hij was niet meer zo heel jong; hij had een zwaar leven achter de rug en zijn vijfenveertig jaren deden zich geducht gelden; hij brulde soms van pijn door de ongeneeslijke zweer op zijn been en hij was kortademig. Nu zijn vroeger zo krachtige lichaam niet meer de dominerende factor in zijn leven was werd zijn geest scherper. Onder zijn bezielende leiding was de oorlogsvloot geweldig in omvang toegenomen terwijl jaarlijks gelden werden gevoteerd voor de bouw van nieuwe schepen en voor het onderhoud van de bestaande. Hij wilde Engeland door een ring van schepen omgeven en het zo tegen aanvallen van het continent beschermen. Hij wilde Engeland niet in een oorlog betrekken, maar wel Spanje en Frankrijk tegen elkaar ophitsen,

zodat ze elkaar in de haren vlogen. Hij vreesde deze twee landen maar vreesde hen minder als ze met elkaar in oorlog waren. Hij zou het liefst hebben gezien dat al zijn potentiële vijanden elkaar beoorloogden, Engeland de gelegenheid gevend zich tot een machtige natie op te werken. Maar om dit te bereiken moest in Engeland de vrede bewaard blijven; niets verzwakt een land zo zeer als een burgeroorlog.

Wolsey had hem politiek gevormd; Wolsey geloofde dat het de taak van Engeland was het machtsevenwicht in Europa te handhaven maar Wolsey bleek niet de geschikte man te zijn geweest voor de uitvoering van deze politiek: Wolsey had zich laten omkopen. Hij had de verleiding niet kunnen weerstaan zijn toch reeds aanzienlijke bezittingen op ongeoorloofde wijze te vergroten. Hendrik was niet zo kortzichtig Engeland's positie in gevaar te brengen door steekpenningen van vreemde mogendheden te accepteren. Bij Wolsey was het altijd geweest: eerst Wolsey, dan Engeland, terwijl het bij Hendrik juist andersom was.

Cromwell geloofde dat Engeland verstandig zou doen een verbond met Sp9je te sluiten als zijnde de machtigste mogendheid van Europa, maar Hendrik wilde noch een verbond met Spanje, noch met Frankrijk. Hij volgde de politiek van handhaving van het machtsevenwicht.

Het speet Hendrik nu dat hij in zijn jonge jaren niet wat actiever was geweest. Door gebrek aan politiek inzicht had hij toen oorlogen gevoerd die Engeland niets hadden opgeleverd maar integendeel het koninkrijk van zijn mankracht en rijkdom hadden beroofd, de rijkdom die zijn zuinige vader met zo veel overleg en geduld had vergaard. Koningen die zo kwistig omgingen met de rijkdom van hun koninkrijk en het bloed van hun onderdanen waren niet populair. Hij zag nu wel in dat Engeland door de rijkdommen van zijn vader een macht in Europa geworden was en dat het met het verdwijnen van deze rijkdommen ook gedaan zou zijn met Engeland's macht. Toen Hendrik er over gesproken had zich van Catharina te laten scheiden en openlijk met Anna Boleyn leefde hadden zijn onderdanen hem dit hoogst kwalijk genomen en was het bijna tot een burgeroorlog gekomen. In die tijd was het met zijn koningschap droevig gesteld geweest, maar toen hij met Rome gebroken had was hij zich weer zijn macht bewust geworden en toen werd Hendrik wat hij nu was, een heerser in de ware zin des woords.

En hij zou blijven heersen, desnoods met brute kracht, nooit zou iemand anders dan hij het land besturen.

Zijn grootste zwakheid was zijn geweten. Hij was wat men noemt een gelovig man hetgeen in zijn geval betekende *een bijgelovig man*. Nooit heeft er een man bestaan met zo weinig christelijk gevoel, die zich vroom voordeed maar in wezen wreed, meedogenloos en harteloos was. Hij was een zeldzame egoïst en leed aan grootheidswaan; hij zag zich niet alleen als de belangrijkste man van Engeland maar van de hele wereld. Alles wat hij deed was goed.

Een andere zwakheid was zijn liefde voor Anna Boleyn. Zelfs na haar gewelddadige dood, terwijl haar onschuldig bloed nog aan zijn handen kleefde kon hij haar niet vergeten. Hij had haar zo fel gehaat alleen omdat hij haar had liefgehad. Hij had haar gedood omdat hij razend jaloeers was en zij vervolgde hem in zijn dromen.

Johanna! Hij hield oprecht van Johanna omdat zij in hem - in weerwil van zijn lichamelijke tekortkomingen - de ideale man zag, wat zijn ijdelheid streefde.

Maar Johanna Seymour werkte op zijn zenuwen, Johanna kon heel irriterend zijn omdat hij al bij voorbaat wist wat zij zou zeggen. Zij liet zich zijn omhelzingen welgevallen omdat zij dit als haar plicht beschouwde.

Bovendien had ze hem teleurgesteld. Zij had haar eerste miskraam gehad en al de moeite die hij had getroost om zich van Anna Boleyn te ontdoen ter wille van Johanna's ongeboren kind was voor niets geweest.

Het was om kippenvel te krijgen. Waarom kregen al zijn vrouwen miskramen. Rustte er een vloek op hem? Eerst Catharina, toen Anna en nu Johanna weer. Dat God boos op hem was geweest toen hij met Anna trouwde terwijl Catharina nog leefde kon hij begrijpen, maar toen hij met Johanna trouwde was hij toch werkelijk weduwnaar. Neen, hij maakte zich nodeloos ongerust, hij kreeg nog wel kinderen van Johanna, maar als dat nu eens niet het geval was . . . waarom, o waarom had hij zich van Anna ontdaan?

Terwijl hij in zijn kamer in Windsor over al deze dingen zat te peinzen werd hem door een koerier bericht dat er enkele ruiters naderden die slecht nieuws voor de koning brachten. Toen ze werden binnengebracht vielen ze voor hem op hun knieën en vertelden hem dat er een **opstand in Lincoln** was uitgebroken.

"Opstand!" schreeuwde Hendrik. "Wat is er gebeurd?"

"Mylord, het begon toen onze mannen de kloosters in Lincoln wilden sluiten. De burgers verzetten zich er tegen en er werden twee van onze mannen gedood!"

Hendrik werd paars van woede; zijn ogen schoten vuur. Dat was rebellie; rebellie tegen het wettig gezag. Hij stond verstomd. Was dit hun dank voor het feit dat hij door de jaren heen het land voor een burgeroorlog had behoed? Het volk, voornamelijk in het noorden des lands, was verbijsterd door de breuk met Rome; toen echter met het plunderen der kloosters werd begonnen kwamen ze in verzet. Bedelaars, die vroeger voedsel en onderdak van de monniken kregen vormden zich in groepen en zwierven stelend door het land. Voeg hieraan toe de benden wanhopige, hongerende mannen die geen werk konden krijgen en het land onveilig maakten benevens de dakloze nonnen en monniken, en men kon zich een voorstelling vormen van de heersende toestand, vooral in het noorden. Het volk hier was opstandiger en diester dan dat in het zuiden, door de grote afstand die hen van Hendrik scheidde. In hun religieuze gevoelens gekwetst door de breuk met Rome, één lijn met de monniken trekkend en woedend over het verlies van de kloosters vonden de noorderlingen dat het tijd werd iets te doen. De lords Darcy en Hussey, twee van de machtigste edellieden van het noorden, die het oude katholieke geloof trouw waren gebleven, steunden de rebellen.

Hendrik was woedend en ongerust. Evenals de noorderlingen was ook voor hem de tijd aangebroken iets te doen. Als hij triomfeerde zou hij een belangrijke overwinning hebben geboekt en in de geschiedenis blijven voortleven als een groot en machtig koning. Er lagen twee wegen voor hem open. Een was in de schoot van Rome terug te keren en de vrede in zijn koninkrijk te verzekeren; de tweede was de strijd met de rebellen aan te binden en Hoofd van de Kerk te blijven en van het Engelse volk. Hij koos de tweede weg.

Dit betekende dat hij zich met Norfolk moest verzoenen. Steeds als er een oorlog moest worden gevoerd had hij hierbij de hulp van Norfolk nodig. Hij zou Suffolk met troepen naar Lincoln zenden. Hoewel enkele van zijn raadsmanen tegen het plan waren trok hij zich van hun tegenwerkingen niets aan.

Johanna was bang. Ze was zeer bijgelovig en zag in deze opstand een protest van hogerhand tegen Cromwell's ontheiligende plunderingen van de kloosters.

Ze ging naar de koning en knielde voor hem neer. "Mylord, ik heb het nieuws gehoord en het heeft mij zeer verontrust. Ik vrees dat het onze straf is voor het opheffen van de kloosters. Zou Uwe Hoogst Genadige Majesteit niet willen overwegen hen weer in gebruik te nemen?" zei ze.

Hendrik was sprakeloos van woede; hij zag Johanna door een rode nevel en toen hij sprak klonk zijn stem als het rommelen van de donder.

"Sta op!"

Verschrikt keek ze hem aan en kwam overeind.

"Heb ik je niet gezegd je nooit met mijn zaken te bemoeien!" zei hij, nadruk op ieder woord leggend.

Johanna's ogen schoten vol tranen; ze dacht aan al die mensen die dakloos door het land zwierven en aan kleine baby's die om melk schreiden. Daarom beschouwde zij het als haar plicht de koning in de armen van Rome terug te voeren.

De koning greep met zijn grote hand haar schouder en bracht zijn gezicht dicht bij het hare.

"je bent toch nog niet vergeten wat er met je voorgangster gebeurd is?" zei hij veelbetekend.

Vol afschuw staarde ze hem aan Anna was onthoofd omdat ze zich schuldig had gemaakt aan hoogverraad. Wat bedoelde hij?

Haar met zijn wrede ogen fixerend zei hij: "Vergeet het vooral niet," en duwde haar van zich af.

Het hele noorden was in opstand gekomen onder de bezielende leiding van een zekere Robert Aske, een integere, eerlijke man met een bewonderenswaardig organisatie-talent, een geboren bevelhebber, onder wie de noordelijke rebellen tot een formidabele macht waren uitgegroeid.

Hendrik was hiervan op de hoogte. De winter was begonnen; hij had geen staand leger, daarom handelde hij met overleg en sluwheid. Hij nodigde Aske uit om de gerezen moeilijkheden met hem te komen bespreken.

Het kwam niet bij de eerlijke Aske op om de motieven van Hendrik in twijfel te trekken. Hendrik liep over van vriendelijkheid en jovialiteit jegens de leider der opstandelingen. Stuurde Aske op bloedvergieten aan? Aske niet. Hij wilde alleen het volk tegen verdere ontberingen beschermen. Hendrik klopte de man gemoedelijk op zijn schouder. Welaan, dan streefden Aske en Hendrik hetzelfde doel na. Alleen moesten ze nog een voor beiden aanvaardbare oplossing trachten te vinden die tevens in het belang van Engeland was.

Aske ging naar Yorkshire terug om bekendheid te geven aan 's konings mondelinge toezeggingen, de opstandelingen gingen uiteen en de vrede tussen het noorden en de koning was hersteld. Jammer genoeg waren niet alle deelnemers aan de opstandige beweging zo evenwichtig als hun leiders, Aske, Constable en anderen. Niettegenstaande 's konings toezeggingen brak een tweede opstand uit. Dit verschaftte Hendrik een excuus voor hetgeen nu volgde. Hij had hiertoe reeds besloten vóór zijn onderhoud met Aske; zijn toezeggingen aan de leider waren alleen bedoeld om tijd te winnen en een leger op de been te hebben tegen het einde van de winter, daarmede onverwacht het noorden binnen te vallen en zijn tegenstanders de doodsteek toe te brengen.

Hij besloot een bloedig voorbeeld te stellen en zijn volk eens te laten zien wat er met hen gebeurde als ze zich tegen hun koning verzetten. De inval in het noorden vond plaats en het bloedbad ving aan. Darcy werd onthoofd, Sir Thomas Percy werd gevankelijk naar Tyburn gebracht en opgehangen; anderen die aan de beweging hadden deelgenomen werden ter plaatse opgehangen, weer neergelaten en het touw losgemaakt, de buik opengesneden en hun ingewanden verbrand terwijl zij nog leefden en daarna onthoofd. Ook Aske werd gegrepen, geëxecuteerd en zijn lichaam in ketenen aan een van de torens van York gehangen, als afschrikwekkend voorbeeld. Constable werd in Hull aan de hoogste stadspoort opgehangen.

De koning likkebaardde toen hij van de wreedheden hoorde die op zijn bevel waren begaan.

"Zo zullen alle verraders sterven!" grauwde hij en waarschuwde Cromwell iedere opstandeling zonder medelijden af te maken van welke plicht deze zich met enthousiasme kweet.

Het continent, dat van de moeilijkheden in Engeland op de hoogte was wachtte vol spanning op het verdere verloop. Paus Paulus gaf openlijk van zijn voldoening blijk terwijl keizer Karel en de Franse koning heimelijk pret hadden over de gebeurtenissen in Engeland.

De paus, die de afvallige Engelse koning haatte, begon plannen te maken. Zou het mogelijk zijn het vuur van de opstand van buiten Engeland gaande te houden en aan te wakkeren? Reginald Pole bevond zich op het continent; hij had Engeland om twee redenen de rug toegekeerd: eerstens omdat hij zich niet met de echtscheiding en de breuk met Rome kon verenigen en tweeders omdat hij als bloedverwant van de vroegere koning Eduard IV als een gevaar voor de troon werd beschouwd en derhalve in Engeland niet veilig was. Hij had een boek over Hendrik geschreven en deze, belangstelling veinzend, stelde Pole voor naar Engeland terug te keren om hun meningsverschillen te bespreken. Maar Pole kende zijn pappenheimers, sloeg het aanbod van zijn soeverein af en vertrok naar Rome, waar de paus hem kardinaal maakte en plannen met hem besprak om de vlammen van het oproer in Noord-Engeland aan te wakkeren. Als Pole er in slaagde Hendrik te verjagen zou hij met prinses Maria kunnen trouwen, Engeland tot het pausdom terugbrengen en als koning over het land regeren.

Toen Pole weer in Frankrijk was teruggekeerd trad Hendrik handelend op. Hij eiste van de Franse koning de uitlevering van Pole opdat deze in Engeland kon terechtstaan wegens hoogverraad. Frans wilde noch met de paus, noch met Hendrik kwade vrienden worden en gelastte Pole zijn land te verlaten. Pole vertrok naar Vlaanderen, maar aangezien Karel evenmin ongenoege met Hendrik wilde hebben moest Pole zich noodgedwongen vermommen en een andere naam aannemen.

Hendrik knorde van plezier. Hij werd door het buitenland met onderscheiding behandeld en had een oproer de kop ingedrukt dat zijn troon in gevaar had kunnen brengen. Hij had de kroon veilig gesteld voor de Stuarts en Engeland voor een burgeroorlog gespaard.

Onder al deze bedrijven door was het hem opgevallen dat de koningin er de laatste tijd zo bleek uitzag. Ze voelde zich niet wel, at weinig en had alleen trek in speciaal klaargemaakt voedsel. Hendrik kon zijn vreugde niet verbergen. Zou het deze keer een zoon worden?

Johanna echter voelde zich helemaal niet gerust. Er was zo veel waar Johanna zich ongerust over maakte. In de eerste plaats de bevalling. Zou alles deze keer goed verlopen? Terwijl ze in Hampton Court op haar rustbank lag peinsde ze over dit en andere onderwerpen. De koning was in een buitengewoon opgewekte stemming, in het vaste vertrouwen dat hij deze keer een zoon zou krijgen. Met veel kabaal bewoog hij zich door het paleis, at en dronk naar hartelust en als zijn been het maar even toeliet ging hij op jacht. Als Johanna hem een zoon schonk zou de beker van zijn geluk vol zijn. Dan wist hij tevens dat hij er goed aan had gedaan door Anna, de toverheks, te laten onthoofden en met Johanna te trouwen.

Hij maakte grappen met het arme, bleke schepeltje en drukte haar op het hart zich te ontzien, anders kreeg ze met hem te doen; zijn bezorgdheid was niet voor haar maar voor het kind dat ze in haar schoot droeg.

De zomer ging voorbij. Johanna wist van de strijd tegen de opstandelingen en de dagelijkse executies en huiverde. In Londen heerste de pestilentie, uitgedroefd in de stinkende goten en het vuil op de oevers van de rivier. De mensen stierven in de stad als ratten. In die maanden

waarde de dood rond, maar Johanna Seymour behoorde niet tot zijn slachtoffers.

Ze was slap en week en voelde zich doodziek maar ze liet dit niet blijken om de koning niet kwaad te maken; ze leefde dagelijks in angst dat er iets met haar zou gebeuren of met het kind dat ze bij zich droeg. Twijfel rees in haar op over de rechtmatigheid van Anna's terechtstelling en ze had geregeld nachtmerries.

Als ze aan Anna dacht moest ze werktuiglijk aan de woorden van de koning denken: "Vergeet nooit wat er met je voorgangster gebeurd is!" Ze begon meer aan haar geloof te doen en aangezien dit van de oude leer was maakten zowel Cromwell als Cranmer zich ongerust. Zij behoefden niet met klachten bij de koning te komen want het stond al bij voorbaat vast wat deze zou zeggen: "O, laat de koningin vis eten op vrijdag. Als zij mij maar een zoon geeft!" Het hele land wachtte in spanning op de verrassing die de koningin voor haar gemaal in petto had, een jongen . . . of een meisje? Ook de hertogin van Norfolk wachtte met ongeduld op het nieuws. Zou Johanna Seymour doen waarin haar kleindochter had gefaald? Zou dit bleke, ziekelijke schepel slagen waar de sprankelende, vitale Anna jammerlijk had gefaald? Uitgesloten!

Catharina Howard hoopte vurig dat de koning een zoon zou krijgen. Ze had bittere tranen gestort bij het vernemen van Anna's dood, maar in tegenstelling tot haar grootmoeder koesterde ze geen wrok. In haar hart hoopte ze dat koningin Johanna een lang en gelukkig leven beschoren mocht zijn.

Catharina was sterk veranderd sedert de kastijding die de hertogin haar had toegediend. Ze zag er nu werkelijk uit als een dochter uit het huis Howard. Ze was kalmer geworden; de beproeving die ze had moeten doorstaan als gevolg van de rampzalige brief had haar danig aan het schrikken gebracht. Lord William had enkele zedenpreken gehouden en overigens het hele geval als een soort klucht beschouwd. De hertogin had haar een ernstige vermaning gegeven en daarbij was het gebleven.

Catharina was een heel mooi meisje geworden met innemende manieren; in één woord een charmante persoonlijkheid. De hertogin wist niet dat er een geregelde briefwisseling tussen Catharina en Derham bestond; Johanna Acworth hielp Catharina bij de beantwoording van de brieven van haar geliefde.

Derham schreef: "Denk niet dat ik je ooit vergeten zal. Vergeet niet dat wij man en vrouw zijn, nu en voor altoos." De brief vervolgde met betuigingen van liefde en herinneringen aan de heerlijke tijd die ze samen hadden doorgebracht en Derham eindigde met de hoop uit te spreken dat ze elkaar spoedig zouden weerzien.

Oktober deed zijn intrede en op een morgen werd Catharina al heel vroeg wakker door het beieren van klokken en het bulderen van kanonnen. ***Johanna Seymour had de koning een zoon geschonken.***

Johanna was te ziek om van haar triomf te genieten. Ze was zich nauwelijks bewust van hetgeen zich in haar kamer afspeelde. Als door een nevel zag ze gestalten komen en gaan. Er was een reus van een man bij met een rood gezicht die luidkeels lachte en de slaap verdreef die ze zo van node had.

Met een bezorgde uitdrukking in de ogen keek de koning naar zijn zoon. Wat een klein, mager scharminkeltje, dacht Hendrik, doodsbenuwd dat ook deze zoon hem in zijn eerste levensjaren zou ontvallen, zoals de anderen voor hem. Zelfs een stevige, gezonde jongen als Richmond was niet in leven gebleven en deze kleine Eduard was klein en witjes en zag er zo zwak uit.

Maar, de koning had een zoon en was er dol gelukkig mee. Hovelingen liepen in de

kraamkamer heen en weer, gaven Johanna een handkus en feliciteerden haar. Voelde ze zich zo moe? Onzin! Was ze niet trots op haar grootse prestatie? Ze moest lachen en zingen van vreugde! De koning liet fruit en vlees aanrukken en om hem een plezier te doen; en at Johanna er van zonder eigenlijk te weten wat ze at.

De doopplechtigheid begon in haar kamer. Voorzichtig werd ze opgenomen en op een praalbed neergelaten dat versierd was met het in gouddraad geborduurde wapen van Engeland. Tegen de hoofdkussens van karmozijnrood damast geleund bleef ze roerloos liggen, gehuld in een mantel van karmozijn fluweel, gevoerd met hermelijn. Ze was dodelijk vermoeid, haar hoofd klopte, haar handen gloeiden van koorts. Ze verlangde te slapen maar wat zou de koning zeggen als hij de moeder van de prins slapend aantrof? Het was middernacht toen de stoet zich, met Johanna in zijn midden, door de tochtige gangen van Hampton Court naar de kapel begaf.

Bevend van zwakte en vermoeienis bleef Johanna staan.

Prinses Maria hield het prinsje boven de doopvont. Voorts zag ze Cranmer en Norfolk, de doopvaders van de prins. Zelfs de kindermeid en de vroedvrouw ontbraken niet. Het beeld van het geheel was zo vaag en onwerkelijk dat het haar als een droom voorkwam en ze heel even dacht dat haar zoon nog niet geboren was en haar weeën opnieuw zouden beginnen.

Door de mist voor haar ogen zag ze Sir Frans Bryan bij de doopvont staan, een van de mannen die nog niet zo lang geleden tot de vriendenkring van Anna Boleyn had behoord. Daarna viel haar oog op een grijze, oude man met een kaars in zijn hand en een doek om zijn hals; het was Anna's vader. Hij scheen zich voor de aanwezigen te schamen; dacht hij wellicht aan zijn briljante zoon en zijn lieflijke dochter die ter dood waren gebracht ter wille van deze kleine prins die hij eer bewees omdat hij niet durfde weigeren? Niet in staat het verloop van de plechtigheid te volgen door de steeds terugkerende aanvallen van duizeligheid verlangde Johanna naar de rust en stilte van haar kamer, waar ze haar moede lichaam kon neervlijen.

"Dat het God moge behagen in Zijn Almachtige goedheid een goed en lang leven te schenken aan Zijn Doorluchtigheid prins Eduard, hertog van Cornwall en graaf Chester, de geliefde zoon van onze geëerbiedigde koning Hendrik VIII."

Johanna hoorde de woorden nauwelijks; alles werd zwart voor haar ogen en ze hijgde naar adem. Slechts met een uiterste krachtsinspanning kon ze haar kamer bereiken na afloop van de plechtigheid.

Enkele dagen na de doop was **Johanna dood**.

"Ah," zei het volk, "de koning is buiten zichzelf van droefenis. Nu hij eindelijk een goede vrouw heeft en een zoon om hem op te volgen overvalt hem deze catastrofe."

De rebellen dachten vrij spel te hebben nu de koning overstelpt was van droefenis door zijn smartelijk verlies, maar de leeuw sliep niet. Hij deed zijn muil open en liet een ontzagwekkend gebrul horen en de rebellen ervoeren tot hun schade dat ze te vroeg hadden gejuicht.

De martelkamers waren vol bevende en sidderende gevangenen, oren werden afgesneden, tongen uitgerukt en de verminkte slachtoffers naakt met zweepslagen door de straten gedreven.

Nog voor Johanna begraven was overlegde Hendrik met Cromwell wie hij nu tot vrouw zou nemen.

Hendrik was op zoek naar een gade. Politiek gesproken verkeerde hij in een zeer gunstige positie; zijn twee aartsvijanden konden slechts naar zijn toekomstplannen raden. Hij speelde de een tegen de ander uit, zond ambassadeurs naar het Franse hof en gaf de Spaanse keizer een wenk dat er mogelijk iets kon worden bekostigd. Beide mogendheden waren doodsbenauwd dat de ander een verbond met Engeland zou aangaan.

Hendrik maakte zich bezorgd over de gang van zaken op het continent. De oorlog tussen Karel en Frans was afgelopen en nu deze twee elkaar niet meer in het haar zaten, in feite vrienden waren en Pole nog steeds van plan was burgeroorlog in Engeland te ontketenen, daarbij geholpen door het continent was er voor Hendrik alle reden tot bezorgdheid. De tijd was derhalve gunstig zich op de huwelijksmarkt aan te bieden en Hendrik besloot er zijn voordeel mee te doen.

Hendrik was opgewonden bij het vooruitzicht binnen niet al te lange tijd weer een andere gade te hebben. Hij was pas zevenenveertig, jong genoeg om aan een vrouw te kunnen voldoen. Hij had nog steeds het beeld van Anna Boleyn in zijn gedachten en wist precies wat voor vrouw hij wilde: ze moest mooi zijn, geestig, levendig en niet veeleisend. Hendrik verzocht Chatillon, de Franse ambassadeur in Engeland, een sortering van de mooiste en meest beschaafde Franse hofdames naar Calais te zenden waar hij hen zou inspecteren.

De Franse koning ging echter niet op het verzoek in en Hendrik ging niet naar Calais. Maar, zei hij bij zichzelf, goed beschouwd heb ik Frans helemaal niet nodig. Er zijn nog wel andere vrouwen te krijgen, onder andere de mooie Christine van Milaan, een nicht van keizer Karel. Ze was met de hertog van Milaan gehuwd geweest maar deze was enkele dagen na hun huwelijk gestorven, zodat ze op zestienjarige leeftijd weduwe was. Hendrik wilde wel iets meer van haar weten en zond Holbein naar Spanje om een portret van haar te maken. Toen Holbein terugkwam kon hij de koning de beeltenis tonen van een tamelijk knappe jonge vrouw, maar Hendrik besloot nog niet direct toe te happen, doch eerst de kat uit de boom te kijken. Mogelijk leverden de onderhandelingen met Frankrijk, die Hendrik opnieuw had aangeknoopt, iets op dat nog beter was. Bovendien moest Christine zich hebben uitgelaten dat ze maar één hoofd had, waardoor een verblijf in Engeland haar niet bepaald aanlokte. Ook had ze gehoord hoe droevig haar oudtante, Catharina van Aragon aan haar einde gekomen was, dat Anna Boleyn onschuldig ter dood was gebracht en dat Johanna Seymour door slechte verzorging voor, tijdens en na haar bevalling het leven had gelaten.

Hendrik voelde zich niet op zijn gemak. Hij was doodsbenauwd dat de groeiende vriendschap tussen Karel en Frans wel eens het voorspel zou kunnen zijn van een aanval op Engeland. Het was hem bekend dat Paus Paulus de Schotten aanspoorde vanuit het noorden een inval in Engeland te doen en dat op het continent Pole de grote trom roerde.

Het eerste wat Hendrik deed was de familie Pole het vuur na aan de schenen te leggen. Hij liet een jongere broeder van Pole, George, naar de Tower brengen waar de jongen zo gefolterd werd dat hij alles losliet wat Hendrik wilde weten, met het gevolg dat zijn broeder, lord Montague en zijn neef, de markies van Exeter werden gegrepen. Zelfs de moeder van Pole, de oude gravin Salesbury, die eens gouvernante van prinses Maria en hartsvriendin van Catharina van Aragon was geweest, werd niet gespaard. De katholieken die naar een hereniging met Rome verlangden hadden hun hoop op deze mensen gevestigd en Hendrik was nieuwsgierig hoe het volk hun arrestatie zou opnemen.

Het leek hem verstandig nog even te wachten met doodvonnissen uit te spreken en bepaalde zich er toe zijn woede te koelen op een ander slachtoffer, een zekere Lambert, een geleerde,

die hij beschuldigde een aanhanger te zijn van de leer van Luther. *Lambert stond terecht en werd levend verbrand.*

Dit kon beschouwd worden als Hendrik's antwoord aan de katholieken die hereniging met Rome wilden: jullie zijn gewaarschuwd, doe geen gekke dingen. Daarna was de beurt aan Montague en Exeter; ze werden ter dood veroordeeld en onthoofd. Frans vond dit een geschikt ogenblik om de handel van Engeland te ondermijnen; Hendrik had namelijk toen Frankrijk en Spanje nog met elkaar in oorlog waren handig van deze gelegenheid gebruik gemaakt om zijn handel met de andere landen van het continent uit te breiden. Hendrik had echter lucht gekregen van het plan van Frans en nam onmiddellijk maatregelen. Hij sloot onder andere een handelsovereenkomst met Vlaamse kooplieden waarbij werd bepaald dat de invoerrechten op Vlaamse goederen zouden worden verlaagd hetgeen de kooplieden een aanmerkelijke vergroting van hun export naar Engeland in uitzicht stelde.

Deze overeenkomst was een handige zet, maar het bericht dat de keizer besloten had een bezoek aan Duitsland te brengen en door Frankrijk zou reizen, in plaats van de gewone route te volgen via Italië en Oostenrijk gaf nieuw voedsel aan zijn bezorgdheid. Waar zouden de twee gewezen vijanden over spreken als ze elkaar in Frankrijk ontmoetten? Zou Engeland het onderwerp van hun besprekingen vormen?

Cromwell, die er belang bij had Engeland afkerig van het katholicisme te maken teneinde zijn eigen positie te verstevigen drong er bij Hendrik op aan een vrouw te kiezen uit één van de Duits protestantse huizen. Hij wist een goede partij, Anna, kleindochter van de hertog van Kleef, die reeds jaren op de kans wachtte een vriendschapsverdrag met Engeland te sluiten.

Jammer genoeg was deze Anna reeds toegezegd aan de hertog van Loraine, maar dat was makkelijk te omzeilen. Holbein werd er op afgestuurd; hij maakte een leuk portret van Anna dat Hendrik's goedkeuring wegdroeg en het huwelijk was zo goed als in kannen en kruiken.

Hendrik was ongeduldig. Anna! De naam riep aangename herinneringen op. Hij zag haar reeds in zijn verbeelding, zacht, gedwee en liefhebbend. Eindelijk zou hij dan het huwelijksgeluk mogen smaken waar hij zo lang naar had verlangd.

Anna! peinsde hij. Het wachten viel hem zwaar en vol verlangen begon hij de dagen af te tellen.

Johanna Acworth maakte toebereidselen om te vertrekken. "Ik zal je missen!" zuchtte Catharina.

Johanna glimlachte schalks. "Je zult mij niet missen maar je secretaresse!"

"Arme Derham!" zei Catharina. "Wat zal hij zich ongelukkig voelen als hij geen brieven meer van mij krijgt. Ik kan immers geen pen op papier zetten."

Johanna haalde de schouders op. Haar gedachten waren bij het huis waarin ze zou gaan wonen zodra ze met Mr. Bulmer getrouwd was.

"Zul je vaak aan mij denken, Johanna?" vroeg Catharina. Johanna lachte. "Ik denk er aan wie jouw brieven moet schrijven als ik weg ben."

"Ja, wie? Ik zou kunnen proberen met de paar woorden die ik mij herinner korte briefjes in elkaar te draaien. Lieve, goede Frans! Hij schrijft zo trouw!"

"Zijn jullie van plan te trouwen? Ik heb mij laten vertellen dat je vroeger smoorlijk verliefd was op een zekere Manox."

"O, die! Dat was geen liefde. Ik houd alleen van Frans en zal nooit een ander liefhebben. Nooit!"

"Je zult je wel eenzaam voelen zonder mij!"

"Ja."

"Wat een verschil met vroeger, hè? Tegenwoordig valt er niets te beleven, behalve brieven schrijven aan Derham en de zijne ontvangen. Maar we hebben in ieder geval een leuke tijd gehad, waar of niet?"

"Laat Mr. Bulmer het maar niet horen," lachte Catharina.

Na Johanna's vertrek schenen de dagen te kruipen. Ze ontving een brief van Derham, las hem moeizaam en verstopte hem in een vaas. De brief moest beantwoord worden maar zonder de hulp van Johanna zou er wel nooit iets van komen.

De hertogin sprak met haar over de koning en het hof.

"Ik begrijp niet dat de koning niet hertrouwt! Koningin Johanna is nu al twee jaar dood en nog is hij alleen. Maar als zijn voorgenomen huwelijk met de hertogin van Kleef doorgaat zal ik zorgen dat je een plaats aan het hof krijgt."

"O, dat zou ik heerlijk vinden!" riep Catharina. "Maar hoe zit het met kleren, grootma? Mijn garderobe moet nodig worden aangevuld."

"Denk je dat lord William je naar het hof zal laten gaan in lompen?" Op een keer liet de hertogin Catharina weer bij zich komen. "Haal mijn mantel, kind. Ik wil een beetje in de tuin wandelen en jij houdt mij gezelschap."

Op hun gemak wandelden ze in de tuin, en de boomgaard waar Catharina zo vaak met Derham in het gras had gelegen. Elke keer als ze in de boomgaard kwam voelde ze zich verdrietig worden omdat ze Derham maar niet vergeten kon. Maar deze keer dacht ze niet aan hem want aan de gedragingen van de hertogin kon ze zien dat deze nieuws voor haar had; ze hoopte dat er een plaats aan het hof was vrijgekomen.

"Je ziet er lief uit," hijgde de hertogin. "Waarachtig, je lijkt op je arme nicht die zo tragisch aan haar eind kwam. Niet opvallend... maar toch . . . Zij had zwart haar en donkere ogen en een onvergetelijk mooi, hartvormig gezicht. Jij hebt bruin haar en bruine ogen en een rond gezicht. Het ligt niet aan het uiterlijk. Neen, het is iets anders. Zij beschikte over een grote mate van levensblijheid, en die heb jij ook. Daar zit 'em de gelijkenis in."

Catharina vond het niet prettig als haar grootmoeder over Anna sprak; het maakte haar verdrietig. Om haar gedachten af te leiden vroeg ze: "Had U nieuws voor mij?"

"Ah, nieuws!" De hertogin spon als een poes. "Nieuws niet bepaald. Het is meer een gedachte. Zelfs die ijspegel, de hertog, zal er mee instemmen. Het zou een goede partij voor je zijn."

"Wat bedoelt U?"

"Kun je je lieve moeder nog herinneren, Catharina?"

"Vaagjes." Tranen glinsterden in Catharina's ogen.

"Nu dan, wij zouden gaarne zien dat je je verloofde met een zoon van haar broeder, je neef Thomas Culpepper. Hij is aan het hof . . ."

"**Thomas Culpepper!**" fluisterde Catharina. Haar gedachten vlogen terug naar een kamer in Hollingbourne, het ritselen van klimop, een vriendelijke, aardige jongen die zich als haar beschermer had opgeworpen, een kus. "Thomas Culpepper!" fluisterde ze weer. Ze beseftte dat er iets heel ongewoons stond te gebeuren. Een droom uit haar kinderjaren zou in vervulling gaan. "En hij . . .?" vroeg ze nieuwsgierig.

"Bedwing je ongeduld, Catharina. Het is nog maar een idee. Het moet nog met de hertog besproken worden. De koning moet er zijn goedkeuring aan hechten. Ik had het je eigenlijk nog niet mogen vertellen . . ."

"Mijn neef . . ." mompelde Catharina. "Grootma, toen ik in Hollingsbourne was hebben wij nog samen gespeeld en werden op elkaar verliefd."

De hertogin hield haar vinger tegen haar lippen.

"Ssssh, kind. Je mag er nog met niemand over spreken. Houd je kalm en zorg dat het onder ons blijft."

Makkelijker gezegd dan gedaan. Catharina wilde alleen zijn om er over te denken. Hoe zou Thomas er na al die jaren uitzien?

Even flitste het beeld van Derham voor haar geestesoog maar de gedachte aan Thomas wond haar zo op dat ze niet meer naar Frans verlangde.

De hertogin greep haar pols vast. "Catharina, ik moet je ernstig op het hart drukken heel voorzichtig te zijn en geen aanleiding tot geroddel te geven. Als Culpepper ooit zou horen hoe je je vroeger gedragen hebt bedankt hij feestelijk voor de eer . . ."

Catharina had wel willen huilen. Haar grootmoeder had gelijk. Had ze maar naar Maria Lassells geluisterd! Nu had ze er spijt van dat ze die liefdesaffaires met Manox en Frans begonnen was!

"Je bent heel slecht geweest," vervolgde haar grootmoeder. "Maar ik zal mijn best voor je doen. Het is alleen te hopen dat de hertog er niet achter komt hoe je je misdragen hebt."

"De hertog! Laat die eerst maar de hand in eigen boezem steken met zijn Bess Holland," zei Catharina verontwaardigd.

"Vind je dat zo erg dat hij een wasvrouw als maîtresse heeft? Bovendien, hij is een man en jij een vrouw. Mannen kunnen doen wat ze willen, vrouwen niet."

Catharina begon te huilen.

"Waar huil je in 's hemelsnaam om? Zorg nu maar dat je niet weer in moeilijkheden raakt en alles komt in orde."

"Ja grootma," antwoordde Catharina onderdanig.

Derham bleef maar brieven schrijven zonder er antwoord op te ontvangen. Evenals haar grootmoeder had Catharina de gewoonte onaangename dingen van zich af te schuiven en er niet meer aan te denken. Ze dacht voortdurend aan haar neef Thomas en vroeg zich af of hij haar nog zou herkennen na al die jaren, of hij van het voorgenomen huwelijk op de hoogte was en wat hij er van dacht.

Op een dag, toen ze in de boomgaard wandelde stond plotseling een vrolijk glimlachende Derham voor haar; hij wilde haar in zijn armen sluiten maar zij hield hem tegen.

"Catharina, ik heb zo naar je verlangd."

Sprakeloos en verschrikt staarde zij hem aan. Hij kwam dichterbij en legde zijn handen op haar schouders. "Je hebt mijn brieven niet beantwoord," zei hij verwijtend.

"Johanna is getrouwd en naar York vertrokken. Je weet dat schrijven mijn zwakke zijde is."

"Ah!" Zijn gezicht klaarde op. "Dat was het dus? Goddank! Ik was bang dat je ..."

Hij kuste haar op de mond; Catharina beefde maar beantwoordde zijn kus niet.

Zijn gezicht betrok. "Catharina! Wat scheelt er aan?"

"Niets, Frans. Alleen . . ." Maar toen ze hem daar zo zielig voor zich zag staan vloeide haar hart over van deernis en kon ze hem onmogelijk zeggen dat ze hem niet meer liefhad. Tijd winnen... hem voorzichtig voorbereiden op de schok. Meer kon ze niet doen. "Hoe kom je zo plotseling hier, Frans?"

"Je bent veranderd, Catharina. Je bent zo ernstig . . . zo . . . zo bezadigd. Dat ben ik niet van je gewend."

"Vind je dat?"

"Catharina, wat hebben ze met je gedaan?"

"Met een zweep geranseld. Zo erg dat ik nog weken lang pijn had. Ik sta onder toezicht en ben al die tijd nog geen enkele keer alleen uit geweest. Straks zoeken ze mij natuurlijk weer."

"Arme Catharina. En dat heb je allemaal moeten ondergaan door mij. Maar vergeet nooit dat je mijn vrouw bent, Catharina."

"Frans," zei ze, nerveus slikkend. "Dat kan niet. Wij zijn niet wettig getrouwd en ze zullen nooit toestemming tot ons huwelijk geven."

"Laten we dan naar Ierland gaan."

"Ze zouden ons onmiddellijk grijpen en dan worden wij ter dood gebracht."

"Ze zullen ons nooit pakken, Catharina. Daar sta ik borg voor." Hij was jong, levenslustig en had met de Ierse zeerovers, bij wie hij zich had aangesloten, allerlei avonturen beleefd. Hij had geld en wilde haar meenemen. Ze kon hem onmogelijk vertellen dat er gewerkt werd aan haar verloving met Thomas Culpepper. Om haar verwarring te verbergen zei ze, "Als ze je pakken is het met je gedaan, Frans. Heb je daar wel eens aan gedacht?"

Hij liet een minachtende lach horen. "Mij pakken ze niet zo gauw. Ik wilde jou zien en in mijn armen houden, dat is veel belangrijker."

Zijn woorden joegen haar angst aan. Ze zei dat ze weg moest en beloofde moeite te zullen doen hem weer te ontmoeten.

Catharina was hevig ontdaan. Nu ze Derham na zijn langdurige afwezigheid weer had ontmoet was het haar opeens duidelijk geworden dat ze niet meer van hem hield. Urenlang bleef ze wakker liggen, zich diep ongelukkig voelend omdat ze onteerd en bezoedeld tot haar neef zou moeten gaan. Wenend viel ze in slaap. Waarom was ze niet in Hollingsbourne gebleven! Waarom was haar moeder gestorven! Het noodlot had haar naar de hertogin gevoerd waar ze voor de verleiding was bezwaken.

Ze besloot met Frans te breken; er zouden geen clandestiene ontmoetingen meer zijn. Zij en Thomas gingen trouwen en ze zou een voorbeeldige, toegewijde vrouw voor hem zijn.

Frans was gekwetst en kwaad over Catharina's houding. Vol hoop was hij teruggekomen; hij had haar lief en wilde met haar trouwen . . . voor de wet. Hij had bij de piraten geld genoeg verdiend om haar een leven van luxe en comfort te kunnen aanbieden.

Catharina maakte hem duidelijk dat ze naar het hof ging. "Dat vind ik helemaal niet leuk."

"Maar ik wel."

"Je hebt zeker nog nooit gehoord hoe ze er bij het hof op los leven?" wilde Frans weten.

Zij haalde de schouders op. "Jij en ik zijn ook niet bepaald onschuldige lammeren geweest."

"Wat wij deden was niet slecht, Catharina. Je bent mijn vrouw. Vergeet dat nooit. Er zijn legio mensen die op jeugdige leeftijd trouwen. Wij deden geen kwaad."

"Onzin! Wij zijn nooit man en vrouw geweest, dat weet je even goed als ik," riposteerde Catharina. "We deden maar alsof, om het makkelijker te maken. Wij hebben gezondigd en ik schaam mij diep. Ik wou dat we elkaar nooit hadden ontmoet."

Derham was een gebroken man. Zolang hij weg was geweest had hij met geen enkele andere vrouw omgang gehad. Hij smeekte haar toch niet te willen vergeten hoe gelukkig ze waren geweest. Toen hoorde hij het gerucht van haar voorgenomen verloving met Culpepper.

"Dat was het dus," zei hij woedend. "Ga je met deze Culpepper trouwen?"

"Wie geeft je het recht dit te vragen?" zei ze verontwaardigd. "Als jij beweert dat ik met Culpepper ga trouwen weet je meer dan ik."

Ze kregen hooggaande ruzie. Hij verweet haar dat zij hem bedrogen had. Hij zou nooit toestaan dat een andere man haar kreeg. Ze moest onmiddellijk met hem meegaan!

Catharina weende bitter. "Neen, Frans, dat doe ik niet. Het zou je dood zijn! Wij hebben

elkaar pijn gedaan en onze enige hoop op een goed, normaal leven is dat wij elkaar nooit weer terugzien." Iemand riep haar. Ze keek hem smekend aan. "Ga nu. Vlug! Als ze je hier vinden zullen ze de vreselijkste dingen met je doen . . .!" Zonder een woord van protest te uiten draaide hij zich om en verdween.

De dienstmaagd die haar had geroepen zei dat ze onmiddellijk bij haar grootmoeder moest komen. De hertogin verkeerde in een opgewonden staat.

"Ik heb gedaan gekregen dat je bij het hof komt, lieve. Je wordt hofdame van de nieuwe koningin. Daar, hoe vind je dat? Een pracht kans om Thomas Culpepper te ontmoeten. Heerlijk vooruitzicht, hè?" Frans Derham was vergeten en Catharina dacht alleen aan het opwindende leven dat zich voor haar opende. Het hof . . . en Thomas Culpepper.

Hendrik was op weg naar Rochester om zijn nieuwe gemalin te begroeten. Hij verkeerde in een zeer opgewonden toestand. Dit was nu eens een verstandig huwelijk! En, Karel, beste kerel, wat zeg je hier wel van, hè? dacht hij. En jij, Frans? Dat had je nooit gedacht, is het wel?

Anna! Herinneringen doemden op. Alleen deze Anna was anders dan de vorige. Hij dacht aan de exquize miniatuur van Holbein. Vanaf het ogenblik dat deze in zijn bezit gekomen was had hij er dagelijks naar gekeken.

Als geschenk voor zijn bruid bracht hij kostbaar bontwerk mede. Zonder voorafgaande plichtplegingen zou de koning bij haar binnensluipen, haar gevolg wegzenden en haar in zijn armen sluiten. Hij gnuifde. Hendrik was nu vijftig maar voelde zich als een jonge man van twintig, zo verlangde hij naar zijn nieuwe vrouw Anna was ongeveer vierentwintig, heerlijk jong als je zelf vijftig bent. Zij sprak een mondje Engels en hij Duits, maar dat zou aan zijn hofmakerij iets pikants geven. Een ervaren minnaar als hij kreeg ook zonder woorden alles van een vrouw gedaan. In Rochester aangekomen begaf hij zich, vergezeld door twee personen uit zijn gevolg naar Anna's vertrek. Bij de deur bleef hij met een uitdrukking van afschuw in de ogen staan.

De vrouw die een révérence voor hem maakte verschilde hemelsbreed van de bruid die zijn verbeelding hem had voorgetoverd. Het was hetzelfde gezicht van de miniatuur en toch weer niet hetzelfde. Een hoog en breed voorhoofd, donkere ogen, dikke wenkbrauwen; het zwarte haar droeg ze in een scheiding en was achter het hoofd in een knoet opgerold en vastgestoken. Het kleed dat ze aan had stond haar niet. Ontsteld staarde Hendrik haar aan. Het gezicht van de miniatuur was natuurlijk gekleurd, in roze en witte tinten, maar het gelaat van deze Anna was bruinachtig en pokdalig. Hendrik vond haar bepaald lelijk en aangezien het niet bij hem opkwam dat zijn verschijning haar wel eens een soortgelijke schok had kunnen geven was hij sprakeloos van woede.

Zijn eerste gedachte was zo vlug mogelijk de benen te nemen zonder haar het bontwerk te geven. Hij zou wel gek zijn deze lelijke vrouw zo'n kostbaar geschenk te geven! Hij ziedde van woede. Omdat zij Anna heette had hij zich in zijn verbeelding een vrouw voorgesteld schoon als Anna Boleyn, zacht en gedwee als Johanna Seymour, maar dit schepsel voor hem wekte zijn afkeer op. Holbein en Cromwell hadden hem bij de neus genomen. Cromwell! Hij knarsetandde als hij aan die naam dacht. Cromwell was verantwoordelijk voor deze hoogst onaangename situatie. Cromwell had hem Anna van Kleef bezorgd.

"Ik kan niemand meer vertrouwen!" riep hij stampvoetend uit. "Ze lijkt niet in het minst op haar portret. Ik kan onmogelijk van dat mens houden!"

In het openbaar was hij echter hoffelijk en beleefd voor Anna om het volk de indruk te geven dat hij zeer ingenomen was met zijn bruid. Ze wisten echter niet dat hij Cromwell, als ze

alleen waren, behoorlijk de mantel uitveegde, waarbij hij zijn nieuwe bruid met een dikke Vlaamse merrie vergeleek en zijn geweten er bij haalde, dat hem de vraag had gesteld of zijn huwelijk met deze vrouw, gezien het feit dat ze eerder met de hertog van Loraine verloofd was geweest, wel wettig zou zijn.

De arme Anna werd opzettelijk in Dartford opgehouden terwijl Hendrik naar een excuus zocht om het huwelijk niet te laten doorgaan. De koning had duidelijk van zijn afkeer doen blijken; Anna had het grote, vlezige gezicht dagelijks roder zien worden, de kleine varkensoogjes kwaad naar haar zien kijken. Zelf was ze ook teleurgesteld; zij had hem zich heel anders voorgesteld. Knapper! In werkelijkheid was hij een opgeblazen, lompe, dikke man met grote, witte handen, iedere vinger met ringen versierd; zijn gezicht was door ziekte getekend terwijl één been een dik verband droeg; voorts had ze nog nooit zo'n wrede mond en zulke gemene ogen gezien. Terwijl zij in Dartford op de komende dingen wachtte schoten haar verhalen over deze man te binnen. Hoe was Catharina aan haar einde gekomen? Had ze veel geleden voor ze stierf? En de tragische dood van Anna Boleyn! En arme Johanna Seymour! Zou het waar zijn dat ze gestorven was aan verwaarlozing en onverschilligheid voor haar lichamelijk welzijn na haar bevalling?

Ze dacht aan de lange, vermoeiende reis van Dusseldorf naar Calais en de oversteek van het Kanaal naar haar nieuwe tehuis. Tot Rochester was ze redelijk gelukkig geweest maar toen ze hem daar voor het eerst had gezien voelde ze instinctief dat de verhalen over de wijze waarop hij zijn vrouwen behandelde waarheid bevatten. En nu stond haar hetzelfde te wachten, of misschien ook niet; na de uitdrukking van afkeer op zijn gelaat te hebben gezien was haar de reden van dit oponthoud volkomen duidelijk. De gedachte als een versmade vrouw naar huis te moeten teruggaan was ondraaglijk maar schonk haar niettemin een zeker gevoel van opluchting.

Ondertussen koelde Hendrik zijn woede op iedereen die in zijn buurt kwam. Anna was vroeger verloofd geweest en had zich derhalve nooit mogen onttrekken aan haar eens gegeven woord. Waar of niet? Het ging toch niet aan dat hij de veiligheid van Engeland in gevaar bracht door weer een bastaard te verwekken? Zijn geweten, zijn nauwgezette geweten dat elk zijner daden op een gouden schaal afwoog zou dit nooit gedogen.

Cromwell voelde zich behoorlijk in het nauw gedreven. "Aller-genadigste Majesteit, de Spaanse keizer bevindt zich op het ogenblik in Parijs; ingeval U niet met deze vrouw trouwt sluit de hertog van Kleef een verdrag met Frans en Karel. Dat zou voor Engeland zeer nadelig zijn."

Cromwell sprak met vuur en overtuiging, omdat hij wist dat zijn hachje op het spel stond. Als dit huwelijk faalde was het met Cromwell gedaan. Hendrik echter moest Cromwell in zijn hart gelijk geven. De koning vreesde niets zo zeer als een burgeroorlog, maar meer nog vreesde hij vriendschap tussen Frankrijk en Spanje. Zijn huwelijk met Anna van Kleef moest doorgaan.

"Als ik alles geweten had, had ik haar niet hier laten komen," zei hij met een dreigende blik naar Cromwell. Zijn stem brak toen hij vervolgde. "Maar is er nu geen enkele uitweg uit deze impasse? Is het nu wel nodig dat ik mij de strop om de hals doe en met deze dikke Vlaamse merrie trouw? Vreselijk! Ik moet er niet aan denken!" Hij hijgde van woede en moordzucht straalde uit zijn ogen.

Het huwelijk werd voltrokken, zeer tegen de wil van de norske bruidegom.

De angst sloeg Cromwell om het hart; hoe zou dit eindigen. Als hij dacht aan de vele mannen die als gevolg van 's konings misnoegen het leven hadden moeten laten voer een huivering

door zijn leden. De Hendrik van tien jaar geleden zou er niet aan gedacht hebben een dergelijk huwelijk te sluiten, maar deze Hendrik was voorzichtiger en hield rekening met zijn troon. Enkele uren voor de trouwplechtigheid had hij zich nog als volgt uitgelaten: "Als het niet in het belang van mijn koninkrijk was zou ik hier nooit aan begonnen zijn!"

Cromwell gaf de hoop niet op. De koning kennende wist hij dat één vrouw beter was dan geen en hoewel Anna van Kleef niet bepaald een schoonheid was, uitgesproken lelijk was ze toch ook niet. Ze was enigszins timide, maar dit was juist iets wat de koning in vrouwen apprecieerde. Ook Johanna Seymour had deze eigenschap in hoge mate bezeten, daarom was de koning met haar getrouwd. De ochtend na het huwelijk vroeg Cromwell audiëntie bij de koning aan en zocht tevergeefs naar een uitdrukking van bevrediging op Hendrik's grove, rode gezicht.

"En?" brulde Hendrik, en Cromwell's knieën knikten van angst.

"Alle-rgenadigste Majesteit," mompelde de bevende Cromwell, "ik had U willen vragen of U tevreden is over Hare Hoogheid de koningin."

"Neen, mylord!" antwoordde de koning giftig. "Ik ben helemaal niet over haar tevreden. Naar haar borsten en buik te oordelen is ze geen maagd meer; toen ik ze voelde verging mij de lust tot verdere intimiteit."

Over al zijn leden bevend verliet Cromwell het vertrek.

Catharina Howard kon niet slapen van opwinding. Eindelijk was ze dan aan het hof. De hertogin had haar van nieuwe kleren voorzien en Catharina had zich nog nooit zo rijk gevoeld. Wat was het opwindend door de ramen te gluren naar al die hoge personages die alleen maar namen voor haar waren geweest. Op de binnenplaats had ze Cromwell blootshoofds naast de koning zien lopen. Catharina huiverde toen ze de man zag. "Wees op je hoede voor die smidszoon!" had haar grootmoeder gezegd. "Hij is geen vriend van de Howards."

Vroeger had Catharina de koning slechts van heel ver gezien; dichtbij leek hij veel groter, schitterender en angstaanjagender, meer nog dan Cromwell. De koning sprak en lachte luidruchtig en als hij kwaad was bood zijn paars-rode gezicht een beangstigende aanblik. Soms zag ze hem over de binnenplaats strompelen, leunend op een stok, zijn gezicht vertrokken van pijn door de wond aan zijn been. Ook Cranmer had ze reeds enkele malen ontmoet zomede haar oom, die haar meestal kort en hautain toeknikte.

Catharina genoot met volle teugen van het leven, want Derham kon haar, nu ze aan het hof was, niet meer lastig vallen. Ze hield van de koningin; het stemde haar droevig dat ze zo ongelukkig was. De koning had haar niet lief; hij vertoonde zich alleen met haar in het openbaar. De hofdames fluisterden dat als het koninklijk paar slapen ging de koning zijn gade de rug toekeerde en goede nacht wenste zonder dat er verder iets gebeurde. 's Morgens wenste hij haar goede morgen, kleepte zich en verdween zo vlug mogelijk. Ze giehelden en hadden de grootste pret over de vreemde gedragingen van het koningspaar. Catharina lachte mee maar had in haar hart medelijden met de koningin die zo bedroefd kon kijken. Maar Catharina lachte niet toen ze het over de uitgebreide, doch smakeloze garderobe van de koningin hadden.

"Ah!" fluisterden de dames "Je had de vorige koningin Anna moeten zien. Die had zulke prachtige kleren, en ze stonden haar allemaal zo goed. Het was een lust voor de ogen! Maar deze! Geen wonder dat de koning niets van haar moet hebben. Ja, ja, ja, dat is het enige wat ze kan zeggen."

"Ik vind haar erg lief," zei Catharina.

"Het is een vrouw waar geen pit in zit!"

Catharina was het niet met hen eens. Catharina had genoeg slaag gekregen van de

hardhandige hertogin om vriendelijkheid te kunnen appreciëren. Ze bleef vaak met de koningin babbelen - koningin Anna kon nu al een mondje Engels spreken - en deze leerde haar op een speciale manier borduren, Vlaams. Catharina diende haar koningin met liefde en toewijding.

Er was nog iets anders dat Catharina gelukkig maakte. Thomas Culpepper. Ze had hem nog niet ontmoet maar wist dat hij aan het hof was zodat hun hereniging ieder ogenblik kon plaatsvinden. Ze hoorde dat hij kort geleden tot kamerheer van de koning benoemd was en dat deze hem zeer graag mocht. Zou hij weten dat zij hier was?

Gardiner, de bisschop van Winchester, zou op een avond een banket geven. Catharina was erg nerveus, want ze zou zingen en dit zou de eerste keer zijn dat ze voor de koning zong.

"Je bent bepaald een schoonheid met dat mooie japonnetje aan," zei een van de dames

"Van mijn grootmoeder gekregen," zei Catharina, met welbehagen de kostbare stof gladstrijkend.

"Als je even lief zingt als je er uitziet ben je een benijdenswaardige jonge vrouw," zei een andere dame

"Zorg maar dat je niet in het midden blijft steken."

"O jé, ik moet er niet aan denken. Wat zouden ze met mij doen?" "In de Tower opsluiten," plaagden ze haar.

Met een aantal van de minder belangrijke dames zat ze aan het benedeneinde van de grote tafel. De koning, aan het hoofd van de tafel gezeten, gedroeg zich zeer luidruchtig. Zoals gewoonlijk at en dronk hij naar hartelust, complimenteerde de bisschop met het prima eten, verzwolg grote hoeveelheden wijn, en boerde er lustig op los. Zou Zijne Majesteit een stukje muziek willen horen? informeerde de bisschop.

De koning wel. Hij was vol goede wijn en een leuk stukje muziek stond hem wel aan. Hij glimlachte de bisschop welwillend toe. Een beste kerel, een goed en trouw dienaar. Hij was in een opperbeste stemming en zou zelfs met Cromwell een kwinkslag hebben gewisseld als die er was geweest.

Hij liet zijn blik naar het benedeneinde van de tafel gaan waar een meisje stond te zingen. Ze had een melodieuze stem en de bloes op haar wangen deed hem denken aan junioren; heur haar glansde met een rood-gouden gloed; ze was klein, mollig en zag er buitengewoon aardig uit. Er was iets aan haar dat zijn slaperigheid op de vlucht dreef. Ze leek niet in het minst op Anna.

Anna had zwart haar en donkere ogen; Anna was lang en slank geweest. Toch deed dit meisje hem aan Anna denken, zonder dat hij kon zeggen wat hem op die gedachte had gebracht. Hij kon alleen zeggen dat ze berinneringen in hem wakker riep. Het was de manier waarop ze haar hoofd hield, met haar handen gebaarde...

"Wie is het meisje dat nu zingt?" vroeg hij aan Gardiner.

"Catharina Howard, een nicht van Norfolk, Uwe Majesteit." Nadenkend tikte de koning op zijn knie. Daar had hij het Anna was ook een nicht van Norfolk geweest. Wat hem zo in Catharina had geboeid was een familiegelijkenis.

"Wel, wel, een nicht van Norfolk!" Aandachtig sloeg hij het meisje gade. Bij god, hoe langer ik naar haar kijk, hoe meer zij mij bevalt, zei hij binnensmonds.

Hij vergeleek haar met zijn pokdalige koningin. Geef mij maar Engelse schoonheden met lieve stemmen. Hij hield van de sonore Engelse tongval; het rauwe Duits vond hij afschuwelijk. Ze was een roos gelijk, blozend, lachend en gelukkig.

"Ze is niet veel meer dan een kind," zei hij tegen Gardiner. Norfolk zat naast hem. Norfolk was sluw als een vos, behendig als een aap. Hij wist wat de zachte uitdrukking in de

koninklijke ogen betekende, het trager worden van de stem. Norfolk was razend geweest toen de koning Anna gekozen had in plaats van zijn eigen dochter, lady Maria Howard.

Natuurlijk, iedere familie had graag jongens, maar meisjes hadden ook hun nut als ze zo mooi waren als Anna Boleyn en Catharina Howard.

"Uw nichtje heeft een lieve stem," zei de koning.

Norfolk mompelde dat Zijne Majesteit te goed was en dat het hem zeer verheugde dat een lid van zijn familie de koning een kort ogenblik van genoeg had kunnen bereiden.

"Wij zijn zeer met haar ingenomen," zei de koning. "Zij heeft goede manieren en zingt uitstekend. Wie is haar vader?"

"Mijn broeder Edmund, Sire. Uwe Majesteit herinnert zich hem ongetwijfeld. Hij heeft zich uitstekend gewerd bij Flodden Field."

De koning knikte. "Ik herinner het mij zeer goed," zei hij op vriendelijke toon. Hij zou vriendelijk geweest zijn voor ieder lid van een familie die zulk een liefvallig kind had voortgebracht als deze Catharina Howard.

"Zou Uwe Genadige Majesteit mijn kleine nicht de eer willen aandoen een woord tot haar te spreken? Een compliment van de koning zal meer voor haar betekenen dan de kostbaarste juwelen."

"Met het grootste genoegen. Laat haar hier komen."

"Ik smee Uwe Majesteit nederig geduld te willen hebben met haar eenvoud. Tot het ogenblik dat ze bij het hof kwam heeft ze een zeer ingetogen leven geleid en zich nooit in hoge kringen bewogen. Ik vrees dat U haar ietwat te bescheiden zult vinden."

"Bescheidenheid siert de mens!" De koning schreeuwde het haast uit.

"Laat haar onmiddellijk hier komen."

Norfolk zelf ging naar Catharina. Ze keek hem angstig aan, maar nu lag er een vriendelijke, enigszins berekenende uitdrukking in zijn ogen.

Catharina stond op. "Heb ik iets verkeerd gedaan?"

"O nee, nee," zei de hertog. "Zijne Majesteit wil je alleen complimenteren met je mooie stem. Blijf niet met de mond vol tanden staan als hij tegen je spreekt maar geef antwoord. Ook niet mompelen, want dat prikkelt hem. Wees bescheiden maar niet verlegen."

De koning wachtte met ongeduld. Catharina maakte een diepe kniebuiging en een dikke, witte, beringde hand klopte op haar schouder. "Genoeg!" zei hij niet onvriendelijk. Catharina kwam overeind en bleef bevend voor hem staan.

"Wij hebben met plezier naar je geluisterd," begon hij. "Je hebt een mooie stem."

"Heel vriendelijk van Uwe Majesteit . . ." stamelde ze blozend. Hij zag het bloed naar haar zachte wangen stijgen. Bij God, gingen zijn gedachten, wat een vrouw! Zij doet niet onder voor Anna. Tranen van zelfbeklag vulden zijn ogen. Hij had Anna bemind en zij had hem bedrogen. Hij had Johanna liefgehad en zij was hem ontvallen. En nu was hij getrouwd met een dikke, Vlaamse merrie terwijl vlak voor zijn neus de lieflijkste roos van Engeland stond, zo dichtbij dat hij slechts zijn hand behoefde uit te strekken om haar te plukken. "Het is ons een genoegen vriendelijk te zijn jegens allen die ons behagen," zei hij. "Ben je pas aan het hof? Kom, ga zitten, hier naast ons . . ."

Zij is als een ontlukende knop, dacht Hendrik. Ze was in alle opzichten perfect. Anna was onweerstaanbaar geweest, maar tevens zeer hooghartig, wraakzuchtig en veeleisend, terwijl deze kleine Catharina Howard met haar gazelle-ogen de schoonheid van Anna en de volgzzaamheid van Johanna in zich verenigde. Ah, had ik toch maar dit lieflijke schepsel in Rochester aangetroffen in plaats van dat Vlaamse mens, zuchtte hij. Met welk een genoegen zou ik haar kostbare bontwerken hebben geschonken en juwelen. Niets is goed genoeg voor

zo'n schat van een kind.

Hij boog zich naar haar toe; ze voelde zijn niet al te frisse adem op haar wang en trok zich onwillekeurig terug. Hij dacht dat het een uiting was van natuurlijke bescheidenheid en vond het betoverend.

"Je oom heeft mij het een en ander over je verteld."

Haar oom! Ze kon het gevoel niet van zich afzetten dat haar oom wel niet veel goeds over haar zou hebben verteld, en bloosde weer.

"Hij vertelde mij ook over je vader. Een goed mens, lord Edmund. En je grootmoeder, de hertogin, is een goede vriendin van ons."

Ze was sprakeloos. Van een dergelijk sukses had ze nauwelijks durven dromen, gezien het feit dat ze maar een heel middelmatige stem had, zeker niet goed genoeg om 's konings aandacht te trekken.

"En, hoe vind je het leven aan het hof?" vroeg hij.

"Ik vind het heerlijk, Uwe Majesteit."

"Dat doet mij genoegen," zei hij lachend, en zij lachte ook. Hij zag haar mooie, witte tanden, haar blanke hals, en verlangde haar te knuffelen.

"Je moet meer voor ons zingen. Zou je dat willen?"

"Ik zal het als een grote eer beschouwen, Uwe Majesteit."

"Ik weet dat je Catharina heet. Vertel mij eens, hoe oud ben je?"

"Achtien, Sire!"

Achtien! Hij voelde een prop in zijn keel komen. Achtien, en hij bijna vijftig. Hij begon oud te worden, kortademig, humeurig en had last van duizeligheden, zijn been werd erger in plaats van beter en hij kon bijna niet meer paardrijden. Vijftig . . . en achtien!

Na haar een kort ogenblik aandachtig te hebben gadegeslagen zei hij: "Je moet meer voor ons zingen en spelen."

Allerlei gedachten flitsten door zijn hoofd. Ze was als een kostbaar juweel en had alle goede eigenschappen die hij zich in een levensgezellin zou wensen: schoonheid, bescheidenheid, deugdzaamheid en charme. Het deed hem pijn naar haar te kijken en achter haar de schaduw van zijn koningin te zien. Hij begeerde Catharina even fel als hij eens Anna Boleyn had begeerd.

Ze zong nog een lied. Hij verlangde zijn handen naar haar uit te strekken, haar te strelen en bij zich te houden. Dit was de kille ouderdom die naar de warmte der jeugd hunkerde. Ik zou tegelijk een vader en een minnar voor haar kunnen zijn, dacht hij.

Hij sloeg haar gade terwijl ze zong en op het klavecimbel speelde en na afloop moest zij bij hem komen zitten. De gehele avond was zij aan zijn zijde te vinden.

Het hof had weer iets om heerlijk over te roddelen.

"Hebben jullie gisteravond de koning met **Catharina Howard** gezien?"

"Hij scheen het wel van haar te moeten hebben."

"Veel goed zal het haar niet doen. Zij kan hoogstens zijn maîtresse worden."

"Arme koningin Anna. Ze is ook zo saai, een echte Duitse. Een groot verschil met de jonge, mooie Catharina."

"Zeg maar liever arme Catharina!"

Cromwell had al heel gauw door welke gevolgen 's konings verliefdheid voor Catharina Howard zou kunnen hebben en het scheen hem toe dat het einde van zijn politieke loopbaan in zicht was. Norfolk zou de ontstane situatie ten volle uitbuiten. Catharina was lid van een streng katholieke familie en de gebeurtenissen op het continent verliepen niet naar wens. De

keizer had tijdens zijn reis door Frankrijk blijk gegeven dat zijn vriendschap voor Frans niet meer zo hecht was. Keizer Karel dacht er niet aan Engeland aan te vallen; zo dit wel het geval was zou hij ongetwijfeld overleg met Frans hebben gepleegd. Karel had de handen vol aan moeilijkheden in zijn overzeese gebiedsdelen, hetgeen koren op Hendrik's molen was, maar niet op die van Cromwell.

Toen de hertog van Kleef om hulp had gevraagd voor de verovering van het hertogdom Gelderland had Hendrik dit geweigerd. Cromwell had een juist begrip voor de situatie. Hij had geen fouten gemaakt; hij had gespeeld en verloren. Het huwelijk met Anna van Kleef was nodig voor de veiligheid van Engeland, maar nu Engeland geen gevaar meer liep en het huwelijk daardoor overbodig was geworden zou de koning elk excuus aangrijpen om zich van zijn meest gehate minister te ontdoen, en Cromwell wist dit. Hij kon niet winnen als hij geen goede kaarten kreeg. Met vriendschap tussen Frankrijk en Spanje kon hij dit wel, maar de verhouding tussen de beide landen was tamelijk gespannen, en daar wanbofte Cromwell bij. Op aanraden van Cromwell had Hendrik zich de ellende op de hals gehaald van een huwelijk met een vrouw die hij verafschuwde. De loop der gebeurtenissen had zonneklaar aangetoond dat het huwelijk geen enkel nut had. En om de beker van Cromwell's tegenspoed te doen overlopen was Norfolk bezig zijn nicht op de voorgrond te schuiven en ontmoetingen tussen haar en de koning te arrangeren waarbij hij het jonge meisje ten offer bracht aan de lusten van een koning wiens handen van bloed dropen.

Hendrik's brein werkte koortsachtig. Hij moest en zou Catharina Howard hebben. Hij was gelukkig; welke verliefde man was dat niet? Catharina was het liefste schepseltje van de wereld; alleen Catharina kon hem gelukkig maken. Zij zou de ideale echtgenote zijn; hij wilde niet dat zij zijn maîtresse werd - daar was ze veel te aanminnig en rein voor - hij wilde haar naast zich op de troon hebben om verder met haar door het leven te gaan.

Ze was nu niet meer zo verlegen, lachte veel en graag en kon tranen storten als ze van het leed van anderen hoorde.

Lieve Catharina! De liefste aller vrouwen! De roos zonder doornen! Anna was misschien de lieflijkste roos die ooit had gebloeid, maar o, de doornen! Om zijn laatste levensjaren draaglijk te maken moest dit bekoorlijke schepsel aan zijn zijde zijn. Maar zo heel oud was hij nog niet! Lachend hield hij haar hand in de zijne en drukte haar koele, mollige vingers tegen zijn dij. Zo oud was hij nog niet. Hij kon nog best enkele jaren van het leven genieten met een vrouwtje als Catharina naast zich. Hoewel hij zich natuurlijk wel enigszins in acht moest nemen, gezien zijn gezondheidstoestand. Hij had altijd gelukkig getrouwd willen zijn met één vrouw, en die had hij nu eindelijk gevonden. Hij moest en zou met Catharina trouwen en haar zijn koningin maken.

Zijn geweten begon weer te spreken. Omdat Anna met de hertog van Loraine verloofd was geweest had hij nooit geslachtelijke omgang met haar willen hebben uit vrees dat hij zijn land dan weer met een bastaard zou opscheppen. Bovendien vervulde de vrouw hem met afkeer en vertrouwde hij haar deugdzaamheid niet. Hij was niet uit vrije wil tot dit huwelijk overgegaan, maar alleen omdat hij Engeland tegen het verbonden Frankrijk en Spanje wilde beschermen. Het was in ieder geval geen huwelijk uit liefde en hij moest aan zijn nakomelingschap denken. Hij had nu een jongen en twee meisjes - de beide laatsten onwettig en de jongen was ziekelijk. De troon van de Tudors moest veilig worden gesteld en daar zou hij iets aan moeten doen.

De hertogin van Norfolk kon haar oren niet geloven toen ze het nieuws hoorde. De koning en haar kleindochter! Wie had dat ooit gedacht!

Voor het eerst in heel lange tijd waren zij en de hertog het met elkaar eens. Hij bracht haar een

bezoek en ze konden het opperbest met elkaar vinden. De hertogin had nooit gedacht dat zij en de hertog nog eens de hoofden bij elkaar zouden steken om plannen uit te broeden. Maar toen de hertog weg was werd ze bang. Ze had het gevoel of een andere kleindochter uit de donkere schaduwen van haar kamer naar haar keek om haar te herinneren aan het tragische lot dat haar ten deel was gevallen. Hoe mooi en trots was koningin Anna geweest op de dag van haar kroning! Nooit, zo lang ze leefde, zou de hertogin kunnen vergeten hoe ze door haar koninklijke minnaar in de Tower werd ontvangen.

En nu slechts drie jaar later ...

Vlug liet ze de kaarsen aansteken; het duister joeg haar vrees aan. Toen de kamer in licht baadde voelde ze zich opgelucht. Dom van haar om zich te verbeelden dat de doden terugkwamen. Gerustgesteld begon ze haar juwelen te sorteren - deze voor Catharina om de koning te behagen; en die voor zichzelf om te dragen als ze de kroning bijwoonde van deze kleindochter.

Graaf Essex, nog niet zo lang geleden eenvoudig Thomas Cromwell geheten, wachtte op de dood. Hij wist dat er niet aan te ontkomen was. Berekenend en gewetenloos was hij met duivelse wreedheid tegen zijn medemensen opgetreden, had hen gefolterd en levend verbrand; hij had de kloosters opgeheven en de inwonenden aan ontberingen prijsgegeven, en misdaden verzonnen om zich van vijanden te kunnen ontdoen. Met Sampson, de bisschop van Chichester had hij een plan uitgewerkt dat Anna Boleyn noodlottig geworden was. Al deze misdaden had hij begaan op last van zijn meester. Ze waren dus niet de misdaden van Cromwell maar van Hendrik.

En nu wachtte hem hetzelfde lot dat hij anderen zo vaak had bereid. Sedert de koning zijn voorkeur had getoond voor de nicht van Norfolk waren de wrede Norfolk en Gardiner tot macht gekomen en deze twee mannen die het katholicisme vertegenwoordigden in al zijn oude vormen waren er natuurlijk op uit om iemand die met het nieuwe geloof sympathiseerde aan de vernietiging prijs te geven. Zo lang hij de kloosters maar bleef plunderen was hij veilig en met deze wetenschap voor ogen had hij een zeer welvarende instelling intact gelaten met de bedoeling deze, in geval van nood, de koning als lokaas voor te houden, om op deze wijze tijd te winnen en mogelijk aan' een pijnlijke dood te ontsnappen. Dit had hij gedaan en er de titel graaf Essex mee verworven.

Zijn triomf was echter van korte duur, want Cromwell bevond zich in vrijwel dezelfde benarde positie als vroeger Wolsey. Ook Wolsey had indertijd de koning zijn bezittingen aangeboden in een vergeefse poging het vege lijf te redden. Hampton Court en York Place, zijn huizen, tafelzilver en kunstschaten. Om de koning gunstig te stemmen moest Cromwell zijn meester van Anna van Kleef bevrijden, maar als hij hierin slaagde zou een lid van de familie Howard op de troon komen die gezworen had hem te zullen vernietigen.

Toen de koning beseftte dat Cromwell aarzelde van twee kwaden het beste te kiezen verloor hij zijn geduld en verklaarde dat Cromwell hem tegenwerkte in zijn streven naar een oplossing van het religieuze probleem, hetgeen neerkwam op **hoogverraad**.

En nu, terwijl hij op het naderende einde wachtte, dacht hij aan een winderige dag toen hij zich met de leden van de geheime raad naar het paleis begaf en een windstoot zijn muts van zijn hoofd had geblazen. Geen van de anderen had het hoofd ontbloot maar de mutsen opgehouden en hem blootshoofds laten staan! En toen hij later, na zijn muts te hebben opgehaald, de vergaderzaal binnenkwam zaten ze druk elkaar te confereren.

ze hem duidelijk maken datmet zee het ook zonder hem wel afkon- den en toen hij bij hen

wilde plaatsnemen had Norfolk als triomfan-
wilden

telijk uitgeroepen: "Cromwell! Verraders gaan niet bij heren zitten!"

Hij was gearresteerd en naar de Tower gebracht. Hij glimlachte bitter bij de gedachte dat vertegenwoordigers van de koning bezig waren zijn schaften te inventariseren. Hoe vaak had hij soortgelijke werkzaamheden verricht uit naam van de koning! Hij had gegokt en verloren; zo ging het nu eenmaal in het leven.

Een koerier van de koning werd aangediend. Cromwell's hoop herleefde. Hij had de koning trouw gediend; Zijne Majesteit scheen hem niet vergeten te hebben. Misschien had de koning Cromwell nodig. Hij bleek juist geraden te hebben. De koning had hem nodig voor de ontbinding van het huwelijk met Anna van Kleef.

Cromwell had maar te doen wat hem werd opgedragen. De beloning? Dat moest Cromwell maar afwachten. De ene was weigeren, dat betekende zijn einde met de bijl. De andere? Die kende Cromwell maar al te goed. Langdurig en uiterst pijnlijk. Dit zou Cromwell's beloning zijn voor de laatste dienst zijn meester bewezen: hij mocht kiezen hoe hij de reis naar betere gewesten zou aanvaarden, op de eerste, of de tweede manier.

Cromwell koos de eerste, de pijnloze.

Anna van Kleef was naar Richmond gezonden.

Het was veelbete kenend dat de koning haar niet vergezelde. Ze was doodsbang. Waren ze met haar van plan? Ze was geheel alleen in een vreemd land, zonder behoorlijke kennis van de taal en ze voelde dat de dood zeer nabij was. Haar broeder, de hertog van Kleef, was heel ver weg en kon haar derhalve geen hulp bieden.

Haar huwelijk was een volslagen mislukking gebleken en had haar zo afgemat dat ze de kracht en energie miste om voor haar leven te vechten. Ze sliep geen enkele nacht en als er op haar deur werd geklopt rilde ze van angst.

Ze was slechts enkele maanden koningin van Engeland geweest, maar het leken wel jaren. Haar gemaal gaf zich niet de moeite zijn afkeer voor haar te verbergen. Haar gevolg aapte haar na, aangemoedigd door de houding van de koning die haar geen onvriendelijkheid of belediging bespaarde en het steeds over haar onaangename voorkomen had.

Lady Rochford, een van haar hofdames, weduwe van de broeder van de vorige koningin, was een hoogst onaangenaam creatuur dat aan deuren luisterde en haar bespioneerde en alles wat ze zei aan de andere dames overbracht. De koning maakte toespelingen dat ze zich onzedelijk gedragen had voor ze naar Engeland kwam en deze infame, onware aantijging deed haar meer leed dan alle andere plagerijen die ze had te verduren omdat ze werkelijk geloofde dat Hendrik haar deugdzaamheid in twijfel trok. Ja, koningin Anna was een veel geplaagde, hoogst ongelukkige vrouw.

Kort geleden was er een meisje bij het hof gekomen van wie ze werkelijk had kunnen houden en nu was juist de schoonheid en charme van dit meisje de oorzaak van 's konings animositeit jegens koningin Anna. De koning wil mij kwijt, dacht ze, om die arme, kleine Catharina Howard op de troon te zetten.

Terwijl ze voor een raam zat en naar buiten staarde ontving ze de mededeling dat my lords Suffolk en Southampton en Sir Thomas Wriothesley om een onderhoud verzochten.

De kamer begon voor haar ogen te draaien en ze greep een gordijn vast als steun. Ze voelde het bloed uit haar hoofd wegtrekken. Haar laatste uur was gekomen!

Toen de drie heren de kamer binnenkwamen vonden ze de koningin in een flauwte op de grond liggen. Ze brachten haar bij en hielpen haar op een stoel. Toen ze het rode gezicht van Suffolk vlak bij het hare zag viel ze bijna weer in zwijm, maar de edelman sprak haar kalmerend toe en zijn woorden stelden haar gerust.

Nog nooit van haar leven had Anna zulk verrukkelijk nieuws gehoord. Uit achting voor haar - waarmede hij natuurlijk bedoelde uit achting voor het huis van Kleef, maar wat deed dat er toe! - wilde Hendrik haar als zijn zuster aannemen, onder voorwaarde dat zij afstand deed van haar titel van koningin. De koning wenste haar geen kwaad toe, maar het zou haar ongetwijfeld duidelijk zijn dat ze nooit echt met Zijne Majesteit getrouwd was geweest gezien haar vroegere verloving met de hertog van Loraine. Daarom had Zijne Hoogst Voorzichtige Majesteit nooit lichamelijk contact met haar gezocht. Als ze redelijk was zou ze bij het hof de voorrang hebben boven iedere andere dame, met uitzondering van 's konings dochters en haar die zijn koningin zou worden. De Engelse belastingbetalers zouden verder zorgen dat ze een jaargeld kreeg van drieduizend pond.

Zuster van de koning! Drieduizend pond per jaar! Het was niet te geloven! Waakte of droomde ze? Dat corpulente, zwetende, gemelijke, kwade, hatelijke, gemene monster van een man was niet langer haar echtgenoot! Ze behoefde niet langer bij hem te zijn! Ze kreeg haar eigen appartementen! Ze behoefde niet naar haar eigen, saaie vaderland terug te gaan maar kon in dit mooie land blijven wonen waarvan ze was gaan houden, de boze koning ten spijt! Ze was vrij!

Het scheelde niet veel of ze viel weer in zwijm; de overgang van diepste ellende naar onverholven vreugde was te groot.

Suffolk en Southampton wisselden veelbetekende blikken met Wriothesley. De koning was veel te royaal geweest met zijn drieduizend pond. Het was niet bij hem opgekomen dat Anna zo makkelijk afstand van hem zou doen. Beter het voor hem te verzwijgen en Zijne Verheven Majesteit in de waan te laten dat de vrouw door hun taktvolle optreden had toegestemd.

Anna nam vrolijk afscheid van haar bezoekers. Voor het eerst van zijn leven had Hendrik één van zijn vrouwen gelukkig gemaakt.

Catharina was verbijsterd. Opeens was alles anders geworden. Van onbetekenende nieuweling was ze de belangrijkste persoonlijkheid van het hof geworden. Iedereen bewees haar de nodige eer; zelfs haar grimmige, oude oom had een vriendelijk woord voor haar. De hertogin behing haar met de kostbaarste juwelen maar deze verzonken in het niet bij de sieraden die de koning haar schonk. Hij noemde haar "De roos zonder doorn"; deze woorden waren ook gegraveerd op enkele van de juwelen die hij haar ten geschenke gaf.

Catharina had met de arme koningin Anna te doen maar toen ze hoorde dat deze in Richmond heel tevreden en gelukkig scheen te zijn begon ze plezier te krijgen in haar nieuw verworven macht. Geschenken stroomden binnen, niet alleen van de koning maar ook van de hovelingen.

Haar grootmoeder knuffelde, vitte en waarschuwde in één adem. "Wees voorzichtig en spreek nooit een woord over Derham in bijzijn van de koning."

"Ik zou hem veel liever alles vertellen," zei Catharina met enige bezorgdheid.

"Dat doe je niet!" De zwarte ogen van Hare Hoogheid hadden een koude glans.

"Weet je waar Derham op het ogenblik is?" vroeg ze. Catharina antwoordde ontkennend.

"Dat is goed. Ik en lord William hebben lang en breed met de koning over je vele deugden gepraat en gezegd dat hij zich gelukkig mag prijzen jou als koningin te krijgen.. Pas deze robijnen ring eens. O, welk een zaligheid door een koning bemind te worden. Catharina Howard, je neemt waarachtig al de manieren van een grande dame aan!"

Catharina had gedacht dat ze bang voor de koning zou zijn, maar dat viel nogal mee. Van deze grote, goedaardige man had ze niets te vrezen. Als hij haar aansprak werd zijn stem anders, zachter, en hij was een en al vriendelijkheid en voorkomendheid. Hij hield haar hand vast, streefde haar wang of wond heur haar om zijn vingers. Meermalen drukte hij zijn lippen op een mollige schouder. Hij zei dat het zijn grootste verlangen was haar zijn koningin te maken, dat hij een zeer beklagenswaardig man was geweest tot het ogenblik dat hij haar had leren kennen. Lichtelijk verbaasd keek Catharina naar de betraande varkensoogjes.

Was dit de man die haar mooie nicht ter dood had laten brengen? Hoe kon de onervaren Catharina kwaad van hem denken als ze de tranen in zijn ogen zag?

Hij sprak met haar over Anna, want hij kon zien dat Catharina vaak aan haar dacht. Maar dit was begrijpelijk; het was haar nicht en de twee meisjes hadden veel van elkaar gehouden.

"Kom eens hier zitten, op mijn knie, Catharina." Hij drukte haar tegen zich aan en sprak over Anna Boleyn. "Zij heeft jou ook bedrogen met haar schoonheid en charme, net als mij, dat zie ik wel. Ah, maar jij was nog maar een kind, en ik een volwassen man. Weet je dat ze een aanslag op mijn leven heeft gepleegd en mijn dochter Maria heeft willen vergiftigen? Wist je dat mijn zoon gestorven is omdat zij hem behekt heeft?"

"Ik kan het haast niet geloven. Zij was altijd zo lief voor mij. Ik heb nog een medaillon dat ze mij gaf toen ik nog een baby was."

"Mijn lieve Catharina, ook ik heb geschenken van haar gekregen, ook ik heb niet kunnen geloven ..."

Het viel Catharina makkelijker de koning te geloven die in levenden lijve bij haar was dan Anna, die slechts in haar herinnering leefde. Het was omstreeks deze tijd dat ze Thomas Culpepper ontmoette. Hij beschikte over een grote dosis charme, en was daarbij een uitzonderlijk knappe verschijning. De koning was vanaf het eerste ogenblik dat hij hem zag zeer met hem ingenomen. Het was Thomas' taak te zorgen dat de voorschriften van de dokter voor wat betreft de verzorging van 's konings been strikt werden nageleefd. Hendrik die, zoals gezegd, buitengewoon op Thomas gesteld was, had hem aan diverse goed gesalarieerde betrekkingen geholpen die weinig inspanning vereisten en hem veel vrije tijd lieten.

Culpepper had al spoedig gehoord dat zijn nicht bij het hof was want Catharina Howard was, als uitverkoren bruid van de koning, het gesprek van de dag. Op een middag in een van de tuinen wandelend trof hij haar aan. Ze stond bij een bloeiende rozestruik; de zon speelde op haar glanzende bruine haar en bij het aanschouwen van dit lieflijk tafereel kon Thomas zich levendig voorstellen waarom de koning verliefd op haar was geworden.

"Ken je mij nog?" vroeg hij. "Ik ben je neef, Thomas Culpepper." Ze staarde hem met grote ogen aan en gaf een gillette van plezier.

"Thomas! Wat een verrassing."

Hand in hand bleven ze staan, nieuwsgierig elkander's gezichten bestuderend.

Wat is hij knap! dacht Catharina.

Wat een schat! dacht Thomas, en zijn gedachten onder woorden brengend voegde hij haar toe, "Je bent mooi geworden, Catharina!"

Ze lachte blij en schalks. "Dat zegt iedereen! Herinner je je nog dat je mij een stok gaf om op de muur te kloppen?"

Jeugdherinneringen rezen omhoog en beiden begonnen hartelijk te lachen.

"De avonturen die je altijd had ... en weet je nog wel dat we gingen paardrijden ... en dat jij ..."

"Zei dat ik met je zou trouwen!"

"Ja, en het is bij beloften gebleven."

"Ik heb er steeds aan gedacht," jekte hij. "Maar nu ..." Hij liet zijn blik naar de ramen van het

paleis dwalen. Misschien slaan kleine, felle, jaloerse ogen al mijn bewegingen gade, dacht hij. Door zijn dagelijks contact met de koning wist hij hoe vlug deze in woede ontstak.

"... is het te laat," zei ze verdrietig. Zij zag Thomas als de minnaar met wie ze reeds vele jaren verloofd was; zij vergat Manox en Derham en geloofde dat ze Thomas altijd had liefgehad.

"Had ik maar aan onze afspraak gedacht en je een paar jaar geleden ten huwelijk gevraagd," zei Thomas.

"Hoe anders zouden onze levens dan zijn geweest."

"En nu zet ik mijn leven op het spel door met je te spreken." Angstig keek ze om zich heen.

"Dan moeten wij niet hier blijven staan."

Plotseling begon ze te lachen. De mensen die allemaal zo bang voor de koning waren kenden hem niet. , Zijne Majesteit was de vriendelijkheid zelve, steeds bereid zijn volk gelukkig te maken. Nooit zou hij haar neef kwaad doen als zij het hem vroeg.

"Catharina," zei hij, "om jou te kunnen ontmoeten zet ik mijn leven graag op het spel."

Hij kuste haar hand en liep de tuin uit. Daarna ontmoetten ze elkaar nog vaak in het geheim, in donkere gangen. Als dit ooit de koning ter ore kwam behoefden ze niet meer op dergelijke ontmoetingen te rekenen. Catharina vreesde niet zo zeer voor zichzelf dan wel voor Thomas. En hij, de roekeloze avonturier, die meermalen de dood onder ogen had gezien, vreesde niet voor zichzelf, maar voor Catharina.

Als zij elkaar omhelsden beklagden zij zich over hun droevig lot dat hun het geluk onthield waarnaar ze hunkerden.

Hun afspraken maakten ze gewoonlijk op deze wijze.

Zij: "Vanmiddag om drie uur ben ik in de gang naar de muziekkamer."

Hij: "Goed. Ik kom."

Voor al hun ontmoetingen maakten ze dergelijke afspraken. De hele dag verlangden ze er naar en het gebeurde wel eens dat, als ze op de afgesproken plaats aankwamen, er al iemand was, in welk geval ze alleen maar een blik met elkaar konden wisselen. Voor beiden was het gevaar waaraan zij zich blootstelden een soort prikkel, een aansporing er mee door te gaan.

Op een keer, nadat hij in drie dagen zelfs geen glimp van haar had kunnen opvangen ontmoette hij Catharina toevallig in een gang, trok het meisje in een kamer en deed de deur op slot.

"Catharina," zei hij, "ik houd dit niet langer uit. Nu heb ik een plan. Wij moeten vluchten, ons een poosje verbergen en dan gaan wij trouwen." Catharina was bleek van hartstocht en verlangen en, zoals gewoonlijk, volkomen bereid op de voet te volgen, maar het was of ze de waarschuwende stem van haar nicht hoorde. Catharina zou nooit het ware verhaal over Anna Boleyn leren kennen, maar ze had haar nicht liefgehad en wist dat haar laatste ogenblikken vreselijk moesten zijn geweest.

Culpepper kuste haar handen en lippen en Catharina's jonge, gezonde lichaam kon haast niet langer weerstand bieden. Als het Manox of Derham was geweest zou ze misschien bezwaken zijn, maar dit was Thomas Culpepper, en Catharina was niet langer een luchthartig meisje. Donkere schaduwen rezen uit het verleden op. Ze hoorde Doll Tappitt's schelle stem: "De kreten uit de martelkamers zijn vreselijk ..."

En bij de gedachte dat haar geliefde deze helse martelingen zou moeten verduren verdween haar begeerte als bij toverslag. Ze herinnerde zich hoe Derham had moeten vluchten om het vege lijf te redden. Het lot van hem die het waagde de vrouw lief te hebben die de koning voor zijn koningin had gekozen was met geen pen te beschrijven!

"Neen, neen!" riep ze met betraande ogen. "Het kan niet zijn. O, ik zou mijn leven geven voor één jaar van geluk met jou. Maar ik durf niet. Ik ben beducht voor de woede van de koning. Ik

moet hier blijven omdat ik jou liefheb."

Ze rukte zich los: het moest uit zijn met deze ontmoetingen.

"Morgen ..." zei hij. "Hier. Luister, Catharina, is het nodig dat wij zonder er iets tegen te doen onze levens laten verwoesten?"

"Morgen ..." stemde ze zwakjes in. "Morgen."

Ze holde naar haar appartementen waar Johanna Rochford, de weduwe van wijlen haar neef George Boleyn, op haar wachtte. Lady Rochford zag er opgewonden uit. Er was een brief voor Catharina gekomen, gaf ze te kennen.

"Een brief?" zei Catharina. "Van wie?"

Ze maakte de brief open, keek er naar en fronste het voorhoofd omdat ze hem niet lezen kon.

"Zal ik U helpen?" bood Johanna Rochford aan.

Johanna deed haar uiterste best bij Catharina in de gunst te komen; ze mocht de vorige koningin niet, reden waarom ze besloten had de katholieke zaak trouw te blijven en Catharina Howard tegen Anna van Kleef te steunen.

Catharina gaf haar de brief.

"Hij is van Johanna Bulmer," zei Johanna.

"O, Wat schrijft ze?"

Johanna Bulmer's brief was in voorzichtige bewoordingen gesteld. Ze wenste Catharina veel geluk en voorspoed. Het doel van haar schrijven was Catharina te vragen of ze een plaatsje aan het hof voor haar kon vinden. Het leven op het platteland beviel haar niet.

Het was zo saai. Daarom smeekte ze Catharina haar te willen helpen ...

De dreiging lag in de laatste zin.

"Ik weet dat de koningin van Engeland haar secretaresse niet zal vergeten ..."

Haar secretaresse! Johanna Bulmer had die onthullende, intieme en hartstochtelijke brieven aan Derham geschreven en wist van alles af. Catharina bleef doodstil zitten toen Johanna Rochford haar voorlas; schaamrood kleurde haar wangen.

Zowel Johanna Rochford als Catharina zagen in de brief een verkapte poging tot chantage.

Op een warme julidag werd Cromwell van de Tower naar Clyburn gebracht. Hij had zijn meester tot het laatst gehoorzaamd; hij was meer dan 's konings dienaar geweest: zijn slaaf. Hij had Zijne Aller-genadigste Majesteit om genade gesmeekt maar deze was doof gebleven voor zijn smeekbeden. Cromwell had afgedaan. Hij had Cromwell zelfs niet toegestaan een woord te zijner verdediging in te brengen. Door Cromwell's val zou Hendrik zijn populariteit herwinnen; het Engelse volk had Cromwell gehaat.

Zijn vrienden? Waar waren ze nu? Cranmer? De gedachte dat Cranmer, de slappeling, zijn vriend zou zijn geweest deed hem lachen.

Een grote menigte was samengestroomd om getuige te zijn van *Cromwell's laatste ogenblikken*, waaronder vele van zijn vijanden. Slechts één onder de grote menigte toeschouwers liet een traan om hem. Het was Thomas Wyatt, evenals hijzelf een voorstander van de leerstellingen van Luther. Wyatt was hem in de Tower komen opzoeken en had hem de verzekering gegeven dat de vele wreedheden waaraan hij zich had schuldig gemaakt, gepleegd waren op 's konings bevel en dat Cromwell er maar gedeeltelijk verantwoordelijk voor was. Wyatt wist niets af van de rol die Cromwell gespeeld had in de moord op Anna Boleyn en Cromwell hoopte dat het zo zou blijven. Hij voelde een grote genegenheid voor Wyatt. "Ween niet, Wyatt," had hij gezegd. "God in Zijn grote wijsheid heeft beschikt dat ik op deze wijze voor mijn zonden zal boeten."

De tijd was gekomen dat hij zijn laatste toespraak hield voor hij zijn hoofd op het blok legde. Hij dacht aan al het vergoten bloed en probeerde te bidden, maar de woorden wilden niet komen. Hij kon aan niets anders denken dan aan bloed en de hartverscheurende kreten van mannen als ze werden gradbraakt.

Toen viel de bijl en rolde zijn hoofd in het stro, evenals dat van Anna Boleyn vier jaar geleden.

De koning was verrukt over zijn bruid.

In de grote hal van Hampton Court riep hij haar tot koningin uit. De koning was in jaren niet zo goed gehumeurd geweest; hij was als herboren.

Enkele dagen na de bekendmaking bracht hij haar van Hampton Court naar Windsor en deed iedereen verbaasd staan door zich geheel van het hof af te zonderen om alleen met zijn bruid te kunnen zijn.

De koning vond haar een aanbiddelijk schepseltje, een beetje bang voor hem maar dat mocht geen naam hebben; ze beantwoordde zijn liefkozingen met vuur, een en al vrouw, de vrouw die hij zich altijd gewenst had. Nooit had de koning zo'n voldaan, vredig gevoel gehad. Ze was goedgeefs en vriendelijk jegens een ieder, gaf kleren en juwelen weg en zei dan, haar hoofd schuin houdend: "Maar het stond haar zo goed, en ze heeft zo weinig . . ." Of: "Zij is arm, en ik zou het heerlijk vinden als we iets voor haar konden doen!" Ze was onweerstaanbaar en hij kon er zich niet toe brengen haar een reprimande te geven voor haar kwistigheid. Hij kustte haar, knuffelde haar en kietelde haar en dan gilte ze van het lachen. Nooit had hij kunnen dromen dat er zo veel gelukzaligheid bestond.

Anna van Kleef moest naar het hof komen om de nieuwe koningin eer te bewijzen. Het hof vroeg zich af hoe de onttroonde koningin zich wel zou voelen als ze moest knielen voor het meisje dat nog maar kort geleden haar hofdame was geweest. Men verwachtte dat Catharina het eerbetoon zou eisen dat haar als koningin toekwam. Maar toen Anna voor de nieuwe koningin knielde verklaarde Catharina impulsief dat de plechtigheid niet doorging.

"U moet niet voor mij knielen!" riep ze uit, en de twee koninginnen omhelsden elkaar met tranen in de ogen.

Catharina besteedde veel aandacht aan Elisabeth, het dochttertje van haar nicht; van al haar stiefkinderen hield ze het meest van Elisabeth. Prinses Maria was niet onvriendelijk; ze was zes jaar ouder dan Catharina en vond het meisje nogal lichtzinnig. Overigens kon de verhouding tussen de twee bevredigend worden genoemd, hoewel er van enige innigheid geen sprake was.

De kleine Eduard, een teer, bleek kind met grote, ernstige ogen was nog geen twee jaar. Zijn kindermeid, mevrouw Sibelle Penn, waakte angstvallig over hem, steeds in angst dat een onverwacht koud briesje of een tochtje een einde aan het tere leventje zou maken.

Het was begrijpelijk dat Catharina het meest van Elisabeth hield; het kind toonde reeds nu een gelijkenis met Anna, maar ze had de kleur van haar vader. Elisabeth mocht met hen aan tafel zitten, op de ereplaats naast Maria en ze schonk het kind allerlei voorrechten die ze de koning afbedelde.

"Ah," zei de koning toegeeflijk, "het lijkt wel of Engeland een nieuwe heerser gekregen heeft in de gedaante van koningin Catharina."

"O, neen, neen," antwoordde Catharina lachend, "hoe zou ik, jong en zonder enige ervaring, over dit machtige land kunnen regeren. Dat kan alleen een sterke man, wijs en ervaren in het besturen van een land." Dan vloeide hij over van liefde. "Handel naar eigen goeddunken,

lieveling. Je weet, ik heb het hart niet je iets te weigeren."

Hij sloeg hen met intense vreugde gade als ze stoeiden of pret over iets hadden - zijn geliefde kind en zijn teer beminde koningin - en dan sloop een tevredenheid zoals hij nog nooit had gekend zijn hart binnen. Anna's kind is gelukkig met mijn nieuwe koningin, zei hij bij zichzelf; en aangezien het hem toescheen dat deze gedachte een bede om vergiffenis inhield gaf hij zichzelf haastig de verzekering dat Anna hem niets te vergeven had.

Hij en Catharina gingen af en toe geheel alleen paardrijden in het park van Windsor.

Vroeger gebeurde het zelden dat hij zonder gevolg uitging; iedere dag in gezelschap van dit lieflijke, lachende meisje doorgebracht schonk hem een extatisch genot.

Zijn zwaarlijvigheid was hem een doorn in het oog, hoewel hij slanke mannen niet kon uitstaan, maar om als de minnaar van een levenslustige jonge vrouw steeds maar te moeten hijgen en puffen was ook niet bepaald aangenaam Catharina deed alsof ze zijn kortademigheid niet opmerkte en maakte het hem in alle opzichten zo makkelijk mogelijk. Ze was inderdaad perfect; zijn roos zonder een enkele doorn.

Hij was bijna blij dat de berooide schatkist geen kostbare feesten en plechtigheden toeliet aangezien dit hem in staat stelde zich volledig aan zijn jonge bruid te wijden.

Het koninklijk paar maakte een plezierreisje van Windsor naar Graf ton waar ze enige tijd verbleven en het was in Graf ton dat er een verontrustende gebeurtenis plaatsvond.

Cranmer bracht de bal aan het rollen. Sedert de arrestatie van Cromwell had hij zich zeer onbehaaglijk gevoeld en niet zonder reden. Hij en Cromwell hadden nauw met elkaar samengewerkt. Norfolk's ster was rijzend; hij en Cranmer waren als aanvoerders van twee elkaar vijandige religieuze sekten felle tegenstanders. Cranmer, een zeer intelligent man, was in zijn hart een lafaard. Zijn levensdoel was te zorgen dat zijn hachje er niet bij inschoot, want hij leefde in een gevaarlijke tijd. Na het verlies van zijn bondgenoot Cromwell bleef hem niets anders over dan de strijd met Norfolk alleen voort te zetten. Cranmer was vastbesloten Catharina van de troon te stoten en wachtte op een gunstig moment. In afwachting daarvan boog hij voor de nieuwe koningin, prees haar goede eigenschappen en sprak het vertrouwen uit dat de koning de vrouw had gevonden die hij uit hoofde van zijn goedheid verdiende. En nu hoopte en bad Cranmer dat hij het incident zou kunnen benutten om Catharina Howard ten val te brengen.

Het was begonnen toen een priester in Windsor zich laatdunkend over de koningin had uitgelaten die zich volgens hem reeds als heel jong meisje onzedelijk zou hebben gedragen. De priester werd prompt gevangen genomen en in de slottoren van Windsor Castle opgesloten, terwijl Wriothsley door de geheime raad werd aangewezen het geval aan de koning voor te leggen.

Catharina bevond zich in een kleine antichambre toen de man arriveerde. De koning begroette hem luidruchtig.

"Wat voor nieuws? Bij God, je ziet er uit of je van een begrafenis komt!"

"Slecht nieuws, Uwe Majesteit. Het doet mij leed dat ik er de bringer van moet zijn."

"Spreek op, man! Spreek op!" zei de koning ongeduldig.

"Ik verzoek Uwe Majesteit het mij niet ten kwade te duiden, maar het betreft Hare Majesteit de Koningin."

"De koningin!" brulde Hendrik. Het was ondenkbaar dat er iets zou kunnen gebeuren om zijn liefdesidylle met Catharina te verstoren.

"Hoewel het vermoedelijk alleen maar losse praatjes zijn beschouwde de raad het als zijn plicht Uwe Majesteit te waarschuwen," zei Wriothsley. "Een priester in Windsor heeft

beledigende woorden over de koningin gesproken."

Catharina verstijfde van schrik. Ik had het hem moeten vertellen, dacht ze. Dan zou hij nooit met mij getrouwd zijn, en had ik met Thomas kunnen trouwen. Wat staat mij te wachten? Wat zal er met mij gebeuren?

"Wat is dit? Wat is dit?" gromde de koning.

"Die stommeling van een priester - een maniak als U het mij vraagt - zei dat Hare Majesteit zich lichtzinnig zou hebben gedragen gedurende haar verblijf in Lambeth bij de hertogin van Norfolk."

De koning keek Wriothesley aan of hij hem wilde verscheuren. Al was Catharina voor hij haar leerde kennen een beetje wuft geweest, wat dan nog? De rust in zijn paradijs mocht niet worden verstoord. Ze was aanminnig en altijd opgewekt, een lust voor de ogen, een voorbeeldige levensgezellin en een genot in bed. Zij was zijn vijfde vrouw en hij hoopte dat het daarbij zou blijven.

"Luister goed!" zei hij op strenge toon. "Ik begrijp niet waarom je mij met die praatjes van een dronken priester lastig valt. Laat de schavuit vrij en waarschuw hem dat als hij het hart heeft nog één woord ten nadele van de koningin te zeggen hij zou wensen nooit geboren te zijn. Zeg hem dat maar, Wriothesley. Maar voor hij in vrijheid gesteld wordt moet hij zeggen van wie hij die leugens heeft."

Wriothesley was blij er zonder kleerscheuren te zijn afgekomen. Catharina, bevend als een riet, besloot er met haar grootmoeder over te spreken. Had ik het toch maar aan de koning gezegd, zuchtte ze.

Ze had al half en half gedacht dat de koning haar zou laten arresteren, dat de Tower zich voor haar zou openen en dat zij haar hoofd op het blok zou moeten leggen evenals haar nicht. Hysterisch van angst snelde ze naar de koning, sloeg haar armen om zijn hals en kuste hem hartstochtelijk.

Hendrik drukte haar tegen zich aan. Zijn twijfel mocht dan niet geheel zijn weggenomen, zijn Catharina wilde hij in geen geval verliezen. Bij God, als iemand ook maar één enkel woord ten nadele van mijn koningin durft zeggen zal hij er voor boeten!

Met een vinger onder haar kin hief hij haar gezicht naar hem op. Pure onschuld stond er op te lezen! Bij God, haar beschuldigers verdienden dat hun hoofden op London Bridge werden gespietst! Ze was rein en onschuldig, zoals lord William en haar grootmoeder hem hadden verzekerd.

De hertogin en de koningin hadden een gesprek onder vier ogen.

"Nog nooit van mijn leven ben ik zo geschrokken," zei Catharina. "Ik kon ieder woord horen en ik beefde zó dat ik haast niet naar de koning durfde gaan toen de man weg was!"

"En wat zei de koning?"

"Niets!"

"Hij negeert dit, let op mijn woorden."

"Ik voel mij zo ellendig. Ik had het hem liever verteld. U weet wel, dat van Derham en mij, net te doen of je getrouwd bent en toch niet getrouwd te zijn . . ."

"Sssh, dat mag je niet zeggen. Ik ben een oude vrouw met ondervinding; jij bent jong en onervaren. Wees verstandig en volg mijn raad op."

"Natuurlijk, natuurlijk," antwoordde Catharina. "Op Uw aanraden heb ik het ook niet aan de koning verteld voor wij trouwden."

"Dat was verstandig," zei de hertogin. Fluisterend ging ze voort: "Ik heb van Derham gehoord."

"Van Derham!"

"Van Derham. Hij is bij mij terug. Het is zo'n aardige jongen dat ik met geen mogelijkheid kwaad op hem kan zijn. Hij spreekt nog altijd met liefde over je en heeft iets gevraagd dat je hem maar niet moet weigeren. Hij zegt dat hij je af en toe wil ontmoeten, dat je niets van hem te vrezen hebt."

"Wat vraagt hij dan?"

"Een plaats aan het hof."

"O nee, dat niet!"

"Toch is het zo, en het zou heel onverstandig van je zijn als je het hem weigert. Kijk maar niet zo verschrikt. Jij bent de koningin, vergeet dat niet."

"Johanna Bulmer is ook al hier," zei Catharina nadenkend, "en Catharina Tylney en Margaretha Morton. Had ik hen maar niet laten komen." "Kind, praat toch niet zo dom. Dit zijn dezelfde mensen die in Lambeth getuige waren van jouw gevecht met Derham!"

"Toch zou ik geruster zijn als ze niet hier waren. Ze gedragen zich brutaal alsof ze weten dat ik hen niet durf ontslaan."

Ze vertelde de hertogin niet dat ook Manox haar om een plaats bij het hof had verzocht en nu deel uitmaakte van het hoforkest.

"Nu moet je eens goed naar mij luisteren, Catharina," zei de hertogin.

"Laat Derham bij het hof toe. Je kunt het hem niet weigeren." "U hebt gelijk," zei Catharina zuchtend.

En Derham kwam.

Met het verstrijken van de maanden nam 's konings welbehagen in zijn koningin eerder toe dan af. Van Amptill vertrokken ze naar More Park waar ze in vrijwel volledige afzondering de tijd doorbrachten. Hendrik was kort aangeboden jegens een ieder die zijn rust durfde verstoren en gaf opdracht dat niemand hem mocht lastig vallen; dringende aangelegenheden konden schriftelijk met hem worden opgenomen. Hij was gelukkig; het verwarmende vuur van Catharina's jeugd deed hem de nadering van de kille ouderdom vergeten. Hij verafgoodde haar, liefkoosde haar zelfs in het openbaar en verklaarde dat hij eindelijk het volkomen huwelijksgeluk had gevonden. Hij beschouwde dit als een beloning voor een godvruchtig leven. Om de beker van zijn geluk vol te maken vroeg hij nog slechts één ding: kinderen. Tot dusver waren zijn pogingen in deze richting zonder succes gebleven, maar wie dan leeft, wie dan zorgt. Catharina zelf was alles wat een man kon verlangen. Zij was een teerhartig jong ding dat met geen mogelijkheid een medemens pijn kon doen. Als er over terechtstellingen gepraat werd stopte ze de vingers in haar oren; dan nam hij haar in zijn armen en zei vermanend: "Flink zijn, lieveling. Het zijn verraders en hebben de dood verdiend."

"Ik weet heus wel dat verraders streng gestraft moeten worden," zei Catharina. "Zij moeten sterven voor hun euveldeed, maar laat het dan zijn door bijl of galg, zodat ze vlug uit hun lijden zijn."

De katholieken die nog altijd op een hereniging met Rome hoopten achtten de tijd rijp om de mannen die Cromwell hadden gesteund een slag toe te brengen en Wyatt werd met een groot aantal andere mannen in de Tower gevangen gezet. Zonder zich om de gevolgen te bekommeren had hij zich verdedigd en Norfolk was woedend geworden toen Catharina hem smeekte goedertieren te zijn jegens Wyatt. Ook bracht ze warme kleren en voedsel naar de oude gravin Salisbury die nog steeds in de Tower zat. "Maar dat kun je niet doen, lieveling. Dat kun je niet doen," protesteerde de koning.

"Moet die arme, oude dame dan van honger omkomen?"

Hij nam haar op zijn knie en schudde vermanend zijn wijsvinger; zij greep hem en beet er zachtjes in; hij moest er om lachen en vergat haar een standje te geven.

Hij kon het niet helpen; ze was onweerstaanbaar. Als ze zo graag kleren en eten naar de oude gravin wilde brengen, vooruit dan maar. Haar verzoek om gratie voor Wyatt kon hij echter niet inwilligen.

"Nu moet je eens goed naar mij luisteren," zei hij. "Wyatt is een verrader."

"Wyatt is geen verrader. Integendeel, hij is een dapper man. Hij kruipt niet, is niet bang en durft voor zijn mening uit te komen."

"Ja," zei Hendrik met een sluw glimlachje, "en je vergat er bij te zeggen dat hij de knapste man van het hof is."

"Dat is hij zeker en ik ben er van overtuigd dat hij een trouw vriend van Uwe Majesteit is."

"Dus je vindt hem knapper dan je koning, hè?"

"Ik zei de knapste man. Wij hadden het niet over koningen!" Ze nam zijn gezicht tussen haar handen, hield haar hoofd schuin en zei met een ondeugende glimlach: "Als ik zeg dat Thomas Wyatt de knapste man van het hof is staat de koning daar buiten. Die is een klasse apart!" Hij moest er hartelijk om lachen en voelde zich zo voldaan dat hij haar een extra kus gaf en bij zichzelf zei: De duivel hale Norfolk! Wie regeert er hier, hij of ik? Wyatt gaat inderdaad niet vrij uit maar ik mag de kerel wel. Hij is weliswaar te antikatholiek, maar hij is in ieder geval eerlijk. Er moet iets op te vinden zijn om Wyatt gratie te verlenen.

Norfolk was furieus, en kreeg hooggaande ruzie met zijn stiefmoeder. "Wat wil de koningin toch? Wyatt is onze vijand. Dat schijnt zij maar niet te kunnen begrijpen!"

"Ik verkies niet dat er op deze wijze over de koningin gesproken wordt!" zei de hertogin. "En als het je niet bevalt verdwijnt dan liever."

"Ouwe gek! Wie heeft de deern op de troon geholpen als ik U vragen mag?"

"Vraag maar raak. Maar dit kan ik je wel zeggen. De koning heeft Catharina op de troon geplaatst omdat hij van haar houdt."

"Bah! U mag wel oppassen, oude vrouw, anders maken U en die deern op een dag kennis met de bijl van de scherprechter."

"Dit is hoogverraad!" riep de hertogin kwaad uit.

"Tut, tut," zei de hertog, en ging er zonder verdere pourparlers vandoor.

De hertogin was zo furieus dat ze regelrecht naar de koningin ging.

"Ik heb zijn vriendschap voor ons nooit helemaal vertrouwd," zei Catharina. "Nu komt de ware aard van de man te voorschijn."

"Ik ben bang voor hem," zei de hertogin. "Hij heeft iets over zich dat vrees aanjaagt; zelfs vrouwen ontziet hij niet . . ."

Ze keken elkaar veelbetekenend aan en wierpen een blik over hun schouder. Liever niet aan het verleden denken.

"Wees voorzichtig met de hertog," waarschuwde de hertogin.

Het lag evenwel niet in Catharina's aard om voorzichtig te zijn. Ze toonde haar ongenoegen door koel tegen de hertog te doen. Dit ontging de koning niet en geamuseerd keek hij toe. Het deed hem genoegen te zien hoe de trotse Norfolk door zijn levenslustige koningin gekleineerd werd.

Norfolk ziedde van woede. Catharina was even ongezeglijk als zijn nicht Anna Boleyn. Als er enige waarheid school in het gerucht dat kort na haar huwelijk was opgedoken dan, bij God, behoefde Catharina Howard niet op hulp van hem te rekenen.

De sluwe Cranmer vond de onenigheid tussen Norfolk en zijn nicht een kolfje naar zijn hand.

Hij zag in Norfolk een gewaardeerd bondgenoot; dat zij, gewezen tegenstanders, zich gezamenlijk tegen Catharina Howard zouden keren stemde tot voldoening. Hoewel hij over voldoende bewijzen tegen Catharina beschikte kon hij er niet onmiddellijk mee op de proppen komen; gezien de verliefde staat waarin Hendrik verkeerde zou dit gevaarlijk kunnen zijn. Beter wachten tot de tijd rijp was. Wanneer dit zou zijn was met geen mogelijkheid te zeggen.

's Konings houding jegens Catharina onderging niet de minste verandering. De hele lente en zomer trok het gelukkige echtpaar van plaats tot plaats. Hendrik verkoos de landelijke rust boven bals en werk. Hij werd uit zijn zelfgenoegzaamheid opgeschrikt door het nieuws van een papisten-opstand in het noorden, aangevoerd door Sir Johan Neville, en het leed geen twijfel dat dit voornamelijk het werk was van kardinaal Pole op het continent. Hendrik brulde als een woedende leeuw. Hij zou de boosdoeners de zwaarte van zijn toom doen voelen! Zijn jong geluk had hem week gemaakt, zijn kracht ondermijnd. Hoe kon hij in gelukzaligheid met Catharina leven als verraders dreigden hem zijn troon afhandig te maken? De oude gravin Salisbury mocht niet langer blijven leven. Haar terechtstelling was al veel te lang uitgesteld. Catharina had om haar leven gesmeekt, zag in haar verbeelding de oude dame rillen van koude en uitgehongerd op haar slaapbank in de Tower liggen. Laat haar kou lijden! Laat haar hongeren! De dood aan alle verraders! En zij was de moeder van een verrader - kardinaal Pole die veilig ergens op het vasteland verblijf hield. Maar zijn moeder zou het gelag betalen.

"Naar het blok met haar!" schreeuwde Hendrik, en hoe Catharina ook bad en smeekte, hij bleef onvermurwbaar. Hij was teder en sprak haar kalmerend toe: "Kom, kom, lieveling, je moet je niet met dergelijke dingen inlaten. Zij is niet de lieve, oude dame waarvoor jij haar aanziet. Zij is een verraadster en de moeder van verraders. Ik moet aan mijn troon denken! Kronen moeten verdedigd worden, soms ten koste van stromen bloed, lieveling!"

Alzo werd de oude gravin op een beestachtige wijze ter dood gebracht.

Als laatste van de Plantagenets bleef ze moedig tot het laatste vreselijke einde. Zij weigerde haar hoofd op het blok te leggen, zeggend dat het vonnis onrechtvaardig en zij geen verraadster was.

Van alle moorden op 's konings bevel begaan was dit de afschuwelijkste. De gravin werd bij de haren naar het blok gesleept, maar trok steeds haar hoofd terug; de scherprechter verloor zijn geduld en sloeg er in het wilde weg met zijn bijl op los tot zij, bloedend uit vele wonden, zieltogend op de grond zeeg, waar haar hoofd van de romp werd gescheiden.

Sedert de breuk met Rome had Hendrik, waar de gelegenheid zich voordeed, de katholieken tegen de lutheranen uitgespeeld, zoals hij Karel tegen Frans uitspeelde. Door deze opstand hadden de katholieken het echter bij Hendrik verbruid; Norfolk's ster daalde terwijl die van Cranmer rees.

Hendrik liet het beheer van zijn zaken over aan enkele uitgezochte anti-papisten, onder leiding van Cranmer en kanselier Audley, waarna hij zich in gezelschap van de koningin naar het noorden spoedde om de opstand de kop in te drukken.

Als Hendrik iets ondernam deed hij het grondig, zo ook het onderdrukken van de opstand; de methode die hij daarbij toepaste was wreedheid. Catharina zou die reis naar het noorden nooit vergeten.

Ze kon de knappe Culpepper maar niet vergeten en vergeleek hem met Hendrik; na enige tijd getrouwd met hem te zijn had ze de ware man leren kennen die zich verschool achter een masker van toegeeflijkheid en vriendelijkheid en een hevige angst maakte zich van haar

meester. Deze man wist niet wat vriendelijkheid was. Hij had haar gedwongen toe te zien hoe de gevangenen rebellen voor hun meester in het stof kropen. Terwijl ze door graafschap na graafschap trokken zag ze hoe de ongelooflijkste wrede daden werden begaan en het ergste was dat hij met sadistisch genoegen het martelen gadesloeg en als hij tot haar kwam scheen het haar toe dat zijn handen van bloed dropen.

Toch was haar huwelijk met Hendrik niet zonder compensaties gebleven. Maria, Joyce en Isabella, haar jongere zuster, waren van hun armoede bevrijd en bevonden zich nu in goede doen; hetzelfde kon gezegd worden van al haar andere onvermogenende familieleden, maar ook haar vrienden had ze niet vergeten. Ze wilde geluk om zich heen; ze wilde de koning gelukkig maken; ze wilde dat niemand armoede leed, kortom, ze wilde een wereld waarin iedereen gelukkig was.

Toen ze in Hull aankwamen en het overschot van Constable aan de hoogste stadspoort zag bengelen keerde ze zich vol walging af. Lachend wees de koning er naar. "Daar hangt een verrader . . . of wat er van hem is overgebleven."

Op dat ogenblik wist ze dat ze de koning nooit zou kunnen liefhebben, hoe zeer ze ook haar best deed.

"Je bent veel te gevoelig, lieveling!"

De koning boog zich naar haar toe en gaf haar een klopje op haar arm als wilde hij te kennen geven dat hij haar teergevoeligheid op prijs stelde.

Ze dacht vaak aan Thomas Culpepper die in hun gevolg meereed. Vaak ontmoetten hun blikken elkaar, gevolgd door een glimlach. Dit was Johanna Rochford niet ontgaan en omdat ze een geboren intrigante was kon ze niet nalaten op te merken: "Thomas Culpepper schijnt Uwe Majesteit niet onverschillig te zijn, maar U doet nooit moeite hem te ontmoeten. U bent veel te voorzichtig. Het zou best geregeld kunnen worden dat U èh . . ."

Catharina kon aan de verleiding geen weerstand bieden. Haar afkeer voor de liefkozingen van de koning werd steeds groter en ze zou deze alleen nog kunnen verdragen als ze Thomas af en toe kon ontmoeten. In haar brein lag iedere trek van zijn geliefde gelaat opgesloten zodat ze zich kon verbeelden Thomas te zien als de koning bij haar was. Dit schonk haar de kracht zijn aanhalingen te verdragen.

Derham kwam enkele malen bij haar om brieven voor haar te schrijven. Met smeulende, hartstochtelijke ogen sloeg hij haar gade. Maar Catharina was niet bang voor Derham. Hij was verliefder dan ooit en in hoge mate jaloers maar het kwam niet in hem op zijn koningin leed te berokkenen. Hij wist niet dat ze Culpepper liefhad en Catharina, die hem niet wilde kwetsen, zorgde dat het zo bleef. Af en toe wierp ze hem een zachte blik toe om hem te kennen te geven dat ze niet vergeten was wat ze voor elkaar waren geweest, voor Derham gereede aanleiding om tegen zijn vriend Dampont te fluisteren dat hij de koningin liefhad en haar onmiddellijk zou trouwen als de koning eens mocht sterven.

Gedurende de reis had ze vele ontmoetingen met Culpepper. Lady Rochford was in haar element; zij fungeerde als postillon d'amour tussen de twee gelieven en luisterde aan deuren. "De koning is pas over twee uur met vergaderen klaar. Culpepper kan veilig komen . . ." Catharina wist niet dat er bij het hof grappen werden gemaakt over haar verhouding met Culpepper.

Toen ze in Lincoln waren scheelde het weinig of ze was voor Culpepper bezweken. Hij smeekte haar; zij aarzelde maar gaf niet toe.

"Ik durf niet!" weende ze.

"Ah, wij hadden moeten vluchten toen ik het je vroeg!"

"Had ik het maar gedaan!"

"Wij kunnen toch zo niet doorgaan, Catharina?"

"O, dit leed is niet te dragen. Maar beter zo dan dat door mijn toedoen je lichaam in stukken wordt gescheurd!"

Catharina bleef standvastig en als ze zich zwak voelde worden scheen het of ze de stem van Anna Boleyn hoorde die haar smeekte voorzichtig te zijn en haar waarschuwde. Aangezien niemand blijk gaf van hun liefde op de hoogte te zijn werden ze hoe langer hoe driester. Op een keer konden ze in Lincoln zelfs tot twee uur in de morgen bij elkaar blijven omdat lady Rochford de wacht hield. Ze genoten van hun geheime ontmoetingen met struisvogelachtige domheid. Zo lang ze zich maar de lichamelijke bevrediging ontzegden waar hun liefde om vroeg voelden ze zich veilig, ongeacht het feit dat iedereen van hun intrige op de hoogte was en Cranmer op een gunstig moment wachtte.

Een andere keer, ook in Lincoln, hielden Catharina Tylney en Margaretha Morton op de trap voor het appartement van de koningin de wacht, doodsbenuwd dat de koning onverwacht zou kunnen opdagen en zij bij het geval betrokken zouden worden. Margaretha sloop geruisloos de trap op, wierp een blik om zich heen en zag nog net een vage gestalte om de hoek van de gang verdwijnen. Op haar tenen liep ze de trap weer af.

"Jezus!" fluisterde Catharina Tylney, "is de koningin nog niet naar bed?"

"Ja, gelukkig wel," zei Margaretha, die zojuist het vertrek van Culpepper had waargenomen. Ze keken elkaar opgelucht aan, haalden de schouders op en glimlachten om de roekeloosheid en lichtzinnigheid van de koningin

Er vonden nog veel van dergelijke gevaarlijke ontmoetingen plaats, waarbij lady Rochford nooit op het appèl ontbrak en hen met raad en daad terzijde stond. Catharina was zo indiscreet geweest Culpepper een brief te schrijven voor met deze reis begonnen werd, toen zij en de koning nog in de omstreken van Londen rondzwierven en Culpepper niet bij hen was. Het was zeer onverstandig van Catharina deze brief te schrijven en Culpepper beging de ongehoorde stommiteit de brief te bewaren.

"Laat mij omgaand weten hoe je het maakt," schreef Catharina. "Je bent toch niet ziek geweest hoop ik. Ik geloof dat ik zou sterven van verdriet als ik je nooit meer zou zien. Als je komt zal lady Rochford je wel zeggen waar je mij kunt vinden - . . ."

Moeizaam zette Catharina's ongeoefende hand de zinnen op papier. Dagelijks hoopte ze een glimp van Culpepper op te vangen terwijl de domme lady Rochford haar moed insprak en beloofde zo spoedig mogelijk een ontmoeting te arrangeren.

De koning had niets in de gaten. Hij was zeer ingenomen met de gang van zaken; hij had de rebellen een les gegeven die hen nog lang zou heugen, en kon zich nu weer wijden aan de zoete, jeugdige charme van Catharina Howard.

Cranmer was te opgewonden om aan plannen te kunnen denken. Eindelijk was zijn kans gekomen. De koning kon dit onmogelijk negeren.

Cranmer had aan het hof een man leren kennen van weinig betekenis, maar die hij overigens wel mocht. Het was een protestant, een strenge, koude man die nooit lachte omdat hij vond dat lachen zonde was, een gesloten, in zichzelf gekeerde man. Hij heette Johan Lassells, en was een protégé van Cromwell geweest; hij predikte eeuwige verdoemenis voor allen die de leer van Luther niet wensten te aanvaarden.

Deze Johan Lassells kwam bij Cranmer met een verhaal dat zijn hoop ten top deed stijgen; hij had de man wel kunnen omhelzen.

"Mylord", zei Lassells nederig, "mijn geweten laat mij niet met rust." Cranmer luisterde maar met een half oor, in de veronderstelling dat de man iets over het geloof wilde vragen.

"Ik heb er lang over nagedacht," vervolgde Lassells. "Het betreft Hare Majesteit de koningin." Weg was Cranmer's onverschilligheid; zijn ogen stonden opeens helder. "Mylord aartsbisschop, mijn zuster Maria heeft bij de hertogin van Norfolk gediend."

"Waar de koningin werd grootgebracht," zei Cranmer, brandend van nieuwsgierigheid.

"Ik vroeg Maria waarom zij niet in dienst van de koningin was overgegaan zoals zo vele anderen uit de hofhouding van de hertogin, maar ze wilde niet. "Waarom niet?" vroeg ik. "Omdat zij zich zedeloos gedragen heeft," antwoordde Maria. Hoe dat zo, vroeg ik, en toen deed ze mij een verhaal waar ik van schrok."

"Ja, ja?"

"Een zekere Frans Derham heeft avond aan avond bij haar geslapen en er was nog een andere ook, Manox."

"Derham!" riep Cranmer uit. "Manox! Die zijn beiden hier, in de hofhouding van de koningin" Hij ondervroeg Lassells verder en toen hij alles had vernomen liet hij de man gaan met de verzekering dat hij de koning een grote dienst had bewezen.

Onmiddellijk toog Cranmer aan het werk, blij dat de koning er niet was zodat hij de handen vrij had. Hij liet Maria Lassells door een van de leden van de geheime raad ondervragen. Manox werd gearresteerd en voor hem en Wriothesley geleid. Derham ging naar de Tower. Na de nodige gegevens te hebben verzameld wachtte hij met ongeduld op de terugkeer van het koninklijk paar.

Hoogst voldaan keerde Hendrik naar Hampton Court terug. Hij zat vol plannen die hij zijn biechtvader wilde voorleggen. Er zou onder andere een openbare dankdag worden gehouden opdat het volk zou weten, en God dank brengen, dat hij een liefhebbende, plichtsgetrouwe vrouw had.

Hendrik's voldoening was van korte duur. Hij bevond zich in de kapel van Hampton Court toen Cranmer bij hem kwam met een papier in zijn hand.

"Genadige Koning," begon Cranmer, "het is met grote vreze dat ik deze aangelegenheid onder Uwe aandacht breng, maar de zaak is dermate ernstig dat ik niet anders kon. Ik bid Uwe Hoogheid dit document aandachtig te willen lezen."

Toen Cranmer weg was las hij het rapport over Catharina door. Zijn woede was vreselijk en niet gericht tegen Catharina maar tegen haar beschuldigers.

Hij liet Cranmer bij zich komen.

"Dit is een vervalsing!" schreeuwde hij. "Het is onwaar! Ik ben zo overtuigd van haar eerlijkheid dat ik elke beschuldiging bij voorbaat afwijs!"

Met grote stappen liep hij de kamer op en neer zodat de lafhartige Cranmer de angst om het hart sloeg. Hij was te vroeg geweest. De koning zou eerder haar belagers vernietigen dan zijn koningin opgeven. "Ik geloof dit niet!" riep de koning, maar Cranmer meende een ondertoon van twijfel in de stem van zijn meester te horen en voelde zich opgelucht. "Maar ik wil zekerheid hebben," vervolgde de koning, met een dreigende blik naar Cranmer "Dit moet onderzocht worden. En . . . geen woord hierover tegen de koningin."

De koning verliet Hampton Court en Catharina werd aangezegd in haar kamer te blijven en haar muzikanten werden weggezonden met de boodschap dat er voorlopig geen muziek zou worden gemaakt.

Over Hampton Court hing een stilte als een donker gordijn dat vrolijkheid en gelach buiten sloot; hetzelfde had zich zes jaar geleden in Greenwich voorgedaan toen Anna Boleyn tevergeefs op Brereton, Weston, Norris en Smeaton had gewacht.

Catharina was in de greep van een dodelijke angst en toen Cranmer, Norfolk, Audley, Sussex en Gardiner bij haar kwamen wist ze dat haar ondergang bezegeld was.

Wriothesley ondervroeg Frans Derham in zijn cel.

"U kunt beter de waarheid vertellen," zei Wriothesley. "Ontkennen helpt niet. De bewijzen tegen U zijn overstelpend. U hebt talloze nachten naakt met de koningin in bed gelegen."

"Dat was vóór ze koningin was."

"Ah zo, vóór ze koningin was. Daar komen we straks nog op terug. Geeft U toe dat U ongeoorloofde betrekkingen met de koningin onderhield?"

"Neen."

"Kom, kom. Wij hebben bepaalde methoden om achter de waarheid te komen. Hebt U ongeoorloofde betrekkingen met de koningin onderhouden of niet?"

"Catharina Howard en ik beschouwden elkaar als man en vrouw." Wriothesley knikte nadenkend.

"Noemde u haar ,vrouw' in bijzijn van anderen?"

"Ja."

"Werden jullie door het personeel van de hertogin en haar gevolg ook als man en vrouw beschouwd?"

"Inderdaad."

"Beschouwde de hertogin en lord William u als man en vrouw?"

"Neen. Die waren niet op de hoogte."

"En U zei zojuist dat iedereen het wist."

"Ja, maar . . ."

"De hele hofhouding wist het met uitzondering van de hertogin en lord William?"

"De mensen met wie wij gewoonlijk omgingen waren op de hoogte."

"U bent kort geleden naar Ierland gegaan, is het niet?"

"Ja."

"En bent zeerover geworden?"

"Ja."

"Weet U dat daar de doodstraf op staat? Maar dat is van later zorg. Is U niet een beetje overhaast naar Ierland vertrokken?"

"Jawel."

"Waarom?"

"Omdat de hertogin onze verhouding ontdekt had."

"Was dat de reden van Uw vertrek?"

"Ja."

"En U bent bij het hof gekomen kort na het huwelijk van Catharina Howard met de koning? Mr. Derham, volgens mij hebt U overspel met de koningin gepleegd."

"Dat is niet zo."

"Zweert U dat er geen onzedelijke handelingen tussen U en de koningin hebben plaatsgevonden na haar huwelijk met de koning?"

"Ik zweer het."

"Kom, Mr. Derham, wees redelijk. U kunt mij niet wijsmaken dat U en de koningin geen verhouding hadden."

"Het interesseert mij niet wat U denkt. Ik weet alleen dat er na haar huwelijk niets tussen ons

is voorgevallen. Dat is alles wat ik U zeggen kan!"

Wriothesley zuchtte. "U stelt mijn geduld op zware proef." Met deze woorden liep hij de cel uit en kwam een half uur later met twee zwaar gebouwde mannen terug. "Meneer Derham, ik verzoek U nogmaals te bekennen dat U overspel met de koningin gepleegd hebt," zei de secretaris van de koning met zachte stem.

"Ik kan niet bekennen wat niet gebeurd is."

"Dan moet ik U verzoeken met ons mee te gaan."

Derham was geen lafaard; hij wist wat deze sommatie te betekenen had; hij zou gemarteld worden. Hij perste zijn lippen op elkaar en bad inwendig om kracht om deze beproeving te kunnen doorstaan. Hij had de laatste tijd als zeerover een avontuurlijk leven geleid, vol gevaren en ontberingen, zodat hij wel tegen een stootje kon maar de met koud overleg begane martelingen waren iets heel anders.

In de gangen van de Tower hing de walgelijke stank van de dood; nooit waren de vloeren van de martelkamers zonder geronnen bloed. Als hij bekende overspel gepleegd te hebben wat zouden ze dan met Catharina doen? Als hij trots de martelingen zijn mond hield konden ze haar niets doen. Laten ze hun gang gaan, hij zou geen woord loslaten dat haar schade kon berokkenen.

Ze trokken hem de kleren van het lichaam, en legden hem op de pijnbank. Wriothesley, een van de wreedste mannen van Engeland, keek onbewogen toe.

"Wees niet dom, Derham, en beken."

"Ik heb niets te bekennen!"

"U kunt zich deze marteling besparen."

De touwen waren reeds om zijn polsen en enkels; de windassen werden aangedraaid. De pijn was onbeschrijflijk; hij schreeuwde het uit en de windassen hielden stil.

"Vooruit, Derham, beken."

"Nee, nee!"

Wriothesley knikte tegen de pijnigers. Het begon opnieuw. Derham verloor het bewustzijn en de azijnkwast werd onder zijn neus gehouden.

"Derham, dwaas. Niemand houdt dit uit!"

Derham, de zeerover, die niet wilde liegen om zijn leven te redden hield het wel uit.

Toen de hertogin hoorde wat er in Hampton Court was gebeurd sloot ze zich, ziek van angst, in haar kamer op. De koningin achter slot en grendel! Derham in de Tower!

Ze mocht niet werkeloos blijven, maar handelen. Had zij Zijne Majesteit niet de verzekering gegeven dat Catharina rein en goed was? Leunend op haar stok liep ze rusteloos de kamer op en neer. Zouden ze haar ook ondervragen? Ze klappertandde van angst, dacht aan het vreselijk einde van gravin Salisbury en zag in haar verbeelding de scherprechter met opgeheven bijl klaarstaan. Ze was rijk, haar huis was vol kunstschaten en dergelijke meer en het was een algemeen bekend feit dat de koning er geen been in zag rijken om zeep te brengen om hun bezittingen in handen te krijgen! Het was of ze de van voldoening glinsterende ogen van de hertog zag, en zijn woorden hoorde: "Die deern gaat ook nog eens naar het blok, let op mijn woorden!" Ze had hem uitgefoeterd en gezegd dat het schande was om zó over de koningin te spreken. Haar stiefzoon was haar dodelijkste vijand en zou elke gelegenheid aangrijpen haar in diskrediet te brengen.

Er was geen tijd te verliezen. Ze liet een vertrouweling bij zich komen en gaf hem opdracht naar Hampton Court te gaan, naar het laatste nieuws te informeren en zo spoedig mogelijk

terug te komen. In angst en vreze wachtte ze de terugkomst van de man af maar toen hij kwam kon hij haar alleen maar vertellen wat ze reeds wist. De koningin en Derham waren van wangedrag beschuldigd terwijl enkelen uit het gevolg van de koningin beschuldigd werden van medeplichtigheid.

Ze dacht aan Dampport, een vriend van Derham, die vermoedelijk meer van Derham's geheim wist dan alle anderen bij elkaar. Zou ze hem geld aanbieden in ruil voor zijn stilzwijgen? Het was te proberen.

"Ik hoor dat ze Derham hebben gearresteerd," zei ze op klagende toon, "en de koningin ook; wat is er toch aan de hand?"

Dampport zei het niet zeker te weten maar dat volgens zeggen de koningin zich indiskreet moest hebben uitgelaten tegenover een kamerheer.

Hare Hoogheid antwoordde met trillende lippen bevreesd te zijn dat boze tongen probeerden de reputatie van de koningin te bevleken. Angstig keek ze naar Dampport en zei dat ze hem iets wilde geven voor zijn bereidwilligheid, waarna ze hem tien pond in de hand duwde. Het was een domme, onhandige poging tot omkoping maar ze was te bang om te weten wat ze deed. Ze mompelde iets van niets te zeggen over Catharina's vriendschap met Derham.

Na het vertrek van Dampport liep de hertogin, buiten zichzelf van angst vertrek in vertrek uit. Er mochten eens brieven van de jonge mensen rondslingeren.

Opeens herinnerde de hertogin zich dat er nog koffers van Derham in haar huis moesten zijn, door hem achtergelaten toen hij naar Ierland vluchtte. Hij had hen ook achtergelaten toen hij later naar het hof ging omdat er daar geen plaats voor was. God geve dat de koffers geen bezwarend bewijsmateriaal inhielden.

Met knikkende knieën en wild kloppend hart riep ze enkele van haar meest vertrouwde bedienden bij zich en vertelde hun dat ze ieder ogenblik een bezoek van 's konings dienaren verwachtte. De koningin verkeerde in gevaar en Derham's koffers moesten worden doorzocht opdat er niets in achterbleef dat bezwarend voor de koningin kon zijn. Zij smeekte haar vertrouwelingen haar te willen helpen.

Kort daarna heerste er een drukte van belang in het huis; ijzeren en houten koffers werden opengebroken en doorzocht en alle aangetroffen brieven verbrand; de hertogin liet zelfs artikelen verdwijnen die ze voor geschenken van Catharina aan Derham hield.

Toen al dit werk achter de rug was trok ze zich doodmoe en haar jaren voelend in haar kamer terug. Nauwelijks had ze zich met een diepe zucht op haar stoel neergelaten of een klop op de deur kondigde nieuwe moeilijkheden aan.

"Zijne Hoogheid de hertog is beneden," zei haar dienstmaagd met grote, verschrikte ogen, "en U moet onmiddellijk beneden komen."

Bleek van angst stond Catharina voor de vijf mannen. Ze beefde zó en keek zo wild dat het een ogenblik leek of ze haar bezinning verloren had, en dit kwam voornamelijk omdat ze Culpepper niet had kunnen waarschuwen voor het gevaar dat hem dreigde. Norfolk keek haar spottend aan als wilde hij zeggen - "Je dacht zeker dat je het handig had aangelegd, is het niet? Net als je nicht Anna Boleyn. O, had ooit een man zo'n fraai stel nichten!"

Haar oom joeg haar meer schrik aan dan de andere vier.

"Beheers je! Beheers je!" zei Norfolk. "Met tranen bereik je niets!" Cranmer was vriendelijk, maar als gewoonlijk verloor hij de voorzichtigheid niet uit het oog; bekend als hij was met 's konings liefde voor Catharina moet hij op zijn tellen passen. Met zachte stem voegde hij haar toe dat de moeilijke situatie waarvoor zij zich geplaatst zag hem zeer veel leed deed. Frans Derham had bekend korte tijd met haar te hebben geleefd als haar echtgenoot. Ook Manox

was een tijd lang haar minnaar geweest. Ze kon beter de waarheid vertellen; de koning, hoewel diep geschokt door haar bedrog, wilde genade voor recht doen gelden. Haar woorden waren nauwelijks te verstaan en iedere keer dat iemand haar iets vroeg stakte haar adem uit vrees de naam Culpepper te zullen horen. Toen dit, wonder boven wonder, niet gebeurde maakte ze de gevolgtrekking dat niemand hun wederzijdse liefde had opgemerkt en ze voelde zich zo opgelucht dat ze wel had kunnen jubelen van vreugde. Ze bekende grif wat ze gedaan had voor ze met de koning trouwde. Ja, Derham noemde haar zijn vrouw; ze hadden elkaar man en vrouw genoemd. Ja ... ja ... ja .

Norfolk, die zelf geregeld bij Bess Holland sliep sloeg zijn handen in elkaar over zo veel slechtheid; de andere vier bleven echter beleefd en vriendelijk en haar hysterische angst trok geleidelijk weg. Ze wisten niets van Thomas. Ze konden haar naar het blok zenden, evenals haar nicht, maar Thomas Culpepper mocht niet lijden door zijn liefde voor haar.

De raad van vijf vertrok en Cranmer maakte verslag op van de ondervraging ten behoeve van de koning.

Met koortsachtig ongeduld wachtte deze op de komst van het rapport. Zijn gewoonlijk rode gezicht had nu de kleur van oud perkament, in schrill kontrast met de ontelbare kleine, rood-blauwe adertjes die er doorheen liepen.

Met temerige stem - die hij altijd voor speciale gelegenheden als deze bewaarde - sprak Cranmer over het zedeloze, zondige leven dat de koningin had geleid, en deze vrouw had de koning zijn liefde geschonken en later tot zijn gade gemaakt.

Met een zeker onbehagen sloeg Norfolk de koning en Cranmer gade. Goed beschouwd was de deerne zijn eigen nicht, en hij had meegeholpen haar bij de koning aan te bevelen. Als een koningin schuldig bevonden werd aan verraad moesten haar familieleden het vaak ontgelden. Nauwelijks had het eerste gerucht over Catharina's verhouding met Culpepper de ronde gedaan of Norfolk deed - voornamelijk uit zelfbehoud - of hij zeer geschokt was over het gedrag van zijn nicht, sprak met minachting over haar en had zich openlijk uitgelaten dat hij zich van haar wenste te distantiëren. Niemand kon zich voorstellen hoe hij leed, vertelde hij aan ieder die het wilde weten; zijn huis was in rouw gedompeld dat het twee dergelijke zedeloze, zondige vrouwen had voortgebracht als Anna Boleyn en Catharina Howard. Volgens hem was de enige juiste straf voor Catharina Howard de brandstapel. Hij verkondigde dat zijn medelijden naar de koning uitging die hij liefhad. Hij hoopte dat Zijne Majesteit hem niet verantwoordelijk zou stellen voor het feit dat zijn huis dit verachtelijk wezen had voortgebracht om zijn meest geliefde koning te bedriegen. Hij had hooggaande ruzie met zijn stiefmoeder gehad die, naar iedereen wist, op zeer vertrouwelijke voet met de koningin had gestaan; het was van algemene bekendheid dat hij in het geheel niet op die oude vrouw en haar ontuchtige kleindochter gesteld was.

Roerloos, met niets ziende ogen staarde de koning voor zich uit. Zijn droom was voorbij; hij zag zich voor de werkelijkheid geplaatst; zij had hem bedrogen. Catharina was niet uitsluitend de zijne geweest; ook anderen hadden haar gebruikt. Hij had haar liefgehad en zij had zijn liefde met ontrouw beantwoord. Hij kon het niet langer verdragen, sloeg de handen voor het gelaat en barstte in tranen uit.

Hij had Catharina verloren; nu zou er geen schone, begeerlijke jonge vrouw aan wier lieflijke boezem hij troost kon vinden, op hem wachten. En toch wilde hij door niemand anders getroost worden dan Catharina. Hij was het jagen op vrouwen moe, wilde een gelukkig

getrouwd man zijn en zijn laatste levensdagen in rust en vrede slijten aan de zijde van de levensgezellin die hij liefhad ...

En zo weende hij dan bittere tranen en bij het zien van deze tranen begon Cranmer te beven want het was geenszins uitgesloten dat de koning de zaak in de doofpot zou stoppen en de koningin terugnemen. En wat zou er dan met Cranmer gebeuren als Catharina haar invloed op de koning herwon? Er waren voor Cranmer twee wegen om deze mogelijkheid te voorkomen. Hij kon ruchtbaarheid aan het schandaal geven. Hoe zou Hendrik zich voelen als alle buitenlandse koningshuizen hoorden dat Hendrik door zijn gade bedrogen was? Het alternatief was: Ontdek dat ze nog een minnaar had toen ze reeds de gade van de koning was die haar zijn liefde had geschonken.

Dampport werd gearresteerd; hij was Derham's boezemvriend geweest en kwam in die tijd vaak bij de hertogin aan huis. Het angstzweet brak hem uit.

"Ik weet niets, my lords ... heus niet ..."

"De hertogin van Norfolk heeft je geld gegeven. Waar was dat voor?"

"Ik weet het niet! Ik weet het niet!"

"Kom, kom, Dampport. Je was Derham's boezemvriend."

"Ja, ja, maar ..."

"Ik zou maar opbiechten als ik jou was!"

"Maar ik zweer dat ik niets weet ... niets ..."

Dus werd Dampport naar de martelkamer gebracht waar ook Derham aan de tand was gevoeld.

"Vooruit, Dampport, wat kan het je schelen? Je hebt niets te verliezen. Als je de waarheid spreekt laten wij je gaan."

Zweet parelde op Dampport's voorhoofd en liep langs zijn neus; met open mond staarde hij naar de martelwerktuigen en kokhalsde van de stank die de dood verspreidde.

"Dampport, vriend, je bent zeker heel trots op die mooie, witte tanden van je?"

Dampport keek naar zijn pijnigers, op wier brute, onaandoenlijke gezichten geen spoor van medelijden te bespeuren was.

"Ik weet niets. Als ik het wist zou ik het zeggen," fluisterde hij. "Dan zullen we die mooie tanden van je onderhanden moeten nemen!" Het leek of zijn hoofd van zijn lichaam werd gereten; er kraakte iets, hij rook zijn eigen bloed en viel in zwijm. Toen hij weer bijkwam vielen de woorden als mokerslagen op zijn hoofd.

"Kom Dampport, je weet dat Derham overspel heeft gepleegd met de koningin."

Hij was zo goed als al Zijn tanden kwijt; hij herinnerde zich alleen dat Derham eens gezegd had met Catharina te zullen trouwen ingeval de koning mocht sterven, en dit vertelde hij hun, in de hoop niet meer gemarteld te zullen worden. De mannen waren ietwat teleurgesteld, maar Dampport bloedde hevig en zijn mond was zo gezwollen dat hij geen woord kon uitbrengen, zelfs al had hij gewild.

Dampport werd vrijgelaten en Cranmer op de hoogte gesteld van hetgeen hij had verteld.

Manox liet niets van enige betekenis los. Er waren geen voldoende bewijzen tegen hem; hij was eenvoudig lid van het hoforkest geweest en niemand had hem ooit in gezelschap van de koningin gezien. Hij vertelde zonder enige terughouding van zijn verhouding met Catharina in Horsham en Lambeth. Het lag er zo dik op dat hij een eerloze schavuit was dat de pijnbank niet aan hem besteed was.

Cranmer was in de wolken. Het ging de goede kant op. Was het niet opvallend dat de koningin altijd vrouwen om zich heen had die haar voor haar huwelijk geholpen hadden bij

haar zedeloze handelingen; het was zo goed als zeker dat ze Catharina ook na haar huwelijk hulp hadden geboden. Hij zou hen allen ondervragen - Catharina Tylney, Margaretha Morton, Johanna Bulmer, en nog een tweetal, Wilkes en Baskerville. Van Catharina Tylney en Margaretha Morton vernam Cranmer wat er op een zekere nacht in Lincoln was gebeurd, waarbij de naam Culpepper werd genoemd. Lady Rochford had er voor gezorgd dat ze elkaar geregeld konden ontmoeten.

"Breng Culpepper hier!" gelastte Cranmer, en zo geschiedde.

Met fier opgeheven hoofd bekende Culpepper dat hij de koningin liefhad en met haar zou zijn getrouwd als de omstandigheden het hadden toegelaten. Hij voegde er nadrukkelijk aan toe dat er niets tussen hen was voorgevallen. Dit hield hij stijf en strak staande.

Cranmer lachte schamper toen hij dit hoorde. "Radbraken tot hij bekent!" gelastte hij.

Hij werd op de pijnbank gelegd en onderging met stijf op elkaar geperste lippen de helse marteling, alleen nu en dan kreunend van pijn. Hij glimlachte zelfs en trachtte zich haar bezorgde gezicht voor de geest te halen. "O, wees toch voorzichtig, Thomas. Als ze je snappen word je dood gemarteld."

Even dacht hij dat ze bij hem was en met hem sprak, en in gedachten gaf hij haar antwoord. "Wees gerust, Catharina. Van mij zullen ze niets horen. Laat ze hun gang gaan, ik zwijg als het graf!"

"Culpepper! Culpepper! Stommeling, idioot. Zul je eindelijk spreken?" Hij snakte naar adem. De pijn was zo hevig dat het spreken hem moeilijk viel.

"Ik heb niets te zeggen!"

De marteling werd voortgezet maar hij bekende niet.

Toen hij hoorde dat Culpepper er bij was betrokken was 's konings woede vreselijk om aan te zien. Woede, wanhoop, jaloezie en zelfbeklag streden om de voorrang. Hij huilde, sloot zich op, wilde niemand zien. Dat dit juist hem ... de koning van Engeland moest overkomen. Zijn gelaat was vertrokken van smart; de zweer op zijn been klopte om gek van te worden. Met haar was zijn jeugd verdwenen, zijn hoop op geluk. Hij was een oude, zieke man en Culpepper jong en knap. Hij had van de jongen gehouden om zijn geestigheid en mannelijke schoonheid, en deze jonge man, een adonis gelijk, had vaak naar de afzichtelijke, etterende zweer op zijn been gekeken en natuurlijk lachend tegen zijn vrienden gezegd dat jeugd en gezondheid met geen geld ter wereld te kopen waren.

Het lachen zal hem nu wel zijn vergaan, dacht de koning kwaad, en lachte smadelijk. Culpepper zou de dood van een verrader sterven, in schande en oneer, en als zijn hoofd op London Bridge prijkte zou ze dan nog zo graag zijn lippen kussen?

Catharina was zo over haar toeren dat haar bewakers vreesden dat ze haar bezinning zou verliezen. Het ene ogenblik wierp ze zich, hevig snikkend, op haar bed, dan weer stond ze op en begon rusteloos door haar kamer te lopen, mompelend dat ze nog niet wilde sterven en liet dan degenen die getuige waren geweest van Anna's dood bij zich komen om zich te laten vertellen hoe Anna was gestorven. Ze was half gek van smart toen ze vernam dat Culpepper was gearresteerd en bad onsamenhangend: "Laat hem geen leed geschieden. Laat mij sterven om hem te sparen."

Als ik de koning maar te spreken kon krijgen, dacht ze, dan kon ik hem misschien tot rede brengen. Als ik het hem vraag zal hij Thomas ongetwijfeld sparen.

"Zou ik Zijne Majesteit kunnen spreken? Heel even maar?" smeekte ze.

"Zijne Majesteit spreken?" Ze schudden het hoofd. Onmogelijk. Zijne Majesteit was kwaad

op haar en had strikte orders gegeven haar niet bij hem toe te laten. En wat zou Cranmer zeggen, Cranmer die eerst rust en vrede zou kennen als Catharina's hoofd van haar romp zou zijn gescheiden. Catharina ging plannen maken. Als ze haar bewakers verschalkte en bij de koning kon komen had ze het pleit gewonnen.

Kalm en zich volkomen meester wachtte ze op een gelegenheid. Als de bewakers even niet op haar letten zou één vlugge handbeweging voldoende zijn om de deur te openen en de achtertrap af te hollen.

De gelegenheid kwam toen ze wist dat hij de mis in de kapel bijwoonde. Als ze daar kon komen zou ze zich voor hem op haar knieën werpen, om erbarmen smeken en hem eeuwige trouw beloven als hij haar, Culpepper en Derham spaarde.

Twee van haar bewakers zaten op de vensterbank, diep in gesprek gewikkeld. Vlug en geruisloos sloop ze naar de deur en wierp een blik over haar schouder; ze hadden niets in de gaten. Vliegenvlug draaide ze de kruk om en was op de donkere trap voor ze een schreeuw achter zich hoorde.

Angst verleende haar voeten vleugelen. Ze kon het gezang in de kapel reeds horen. De koning was daar. Hij zou en moest naar haar luisteren. Culpepper was onschuldig. Hij mocht niet sterven.

De bewakers waren vlak achter haar, vastbesloten haar te grijpen voor ze de kapel had bereikt. Ze wisten dat een zware straf hun wachtte als het haar lukte tot de koning door te dringen. Juist toen ze de deur van de kapel had bereikt grepen ze haar en sleurden haar, gillend en schreeuwend, naar haar appartement terug.

Enkele dagen later werd ze van Hampton Court naar een minder elegante gevangenis gebracht: Huize Sion.

De hertogin lag in bed. "Ik ben te ziek om op te staan," zei ze tegen haar dames. "Ik voel mijn einde naderen."

De oude vrouw was inderdaad ziek, en haar ziekte was angst. Ze had gehoord dat Culpepper en Derham schuldig waren bevonden aan verraad. Ze wist dat er geen behoorlijk proces tegen deze beide mannen aanhangig was gemaakt, want hoe had men hen ter dood kunnen veroordelen voor iets wat niet bewezen was? Geen van beiden had bekend trots de zware martelingen waaraan ze hadden blootgestaan! De beulen van deze twee dappere mannen waren echter de mening toegedaan dat ze uiteindelijk wel voor de overredingskracht van de pijnbank zouden zwichten zodat ze zelfs nadat het vonnis reeds was uitgesproken dagelijks naar de martelkamers werden teruggebracht om opnieuw gepijnigd te worden, maar geen van beiden bekende.

De hertogin kon zich niet herinneren dat ooit mannen op een dergelijke wijze waren berecht. Tegen de zogenaamde medeplichtigen van Anna Boleyn was wel een zaak aanhangig gemaakt maar het was je reinste farce en niemand had er zich door laten bedotten. Culpepper en Derham waren naar Guildhall gebracht en voor de burgemeester geleid, maar deze kon weinig voor hen doen; aan weerszijden van hem zaten, als cerberussen, Suffolk en Audley. Over de uitspraak werd niet lang gedelibereerd; de twee mannen werden schuldig bevonden en veroordeeld tot de langzame, verschrikkelijke dood van verraders.

De hertogin dacht aan al deze dingen terwijl ze op bed lag; bij het minste geluid dat ze beneden hoorde schrok ze op. Er was kort geleden een inventaris van haar kostbare inboedel opgemaakt hetgeen slechts één ding kon betekenen: de koning wilde er te gelegener tijd

beslag op leggen.

Hoe zou ze aan de dood kunnen ontkomen? Zelfs de ervaren hertog had het zekere voor het onzekere genomen en zich op een van zijn landgoederen teruggetrokken tot de lucht een wijle zou zijn opgeklaard. Terwijl ze daar zo lag gebeurde wat ze al zo lang gevreesd had; Wriothesley en graaf Southampton wilden haar spreken.

Verbaasd keken de mannen naar het geelachtige gezicht van de oude vrouw; misschien leed ze aan de een of andere vreselijke ziekte? Voorzichtig bleven de mannen op korte afstand van het bed staan om niet besmet te worden.

"Wij kwamen alleen maar even zien hoe Uwe Hoogheid het maakt," zei Wriothesley listig, zonder zijn ogen van haar gelaat te nemen. "U hoeft zich nergens bezorgd over te maken. Wij wilden U alleen ons medeleven betuigen met de droevige gebeurtenissen in Uw familie." Langzaam kwam er weer kleur op de wangen van de hertogin en hernieuwde hoop scheen in haar ogen. De mannen keken elkaar aan. Hun list was gelukt; zij was altijd een domme vrouw geweest die je alles op de mouw kon spelden. Ze kon het heerlijke gevoel niet onderdrukken dat ze veilig was. En nu begrepen de twee mannen dat de oude dame in het geheel niet aan een ziekte leed maar geplaagd werd door een schuldig geweten. Daarna begonnen ze haar te ondervragen. Ze weende en sprak soms wartaal. Ze wist niets ... niets! Ze had gedacht dat de twee jonge mensen alleen maar een soort kalverliefde voor elkaar voelden. Daar stak toch niets verkeerd in!

Maar zij had hen toch in elkaars armen gevonden, kussend? Dat had ze nooit mogen toestaan. O, maar Catharina was nog zo'n kind en er was heus niets gebeurd ... voor zover haar bekend. Maar waarom had ze het kind dan zo geweldig afgerost en waarom was Derham gevluht? "Ik weet het niet! Ik weet het niet!" snikte ze.

Wriothesley liet zijn blik door de kostbaar ingerichte kamer gaan. "Wil Uwe Hoogheid zich maar gereed maken ons naar de Tower te volgen?" zei hij.

Op Tyburn had zich een menigte verzameld om getuige te zijn van de dood van de minnaars van de koningin.

Culpepper was de eerste.

Hoe had de koningin zo'n man kunnen liefhebben! Zijn gezicht deed denken aan een doodshoofd, zijn huid had de kleur van bedorven kaas, de ogen waren diep in hun kassen gezonken en leken in het uitgeteerde gezicht op donkere gaten. Het volk rilde; ze wisten drommels goed dat dit niet de minnaar van de koningin was maar wat beulshanden van hem hadden gemaakt. Gelukkige Culpepper; omdat hij van adel was zou hij alleen maar worden onthoofd.

Na hem kwam Derham.

Deze was niet zo hooggeboren als Culpepper en hoewel hij de koning om erbarmen had gesmeekt, met andere woorden verzocht had te mogen sterven door onthoofding of de galg, had de koning botweg geweigerd. Het vonnis moest voltrokken worden overeenkomstig de uitspraak van de rechters. De pijn die Derham leed was met geen pen te beschrijven. Sedert zijn arrestatie had hij ontzettend geleden; nooit had hij geweten dat mannen zó wreed konden zijn. Hij verlangde naar de dood; als hij bleef leven zou hij steeds moeten denken aan de sombere, vochtige, grauwe muren, de hartverscheurende kreten van pijn, de lucht van bloed en azijn, de monsterachtige martelwerktuigen.

Hij had geleden en zou nog meer lijden. Sedert hij de Tower betreden had was hij geen

ogenblik zonder pijn geweest, pijn waarvan hij het bestaan niet had, kunnen vermoeden, maar in zijn diepste ellende schonk één gedachte hem de kracht de martelingen te verduren: Ik heb Catharina niet verraden. Al zou ook Catharina worden vermoord, geen druppel van haar bloed kleeft aan mijn handen. Hij had haar "mijn vrouw" en zij hem "mijn echtgenoot" genoemd en hij zou de gelukkigste man ter wereld zijn geweest als hij met haar had kunnen trouwen. En nu bevond hij zich hier, op Tyburn, waar een smadelijk einde hem wachtte, voorafgegaan door de laatste folteringen die men voor hem had bedacht. Deze mannen met hun wrede ogen kenden geen medelijden, deze monsters, handlangers van de boosaardige moordenaar die Engeland in zijn greep hield en het koninkrijk aan zich onderwierp door marteling en moord waren te beklagen, evenals Hendrik zelf. Ook zij zouden eens moeten sterven, zonder de pijn die Derham voelde, maar ook zonder gemoedsrust en vervolgd door de kreten van hun slachtoffers.

Het touw werd om zijn hals gedaan en hij zweefde in de lucht. Zijn nekwervels kraakten en toen hij weer bij kennis kwam lag hij op hard hout. Hij snakte naar adem maar werd met zachtheid behandeld opdat hij weder tot het leven terugkeerde om nog meer pijn te verduren. Nu kon hij het gonzen horen van de menigte op Tyburn, voelde een mannenhand op zijn lichaam, zag vaag de glinstering van een mes; daarna pijn. Het leek of zijn lichaam met een lange, gloeiende punt werd doorpriemd. Hij kromde zich en gilte het uit en meende een stem vlak bij zijn oor te horen fluisteren: "Nog even, Derham. Het is zo gebeurd en dan ben je van deze slechte wereld verlost."

Hij kon de rook ruiken. "O, God!" kreunde hij, zich krommend van pijn. Hij rook de stank van zijn verbrande ingewanden. Hij probeerde zich op te richten en hun te smeken medelijden te hebben. Hij kon niet spreken, alleen maar verdragen, zijn gemartelde lichaam als het ware overdekt door miljoenen knagende, bijtende duiveltjes.

Daarna zonk hij in een weldadige duisternis en de slag van de bijl op zijn nek was als een zachte streling.

Johanna Rochford was weer in de Tower.

Haar ogen hadden een wilde, radeloze uitdrukking. Ze wist niet waarom ze hier was en sprak wartaal tegen onzichtbare personen.

"George! Jij ook hier, George!" Ze gilte van het lachen. "Dus ontmoeten wij elkaar hier weer, George. Het heeft zeker zo moeten zijn, denk je ook niet, George?"

Ze stopte en scheen naar een stem te luisteren en begon daarna als een waanzinnige te lachen en te huilen. Lady Rochford was krankzinnig geworden.

Ze keek door haar raam en zag de Theems.

"Jij loopt vrij rond maar ik ben een gevangene van de Tower. Jij hebt alles, ik niets," fluisterde ze. "De koning heeft je lief, George heeft je lief. O, George, kom uit de schaduw te voorschijn. Waar is je hoofd, George? O ja, ik weet het al. Op London Bridge."

Niemand durfde bij haar te blijven. Het was griezelig haar met onzichtbare personen te horen praten. En die starende ogen van haar!

Zou ze met de geest van George Boleyn spreken? werd er gefluisterd. Zou hij haar vervolgen omdat zij hem de dood heeft ingedreven?

Haar kreten joegen iedereen schrik aan, maar na een wijle werd ze rustig, hoewel de uitdrukking in haar ogen geen twijfel aan haar geestesgesteldheid overliet.

"Hij is hier om mij te honen," zei ze met zachte stem. "Hij zegt dat ik ook naar het blok ga omdat ik slecht ben geweest. Met zijn handen licht hij zijn hoofd van zijn nek om mij te laten zien dat hij George niet is maar zijn geest. Hij zegt dat ik zijn hoofd heb afgeslagen uit wraakzucht. En hij zegt dat mijn hoofd er ook afgaat en dat het mijn verdiende loon is voor

mijn slechtheid."

Ze hief haar handen op als smeekte ze om vergiffenis.

Langzaam zakte de boot van de koningin de rivier af. Ze was kalm en beheerst en zag er lieflijk uit in haar habijt van zwart fluweel. Ze dankte God dat het donker was en zij de rottende, met vliegen bedekte hoofden niet kon zien van de mannen die haar hadden bemind. De onzekerheid, de spanning was voorbij. Thomas was dood, Frans was dood; alleen Catharina was nog niet dood. Met diep medelijden dacht ze aan haar arme, oude grootmoeder die in de Tower gevangen zat. Aan Manox, en Dampont en lord William en alle anderen die door haar onder verdenking stonden. Maria Lassells had een dankbetuiging ontvangen voor haar medewerking, waardoor het mogelijk was geworden een zaak tegen de koningin te beginnen.

De enige voor wie Catharina verachting had was haar oom Norfolk die, om zich te redden, pochte dat het aan hem te danken was dat men de hertogin had gearresteerd.

Ook lady Rochford was aan boord; niettegenstaande haar abnormale geestesgesteldheid was Catharina blij haar bij zich te hebben. Als Johanna een helder ogenblik had sprak ze over de tragedie van Anna Boleyn en dan werd Catharina met nieuwe moed bezielde als ze hoorde hoe dapper Anna zich tot het laatste ogenblik had gedragen.

Twee dagen na haar aankomst in de Tower had sir Johan Gage, die sir Willem Kingston als hoofd van de Tower was opgevolgd, haar aangezegd zich op de dood voor te bereiden.

Ze probeerde dapper te zijn, maar het lukte haar niet. Zo jong nog, nauwelijks twintig, zo mooi en vol liefde voor het leven. Ze werd hysterisch en brak in een onbedaarlijke huilbui uit.

In de straten morde het volk openlijk tegen de koning.

"Wat heeft dit te betekenen? Weer een koningin die haar hoofd moet verliezen? En het is nog maar een kind!"

Gage kwam kort daarna terug en zei haar dat ze de volgende dag zou sterven.

"Ik ben klaar," antwoordde ze en verzocht als laatste verzoek het blok bij haar te brengen om er aan te wennen.

Het was een vreemd verzoek maar hij wees het niet van de hand

en het blok werd in haar kamer gebracht. Ze legde haar hoofd er op en bleef geruime tijd in deze houding; toen ze opstond was het hout nat van haar tranen.

Ze zei dat ze moe was en wilde slapen, vleide zich op haar hed neer en viel onmiddellijk in een diepe, vredige slaap.

Ze droomde dat ze haar nicht Anna zag en dat deze haar aanhaalde zoals ze deed toen Catharina nog een baby was en haar moed insprak omdat het zó gebeurd was. Een korte, nauwelijks voelbare pijn en dan ... vrede.

De droom schonk haar troost en moed. Ze wist dat ze, evenals Anna, onschuldig was aan een misdaad waar de doodstraf op stond, maar toch hadden ze Anna vermoord en' met haar stond hetzelfde te gebeuren. Maar het was zó afgelopen; dit was een geruststellende gedachte.

Toen ze haar 's morgens wakker maakte zei ze rustig: "Ik was bijna vergeten welke dag het vandaag is. Maar nu weet ik het weer. Vandaag moet ik sterven."

Langzaam en waardig liep ze naar de plek vóór de kerk waar, zes jaar geleden, Anna gestorven was. Ze was in zwart fluweel gekleed en doodsbleek. Ze geloofde een ondeelbaar ogenblik haar nicht te zien die haar bemoedigend toelachte en daarna haar ogen ten hemel hief als wilde ze zeggen: Beveel je ziel in God's hoede. Naast haar liep Johanna Rochford die met haar zou sterven. Johanna gedroeg zich even waardig als de koningin. Haar ogen stonden helder en haar waanzin scheen haar tijdelijk te hebben verlaten; ze zou de dood verwelkomen

als zijnde de enige wijze waarop ze voor de zonde, jegens haar echtgenoot begaan, kon boeten. Het was een koude, vochtige februarimorgen, somber en triest. Catharina mompelde een kort gebed voor haar grootmoeder. Voor Thomas en Frans behoefde ze niet te bidden; die rustten in vrede. Zou Anna zich ook zo licht van harte hebben gevoeld toen de dood haar in de ogen staaarde, dit niet te beschrijven gevoel van exaltatie hebben gehad? Ze zei dat ze enkele woorden wilde spreken.

Veler ogen werden vochtig bij het aanschouwen van deze jonge koningin, naar wie de dood reeds zijn benige hand uitstrekke. In haar zwart fluwelen habijt zag .ze er uit zoals zij in werkelijkheid was, een heel jong meisje, volkomen onschuldig aan welke misdaad ook, die door een bestiering van het noodlot de gade geworden was van een meedogenloze man, met absolute macht bekleed. Sommigen van de toeschouwers herinnerden zich dat Anna, hoewel schuldig bevonden door een bevooroordeelde jury, de gelegenheid was geboden zich te verdedigen; maar de kleine Catharina Howard werd deze gelegenheid onthouden; in strijd met de Engelse wet zou ze worden terechtgesteld zonder openbare rechtzitting, en voor een dergelijke terechtstelling was er maar één woord: Moord! Anderen vroegen zich af wat voor een man deze koning van hen eigenlijk was die tweemaal in zes jaren zijn jonge gade naar het blok had gezonden.

Catharina was aan haar korte toespraak begonnen; haar stem klonk zo zacht dat deze moeilijk te verstaan was; terwijl ze sprak liepen tranen langs haar wangen. Ze sprak over haar vermoorde minnaar Culpepper. "Ik had hem lief," zei ze, en probeerde hun duidelijk te maken dat hij bij haar had aangedrongen niet met de koning te trouwen. "Maar ik wilde niet naar hem luisteren ... en dat heeft Culpepper het leven gekost."

Haar stem brak; hulpeloos keek de scherprechter om zich heen, vol leed over de weerzinwekkende taak die hem wachtte; ze was nog zo jong, niet meer dan een kind; de gedachte dat haar hoofd door zijn hand zou vallen ontroerde hem diep.

Ze hief haar betraande ogen naar hem op en smeekte hem het kort te maken. "God zij mijn ziel genadig!" riep ze uit. "Goede mensen, ik smeed U ... bid voor mij ..."

Ze knielde en legde haar hoofd op het blok; haar lippen bewogen zich in een gebed toen de bijl van de scherprechter neerviel.

Haar helpers, verblind door tranen, bedekten het kleine lichaam vlug met een zwart laken en droegen het naar de kapel, waar het, niet ver van Anna Boleyn, zou worden begraven.

Niemand voelde veel medelijden voor lady Rochford. Deze magere, lelijke vrouw vormde een schrille tegenstelling met de lieflijke, jonge koningin. Johanna besteeg het schavot als een pelgrim die, na vele ontberingen, het einde van een reis heeft bereikt.

Ze hield een korte toespraak tot de toeschouwers en zei dat ze onschuldig was aan de misdaad waarvoor ze hier terechtstond, maar dat ze de dood verdiend had en zó boete deed voor hetgeen ze haar echtgenoot had aangedaan. Met iets wat op geestvervoering leek legde ze haar hoofd op het blok.

"Zij is krankzinnig," zeiden de toeschouwers. "Alleen een waanzinnige kan met zo'n vreugde afscheid van het leven nemen."

Johanna glimlachte nog toen de bijl zijn werk had gedaan en haar bloed vermengde zich met dat van de vermoorde koningin.

In zijn paleis in Greenwich liet de koning zijn blik over de rivier dwalen. Hij voelde zich eenzaam en onbemind. Hij had Catharina verloren. Haar verminkte lichaam lag nu begraven naast dat van een andere vrouw die hij eens had liefgehad en ook vermoord had, net als Catharina. Hij was bang. Hij zou altijd bang zijn. De geesten van zijn slachtoffers zouden hem zijn hele leven vervolgen. Het waren er zo velen dat hij de tel kwijt was, maar enkele namen zou hij nooit vergeten. Buckingham, Wolsey, Moore, Fisher, Montague. Exeter en de oude gravin Salisbury. Cromwell. Maar deze had hij gedood omdat Engeland's veiligheid er mee gemoeid was. Er waren echter anderen die hij nooit zou kunnen vergeten, wat hij ook probeerde. Weston, Brereton, Norris, Smeaton, Derham, Culpepper, George Boleyn, Catharina . . . en Anna.

Hij dacht aan Anna die hij eens zo hartstochtelijk bemind had; nooit had hij een vrouw zo bemind als Anna: Zijn liefde voor Catharina was meer de liefde van een egoïstische, oude man geweest die het moe is achter vrouwen aan te draven en blij was zijn laatste levensjaren in rust en vrede aan de zijde van een lieve levensgezellin te kunnen doorbrengen. Hij schrok door een beweging naast hem. Koud zweet brak hem uit want hij had het gevoel gehad dat Anna naast hem stond. Zijn schuldige geweten had hem parten gespeeld; het bleek niet Anna te zijn maar Anna's dochttertje. Zij deed hem vaak aan haar moeder denken. Van al zijn kinderen hield hij het meest van haar; zij leek niet alleen op haar moeder maar ook op hem. Ze was een stout, ongehoorzaam kind en maakte hem soms woedend; ook Anna had hem vaak tot razernij gebracht maar desniettemin had hij haar hartstochtelijk liefgehad. Hij was dol op Elisabeth, de roodharige, levendige, opvliegende Elisabeth. Ze had niets van de donkere schoonheid van haar moeder; ze was rossig als haar vader. Plotseling maakte een hevige woede zich van hem meester. Waarom, o waarom was ze geen jongen!

Ze sprak niet maar bleef stil naast hem staan, met aandacht naar een groot schip kijkend - zijn grootste schip - dat met alle zeilen bijgezet naar de monding van de rivier voer.

De aanblik van het schip had hem opgemonderd en zonder enige aanleiding begon hij over een zekere man te denken, Hendrik van Engeland genaamd, een groot en machtig koning die veel voor Engeland had gedaan, want hij was Engeland. Hij was ook een moordenaar, dat gaf hij grif toe. Gelukkig maar dat zijn dochttertje, Anna's dochttertje, dat naast hem stond, het niet wist. Hij had Anna, zijn meest geliefde vrouw, vermoord, zoals hij Catharina had vermoord die hij eveneens had liefgehad. Maar dank zij hem was Engeland groot geworden, omdat hij en Engeland één waren.

Hij dacht aan zijn land dat hij liefhad, aan aprilzon en zachte regen met de geur van bomen en planten en groene vlakten en oevers met wilde bloemen; aan de rivier die zich langs zijn paleizen naar zee kronkelde. Het was niet langer een eiland tegenover de kusten van Europa. Het was een land dat tot macht gekomen was met een belofte van nog grotere macht. Door hem was dit alles tot stand gekomen; hij had zich door niets van de grootmaking van zijn land laten weerhouden en hij was Engeland.

Zijn gedachten gingen terug naar jaren van bloedvergieten. Wales was getemd; nog slechts enkele weken geleden had hij de titel koning van Ierland aangenomen en liep met het plan rond zijn zoon aan een Schotse prinses uit te huwelijken. Engeland moest groot en machtig worden en dit was een van de manieren om het te bereiken.

Dromerig staarde hij voor zich uit. Hij zag zijn mooie schepen; hij had zijn vloot tot de machtigste van Europa gemaakt. Hij had met de gedachte rondgelopen Frankrijk te veroveren maar was er nooit toe gekomen. Frankrijk was machtig en er was reeds te veel Engels bloed in Frankrijk vergoten. Maar er waren nieuwe landen op de globe die op ontdekking wachtten.

Mannen hadden uit Spanje en Portugal het ruime sop gekozen en nieuwe landen ontdekt. De paus had een lijn om de globe getrokken, lopend van pool tot pool en verklaard dat alle ten oosten van deze lijn ontdekte landen aan Portugal zouden behoren en bewesten de lijn aan Spanje. Maar Engeland had de beste schepen van de wereld. Waarom zou Engeland zich niet van die landen meester maken? Oorlog? Hij voelde er weinig voor Engels bloed te vergieten; dat zou Engeland en Hendrik verzwakken.

Geen bloedvergieten dus voor Engeland; dat was niet de weg naar grootheid en macht. Eens zou de tijd komen dat Engeland het gehate Spanje naar de kroon zou steken. Waarom zou Engeland geen handelsgoederen naar de nieuwe landen brengen, in stede van bloed en kracht te verspillen aan oorlog en plundering! Hij had de schepen ... Als Spanje's macht ooit begon te tanen, wat helemaal niet uitgesloten was ... Wat een toekomst, voor Engeland!

Hij dacht aan zijn bleke, tere zoon, Johanna's zoon. Neen! Het had Anna's zoon moeten zijn die Engeland voerde naar de roemrijke toekomst waarvan hij droomde. Hij keek naar Anna's dochter, vol levensdrang, vitaal, met zo veel van hem en zo veel van Anna in haar.

O, Anna, waarom heb je mij geen zoon geschonken! dacht hij. Waarom moest dit een meisje zijn in plaats van een jongen!

Wat zou de studieuze Eduard voor Engeland kunnen doen? Onwillekeurig keek hij naar het blozende gezicht van zijn dochter, die met glinsterende ogen de voorbij trekkende schepen gadesloeg. Een nutteloos meisje!

Aan zijn dromen van grootheid en macht kwam abrupt een einde. Hij was een oude, knorrige man met een zeer been en hij voelde zich eenzaam want hij had zojuist de vrouw om het leven laten brengen die met het vuur van haar jeugd en schoonheid zijn oude karkas had moeten verwarmen.

Hij herinnerde zijn geweten er aan dat Anna een overspelige vrouw was geweest en dat haar dood moord was maar gerechtigheid. Fronsend keek hij naar Elisabeth; zij was net als haar moeder, koppig, hooghartig. Kon hij het geluid van gillen dat boven het gezang in de kapel uitklonk, maar uit zijn gedachten bannen. Catharina was een ontuchtige vrouw geweest, een verraadster, een overspelige, evenals Anna.

Het laatste schip verdween uit het oog en hij dacht niet langer meer aan schepen maar aan vrouwen. Voor zijn geestes oog verrees het beeld van een vrouw, schoon en begeerlijk als Anna, zedig en gehoorzaam als Johanna, jong en vol leven als Catharina. Hij smakte met zijn lippen en glimlachte bij het vooruitzicht.

Ik moet een nieuwe vrouw zoeken, dacht hij ... ter wille van Engeland.

Cranmer stierf na leven van toegeven en twijfelen toch de martelaarsdood

Veelzijdig man was mensen herhaaldelijk meer gehoorzaam dan God

Er zijn in de geschiedenis figuren aan wier levensgang we de bewogen historie van hun tijd duidelijk kunnen aflezen. Zo'n man was Thomas Cranmer, geleerde, kerkvorst, raadgever van vorsten en ten slotte martelaar. Cranmer heeft onder drie vorsten gediend: Hendrik VIII, Edward VI en koningin Maria, de echtgenote van koning Filips II van Spanje. Laatstgenoemde is de historie ingegaan als "Maria de Bloedige".

Cranmers leven en optreden is ons tot in kleine bijzonderheden bekend, doordat hij zo'n vooraanstaande plaats innam. En het beeld dat daaruit naar voren komt, is niet altijd even aantrekkelijk. Keer op keer herriep hij vroegere standpunten wanneer zich om des Evangelies wil vervolging of verdrukking voordeed. Hij schijnt een vreesachtig karakter gehad te hebben. En verder heeft hij een diep ontzag gekoesterd voor het gezag van de vorst, óók in de kerk, wat hem er herhaaldelijk toe bracht mensen meer te gehoorzamen dan God.

Thomas Cranmer werd vijfhonderd jaar geleden geboren, op 2 juli 1489, in Aslacton in Nottinghamshire, als zoon van Thomas Cranmer en Agnes Hatfield.

Zijn vader wilde niet alleen dat hij een geleerd man zou worden, maar ook leerde hij hem jagen en paardrijden. Later, toen hij aartsbisschop was geworden, stond hij erom bekend dat hij het wildste paard kon berijden. Zijn eerste onderwijs kreeg hij van een uiterst strenge schoolmeester, die echter kennelijk kans zag de jonge Thomas veel kennis bij te brengen. Nog tijdens zijn schooljaren verloor Thomas zijn vader. Toen hij veertien jaar geworden was, stuurde zijn moeder hem naar de universiteit te Cambridge. Acht jaar is hij daar gebleven. Hij studeerde daar vooral wijsbegeerte en logica. En tevens deed hij een grondige kennis op van de klassieke schrijvers, maar ook van de toen nieuwe geschriften van Erasmus. Hij heeft zich niet gehaast met de studie. Pas in 1511 (of 1512) werd hij Bachelor of Arts en in 1515 Master of Arts. Direct na het behalen van laatstgenoemde graad werd hij benoemd tot docent (fellow) aan het Jesus' College.

Die post werd hem echter ontnomen toen ruchtbaar werd dat hij in het geheim getrouwd was. Zijn vrouw woonde in de Dolphin Inn, ook te Cambridge, die aan familieleden van haar toebehoorde. Hij werd toen docent aan Buckingham College, nu het Magdalen College. Een jaar na zijn huwelijk stierf zijn vrouw in het kraambed. Kort daarna werd hij opnieuw benoemd als docent aan het Jesus' College. Spoedig promoveerde hij tot doctor in de theologie.

Toen in de zomer van 1529 in Cambridge de pest uitbrak, week Cranmer uit naar Waltham Abbey, waar een familielid van hem woonde, een zekere Cressy. Dat verblijf werd voor Cranmer van grote betekenis.

Huwelijken Hendrik VIII

In die tijd wilde Hendrik VIII zich laten scheiden van Catharina van Aragon en de koning had daartoe een rechtszaak aangespannen. Rechters waren de kardinalen Wolsey en Campeggio. Maar omdat de koning zich op de paus had beroepen, had het gerechtshor de zaak verdaagd. Het zag ernaar uit dat het proces jaren zou gaan duren. Vanzelfsprekend was dit proces het onderwerp van veel gesprekken. De koning vertrok in grote woede van Greenwich naar Waltham Abbey, met de twee kardinalen in zijn gevolg. De secretaris van de koning en zijn hofprediker, Gardiner en dr. Fox, kwamen ook naar Waltham Abbey en logeerden daar in het

huis van Cressy.

Zowel Gardiner als Fox had te Cambridge gestudeerd en het duurde niet lang voor ze met Cranmer in diepgaande discussies waren gewikkeld over de echtscheiding van de koning. Cranmer gaf zijn mening over de hele zaak en deed een oplossing van de hand waardoor een jarenlang uitstel kon worden vermeden. Aangetoond moest worden dat het huwelijk van de koning met Catharina van Aragon nietig was geweest, ondanks de destijds door de paus verleende toestemming. Wanneer dat kon worden uitgesproken, zou de koning onmiddellijk kunnen trouwen met Anna Boleyn. De theologen van de verschillende universiteiten zouden een uitspraak met die strekking moeten doen. Twee dagen later vertelde dr. Fox aan de koning de door Cranmer bedachte oplossing. Direct daarna werd Cranmer bij de koning ontboden. De koning was opgetogen over Cranmers voorstel en hij gebood hem zijn gedachten neer te leggen in een theologische verhandeling. Hij kreeg een hartelijk onthaal in Denham Palace, waar de vader van Anna Boleyn, de graaf van Wiltshire, woonde. Daar schreef hij de hem opgedragen verhandeling, waarmee hij naar Cambridge ging voor overleg met de theologen daar. Men beweert dat hij in een dag zes of zeven geleerde mannen voor zijn zienswijze wist te winnen.

Aartsbisschop

In januari 1530 vertrok Cranmer in het gevolg van de Engelse gezant naar Bologna in Italië, waar hij zowel de keizer als de paus zou ontmoeten. Met de paus besprak hij de zaak van het huwelijk van de koning. In 1532 treffen we Cranmer opnieuw op het vasteland aan, nu in Duitsland. Tijdens zijn afwezigheid benoemde Hendrik VIII hem tot aartsbisschop van Canterbury. Het kwam daarom wel heel ongelukkig uit dat hij in Duitsland opnieuw was getrouwd, met een nicht van Osiander.

Hij stuurde zijn vrouw vooruit naar Engeland, maar zelf bleef hij nog in Duitsland, in de hoop dat zijn grillige vorst de benoeming weer ongedaan zou maken.

Op 30 maart 1533 echter werd Cranmer geordend tot aartsbisschop van Canterbury. Over de zaak van het koninklijk huwelijk liet hij toen geen gras groeien. De koningin werd opgeroepen voor de aartsbisschop te verschijnen. De zittingen begonnen op 10 mei, maar de koningin verscheen niet. Na de vierde zitting deed het aartsbischoppelijke gerechtshof de uitspraak dat het huwelijk tussen Hendrik VIII en Catharina van Aragon vanaf het begin nietig was geweest. Vijf dagen later sprak hetzelfde hof officieel uit dat de koning nu wettig getrouwd was met Anna Boleyn. Op 10 september daarna was Cranmer peetvader bij de doop van prinses Elizabeth. Cranmer stond nu in blakende gunst bij de koning, die hem regelmatig grote geschenken gaf en hem geld leende. Dat alles betekende intussen wel dat de hoogste kerkelijke autoriteit in Engeland geheel onder invloed stond van de koning. In de uitoefening van zijn ambt was Cranmer echter ijverig en eerlijk.

Tot grote ergernis van de bisschoppen maakte hij in 1534 een grote visitatiereis. Op 10 februari 1535 was hij de eerste die de gehoorzaamheid aan de paus openlijk afzwoer. Degenen die dat voorbeeld niet wilden volgen, zoals More en Fisher, werden gevangen gezet.

Huwelijksperikelen

Het huwelijk van de koning met Anna Boleyn zou niet te lang duren: op 2 mei 1536 werd de koningin gevangen gezet en binnen drie weken werd ze op beschuldiging van een onzedelijk leven onthoofd. Dit heeft Cranmer diep geschokt, maar weer deed hij wat zijn vorst van hem verlangde. Het huwelijk dat hij in 1533 wettig verklaard had, verklaarde hij op 17 mei 1536 nietig!

De koning ging er in de volgende jaren steeds meer toe over kerkelijke eenheid door de Staat

op te leggen, uit politieke motieven. "De wet van de zes artikelen" werd uitgevaardigd en hoewel er in het Hogerhuis veel tegenstand was, maakte de koning daar een eind aan. Zijn komst in het Hogerhuis deed alle verzet verstommen. Een van de bepalingen van de nieuwe wet verbood uitdrukkelijk het huwelijk aan de geestelijken.

Cranmer moest daarom zijn vrouw wegsturen. Voor de tweede maal was hij in het geheim gehuwd! Wanneer hij op reis ging, nam hij zijn vrouw mee, in een kist met luchtgaten. Ongeveer in 1540 begon de theologische overtuiging van Cranmer zich in lutherse zin te ontwikkelen. Dat riep veel tegenstand op. Sommige ambtsdragers in zijn aartsbisdom noemden hem zelfs "de grootste ketter van Kent".

In 1547 stierf Hendrik VIII, Cranmers beschermheer, en op 20 februari van dat jaar kroonde Cranmer de jonge koning **Edward VI**. Cranmer was toen nog een man zonder vaste overtuiging, een dubbelhartig man, die ongestadig was in al zijn wegen. Zo droeg hij nog missen op voor de zielerust van de gestorven koning, zoals deze hem bij testament had opgedragen. Toch voerde hij ook geleidelijk allerlei vernieuwingen in: de opheffing van het celibaat voor de geestelijken, bediening van het avondmaal onder de tekenen van brood en wijn en vervanging van het Latijn door de landstaal in de eredienst.

Vernieuwing liturgie

In januari 1548 werd een koninklijke commissie van twaalf personen ingesteld, onder voorzitterschap van Cranmer, met als taak het vernieuwen van de liturgie. Reeds in maart was een nieuw avondmaalsformulier gereed en in november het eerste "Algemeen Gebedenboek" (Book of Common Prayer). In 1548 werden ook allerlei ceremoniën verboden, zoals het meedragen van palmtakken op Palmzondag. Ook moesten de beelden uit de kerken worden verwijderd, als zijnde afgodisch, en opnieuw ondernam Cranmer een visitatiereis om te zien of dat inderdaad gebeurde. Aan de andere kant trad hij scherp op tegen kettters, vooral tegen loochenaars van de Drie-eenheid.

Maar toen **koningin Maria** aan de macht kwam, begonnen de roomsgezinden de kop óp te steken. Allerlei hervormingsgezinde maatregelen van Cranmer werden aangevochten. De bisschop van Dover, dr. Thornden, las opnieuw de mis in de kathedraal van Canterbury. Cranmer, de man die zo dikwijls had gewaagd, was nu vastberaden. Hij schreef onmiddellijk dat de mis te Canterbury tegen zijn wil en zonder zijn voorkennis gelezen was. En verder ontkende hij in deze verklaring openlijk dat hij gezegd zou hebben bereid te zijn voor de koningin de mis te lezen. En dat vanwege "vele verschrikkelijke en lasterlijke zaken in de mis". De gevolgen konden niet uitblijven.

Hij werd gevangen genomen en ter dood veroordeeld, doch de koningin spaarde zijn leven. Wél verloor hij zijn kerkelijk ambt. Tot 8 maart 1554 bleef hij gevangen in de Tower. Een langdurig verhoor had zijn theologische overtuiging tot onderwerp. Medegevangenen van hem waren Ridley en Latimer. Deze twee stierven op 16 oktober 1554 de marteldood.

Op 11 december daaraanvolgend benoemde de paus, die het toen weer voor het zeggen had in Engeland, in de plaats van Cranmer dr. Reginald Pole tot aartsbisschop van Canterbury. Opnieuw ging Cranmer overstag: hij herriep alles wat hij zo kloekmoedig beleden had.

Terechtstelling

Op de dag van zijn terechtstelling, 21 maart 1556, zou Cranmer, daartoe vooral geprest door Spaanse priesters uit het gevolg van Filips II, al zijn "Lutherse dwalingen" openlijk herroepen. Na een preek van dr. Cole kreeg de vroegere bisschop het woord. Nadat hij zichzelf openlijk

diep voor God verootmoedigd en tot God gebeden had, verklaarde hij dat hij uit vrees voor de brandstapel verloochend had wat hij met heel zijn hart geloofd had. En omdat hij met zijn hand stukken had opgesteld en ondertekend die tegen de waarheid ingingen, had hij besloten "die zondige hand" het eerst te laten verbranden. Iedereen was verbaasd.

De Spaanse priesters probeerden nog hem opnieuw te bekeren tot de moederkerk, maar tevergeefs! Direct daarna werd hij naar de brandstapel gebracht, het vuur werd ontstoken en inderdaad stak hij zijn rechterhand in de vlammen onder de uitroep: *Deze hand heeft gezondigd!*

Tijdens die terechtstelling, die overigens maar kort duurde, betoonde hij grote moed en standvastigheid. Zo stierf de wankelmoedige Cranmer als een held.

Wie wat meer over deze merkwaardige man wil lezen, schaffe zich het boekje aan van dr. F. G. M. Broeyer: "Thomas Cranmer (1489-1556), kerkleider en geloofsgetuige".

Dit boekje is vorig jaar uitgegeven door de Willem de Zwijgerstichting te Apeldoorn.

Gepubliceerd op: 7 juli 1989. Reform. Dagblad
F. van Holten